

Akademie HUSPOL

MODERN WAYS TO SOLVE THE LATEST SCIENCE PROBLEMS

COLLECTION OF ABSTRACTS

**International scientific-practical conference
(Kunovice, Czech Republic, November 27-28, 2022)**

СУЧАСНІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ НОВІТНІХ ПРОБЛЕМ НАУКИ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

**Міжнародна науково-практична конференція
(Куновіце, Чеська Республіка, 27-28 листопада 2022 року)**

Kunovice, 2022

**Akademie
HUSPOL**

Akademie HUSPOL

**MODERN WAYS TO SOLVE THE LATEST
SCIENCE PROBLEMS**

COLLECTION OF ABSTRACTS

**International scientific-practical conference
(Kunovice, Czech Republic, November 27-28, 2022)**

**СУЧАСНІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ НОВІТНІХ
ПРОБЛЕМ НАУКИ**

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

**Міжнародна науково-практична конференція
(Куновіце, Чеська Республіка, 27-28 листопада 2022 року)**

Kunovice 2022

Recommended for publication

by the Academic Council at

Akademie HUSPOL

November 30, 2022 (Protocol № 48)

Modern ways to solve the latest science problems: collection of abstracts of International scientific-practical conference, Kunovice, Czech Republic, November 27-28, 2022. Kunovice : Akademie HUSPOL, 2022. 157 p.

Сучасні шляхи вирішення новітніх проблем науки: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Куновіце, Чеська Республіка 27-28 листопада 2022 р. Куновіце : Академія ГУСПОЛ, 2022. 157 с.

ISBN 978-80-7314-404-3

The collection of abstracts contains the reports of participants of the International scientific-practical conference "Modern ways to solve the latest science problems", which was held by the Akademie HUSPOL (Czech Republic) together with the State Tax University (Ukraine) with the assistance of the NGO "European Institute for Further Education" on November 27-28, 2022. The conference is dedicated to solving current problems in ensuring innovative development and finding ways to improve the legal practice of Ukraine and the Czech Republic.

Sborník abstraktů obsahuje zprávy účastníků Mezinárodní vědecko-praktické konference "Moderní cesty k řešení nejnovějších vědeckých problémů", kterou pořádala Akademie HUSPOL (Česká republika) společně se Státní daňovou univerzitou (Ukrajina) za asistence nevládní organizace „Evropský institut postgraduálního vzdělávání“ listopad 27.-28. 2022. Konference je věnována řešení aktuálních problémů při zajišťování inovativního rozvoje a hledání cest ke zlepšení právní praxe Ukrajiny a České republiky.

Збірник містить матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні шляхи вирішення новітніх проблем науки», яка була проведена Академією ГУСПОЛ (Чеська Республіка) спільно з Державним податковим університетом (Україна) за сприяння ГО «Європейський інститут післядипломної освіти» 27-28 листопада 2022 року. Конференцію присвячено розв'язанню актуальних проблем в забезпеченні інноваційного розвитку та пошуку шляхів удосконалення правової практики України та Чехії.

ISBN 978-80-7314-404-3

©Akademie HUSPOL, 2022

© I. Kopotun, 2022

© S. Petkov, 2022

Mgr. Pavel Polían

Jednatel, statutární zástupce Akademie Huspol

Уважаемые коллеги!

Искренне поздравляю Вас с началом работы Международной научно-практической конференции «Современные пути решения новейших научных проблем»!

Мне приятно, что организаторами конференции выступили Академия ГУСПОЛ и Общественная организация «Европейский институт последипломного образования», ведь мы выпускаем будущих юристов и повышаем квалификацию высококвалифицированных специалистов.

Сегодня в современном мире существует множество проблем, которые должны затрагивать мысли всех тех, кто имеет отношение к научным исследованиям. Реальные проблемы, которые возникают перед человечеством, куда более сложные, чем научные. Современная наука не в состоянии их кардинально решить. Важной причиной этому является разобщенность научных дисциплин. Элементарная синхронизация научных исследований дала бы действующий эффект.

Целью нашей конференции является именно разработка теоретических и практических аспектов обеспечения междисциплинарности научных исследований в контексте глобального развития и выделение конкретных мер обеспечения таких исследований на базе существующего международного опыта.

Вместе с Вами, дорогие коллеги, мы обоснуем основные теоретико-методологические подходы к развитию междисциплинарных научных исследований в условиях глобальных опасностей и угроз.

Учитывая то, что научная конференция является не только возможностью для обмена мыслями и апробирования своих теоретических наработок её участниками, но и прекрасным поводом для новых знакомств, надеюсь, что у Вас будет возможность для неформального общения с целью обмена опытом для решения в дальнейшем существующих проблем.

Радует то, что к работе на конференции откликнулись как отечественные, так и зарубежные ученые. Важно, чтоб научная дискуссия стала плодотворной для ученых, преподавателей, докторантов, аспирантов, магистров, а её результаты имели реальную общественно-политическую пользу.

Ігор Копотун

*Доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
Проректор з міжнародних зв'язків Akademie HUSPOL*

Шановні колеги!

Сьогодні світ загалом переживає непрості часи. У сучасних умовах, наповнених суспільно значущими, а іноді й трагічними подіями, проведення Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні шляхи вирішення новітніх проблем науки» є знаковою подією міжнародного права, управління, філософії, педагогіки та інших дисциплін.

Міждисциплінарні дослідження стають сучасною науковою областю, що активно зростає. Як правило, під цим поняттям ховається вирішення наукових проблем шляхом інтеграції знань та методів із різних наукових галузей. Саме такі дослідження розглядаються як одна з можливостей для здійснення наукових проривів та розробки принципово нових способів вирішення найважливіших проблем сучасності.

Загальносвітовий досвід демонструє, що без тісної співпраці між вченими різних напрямів розвиток сучасної науки є практично неможливим. Дискусії та переговори з європейськими, вітчизняними та американськими колегами показують, що так звані «чисті науки» не мають жодних шансів отримати фінансування з боку наукових фондів тощо. Разом з традиційними небезпеками та загрозами – війнами, політичною нестабільністю, природними катаклізмами – з'явилися нові у вигляді поширення міжнародного тероризму та злочинності, пандемії коронавірусної інфекції COVID-19, значного погіршення екологічного стану довкілля людини, наркоманізації та алкоголізації населення багатьох країн, масштабних техногенних катастроф та аварій, зміни клімату на Землі, вичерпання природних ресурсів тощо.

Метою нашої конференції є пошук, а також аналіз можливих шляхів та нових підходів до вирішення глобальних та національних проблем в умовах сучасного світу шляхом міждисциплінарних досліджень.

Саме проведення нашої Міжнародної науково-практичної конференції, у якій взяли участь міжнародні представники академічної та вузівської науки, говорить про значний потенціал науки та освіти. Очевидно, що вирішення більшості важливих та складних питань можна досягти лише спільними зусиллями представників міжнародних наукових шкіл. Давайте разом прагнути досягнення нашої спільної мети.

Бажаю учасникам конференції активної та плідної роботи!

Валентина Унінець-Ходаківська

*кандидат економічних наук, доцент,
в.о. ректора Державного податкового університету*

***Шановні колеги, партнери-співорганізатори, дорогі учасники та
гості конференції!***

Від імені усієї наукової спільноти Державного податкового університету, рада Вас вітати з організацією науково-комунікативного заходу спільного з Громадською організацією «Європейський інститут післядипломної освіти» та Академією ГУСПОЛ (Чеської Республіки), а саме Міжнародною науково-практичною конференцією «Сучасні шляхи вирішення новітніх проблем науки».

На сьогоднішній день можемо сміливо стверджувати, що Державний податковий університет – це заклад вищої освіти, що не лише закладав основи вітчизняної освіти і науки, але й продовжує тримати високу інтелектуальну планку. Це університет, котрий шанує історію та традиції, проте відкритий до позитивних змін та поступу перетворень.

Агресія російської федерації змусила увесь світ дізнатися про ті руйнування, які зазнав Ірпінь і наш заклад вищої освіти, та підлаштувати усі процеси під умови нової реальності, яка певним чином зблизила і об'єднала нас. Дистанційний формат проведення конференції надав можливість зустріти однодумців, перебуваючи в будь-якій частині світу і скоротити відстань між нами.

Ми раді, що коло однодумців, колег з міжнародної наукової спільноти зустрілися сьогодні та готові ділитися своїми дослідженнями, думками щодо сучасних проблем науки, а також презентувати останні дослідження та відкриття щодо шляхів її вдосконалення.

Проводячи цей захід, наш Університет виходить із того, що виховання у майбутніх фахівців самостійності, творчого мислення та відповідальності є основним завданням вищих навчальних закладів України та світу. Важливою передумовою вдосконалення цих якостей була і залишається наука. Зрозуміло, що сучасна юридична наука не в змозі розвиватися без обміну досвідом між різними науковими школами та пошуку можливостей для апробації та впровадження результатів досліджень. Особливої популярності набувають новітні дослідження, у зв'язку з чим вбачається за доцільне залучення представників наукової еліти зарубіжних країн. Наукове життя не мислимо без молодих науковців, у тому числі студентів та аспірантів, які тільки починають свій шлях на науковій ниві. З одного боку, їх сучасне бачення проблем дозволить винайти оригінальні рішення завдань, які ставить перед собою наука. З другого – формування професійної свідомості юриста-науковця або практичного працівника можливе лише за умови

набуття навичок наукової діяльності, які, до речі, стануть у нагоді й на практиці. Для того, щоб глибоко та повно оволодіти матеріалом навчальних та наукових програм, необхідно передусім сформувати якості дослідника, розширити науковий світогляд, теоретичний кругозір і ерудицію.

Проблематика, яка сьогодні піднімається для розгляду та обговорення досить актуальна, оскільки в нинішніх умовах питання визначення нових векторів розвитку науки є визначальним.

Отже, бажаю Всім конструктивного діалогу, жвавої дискусії і плідної праці. Сподіваюся, що робота саме цієї конференції залишать тільки позитивні враження, що дадуть поштовх до подальших наукових досліджень.

Віримо в МИР та НАШУ ПЕРЕМОГУ!!!

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНЕ-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС
ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА;
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Mgr. Pavel Polían

*Jednatel, statutární zástupce Akademie HUSPOL
Kunovice, Czech Republic*

**THE EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY
FOR CORRUPTION CRIMES**

Institutes of criminal law have come a long way of their historical formation. They did not occur simultaneously, but are the result of the adaptation of this branch of law to the conditions of a social situation that is constantly changing. It should be noted that the institute of exemption from criminal liability does not commit the decriminalization, but frees certain persons from liability for the crime, that they committed. Therefore, the exemption from criminal liability does not mean justification of a person or recognition of her innocent. Some grounds for exemption from criminal liability are not rehabilitated certain in the CC of Ukraine. The forms and types of positive behaviour are legally enshrined and in case of execution it by person in full, it should be a “incentive” reaction from the state as an exemption from criminal liability.

The analysis of modern criminal law and other legal, social and political processes in Ukraine gives grounds for the conclusion that the process of formation and development of criminal-law institutes passes one of its active phases.

The general ground for the exemption of a person who committed a crime from criminal liability for corruption crimes under the norms of the Special part of the CC of Ukraine is the inappropriate involvement of him in court liability and the enforcement of coercive measures of criminal-law influence to him. In resolving the issue of exemption from criminal liability, not only a criminal act and a number of legally significant circumstances related to its implementation, but also the characteristics of the guilty person and his conduct before or after the commission of the crime shall be assessed.

In the theory of criminal law, the following scientists paid much attention to studying the problem of exemption from criminal liability: Yu. V. Baulin, A. I. Boitsov, Ya. M. Brainin, K. K. Vavylov, B. Vittenberg, L. V. Golovko, T. T. Dubinin, S. Kelina, N. F. Kuznyetsova, S. N. Sabanin, V. V. Skibitskyi and others. Recently, some types of exemption from criminal liability at the level of the dissertation were investigated by M. Ye. Grigorieva, A. A. Zhitniy, P. V. Khrypinskyi and others.

The criminal-law institute is a normative decorated structural element of the criminal law field. The signs of this institution should be the considered idea-normative and appropriate to him social meaning. The second sign of the institute is the plurality of norms that make up it. The third sign of the criminal law institute is its focus on solving detailed intra-industry problems and external social tasks for the indicated sphere of policy.

Today one of the trends of criminal legislation can be called the rationing of cross-sectoral institutes. This is due to the fact that the individual elements of the criminal-law methods of management are “superimposed” on the subject of another branch of law or are the result of applying to the regulation of criminal law relations methods of other branches of law.

Despite the use of blanket dispositions in criminal law, in many cases we precisely can talk about inter-branch institutions. One of the most striking examples is the institute of criminal liability for corruption crimes. This institute can and should, in our opinion, be considered cross-sectoral. In V. M. Kyrychka’s opinion, two groups of features are characteristic of corruption crimes: a) the composition of the crime provided for by the CC; b) the signs of a corruption offense are stipulated in art. 1 of the Law of Ukraine “On prevention of corruption” of October 14, 2014. Similarly is opinion of V. M. Kuts, who points out that a corruption crime is a socially dangerous act that contains signs of corruption and corruption offence, what is envisaged in the special part of the Criminal Code of Ukraine. I. Ye. Mezentseva defends the same position.

In addition, the cross-sectoral nature of the specified institute is due to the relationship with the criminal-procedural norms, which in many respects determine the direct practical implementation of special types of exemption from criminal liability for corruption crimes. The procedural ground for termination of a criminal prosecution is the execution of a guilty set of necessary and sufficient conditions (or the form and type of positive behaviour of the perpetrator, or the circumstance were preceding the commission of a crime) included in the construction of relevant norm of exemption. Taken together, they testify to the lack of expediency to lay the claiming all legal arising for the perpetrator from the criminal acts committed the official condemnation of a person and recognition him to be a criminal, his appointment of a punishment, the availability of criminal record. The procedural form of wrapping a similar ground is the decision of the authorized authority contained in the resolution (adopting) on the termination of criminal prosecution. The issue of exemption a person from criminal liability in special cases can be resolved both at pre-trial stages and in the order of preliminary hearing of materials of criminal proceedings and in court proceedings.

One of the most urgent reasons for application of the institute to exempt from criminal liability for corruption crimes is the subject’s voluntary notification of a crime committed by him to the relevant official.

A number of articles of the CPC provides answers to questions about an authority whose servant is endowed with the right to report suspicion. In particular,

according to part 4 of art. 22 CPC the prosecutor reports to a person about suspicion of committing a criminal offense. In cases provided for by the CPC, a person may be informed of a suspicion of committing a criminal offense by an investigator in agreement with the prosecutor. Consequently, the authorities from whose official is entitled to report suspicion under the law are the Procuracy (article 11 (2), 36 of the CPC), Interior, Security, bodies supervising the observance of tax legislation, state investigation bureau, investigating officers of investigative units of performing preliminary inquiries and carrying out pre-trial investigation (art. 38 CPC), and authorized to notify the person, in agreement with the prosecutor, of suspicion (paragraph 6 of article 2, 40 of the CPC).

That is, the addressee of the voluntary notification should be the inquiry authority, investigator, prosecutor, judge or court (including special anti-corruption bodies such as the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, etc.), and the content of the notification should include information about crime.

It should be clarified within what much time a person should report a crime committed by this person – given bribery of an employee of an enterprise, institution or organization – in order to be exempted from criminal liability. According to art. 214 of the CPC of Ukraine, the investigator, the prosecutor immediately, but not later than 24 hours after the submission of the application, the notification of a criminal offense committed or, after an self-identification of him from any source of circumstances that may indicate the commission of a criminal crime, is obliged to make the relevant information to the a single register of pre-trial investigations and initiate an investigation (part 1). Pre-trial investigation commences from the moment of entering information into the Unified Register of pre-trial investigations. The provisions about the Unified Register of Pre-trial Investigations, the procedure for its formation and maintenance are approved by the General Prosecutor's Office of Ukraine, with the consent of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the SBU, the body, that supervising the compliance with tax legislation (part 2). The carrying out pre-trial investigation before the entering of information in the register or without such an entering is not allowed and entails the liability established by law (part 3).

Consequently, information about the crime should be made immediately, but not later than 24 hours, into the Unified Register of Pre-trial Investigations. This register is in accordance with the Regulation on the procedure for conducting the Uniform Register of Pre-trial Investigations, approved by the order of the General Prosecutor of Ukraine № 69 dated August 17, 2012 (with the changes approved by the orders of the General Prosecutor of Ukraine dated November 14, 2012, № 113, dd. 25.01.2013, № 13, dated 25.04.2013 № 54, 09.09.2014 № 95) and is created, in particular, with the purpose of providing a uniform record of criminal offenses.

In other words, only the data of this Register document the fact of the committed crime.

Consequently, the development of a dismissal institution, which is rooted in on the mechanisms of customary law, procedures and principles of complex social technology will, moreover, allow reduce the costs of prosecution for minor acts and minor crimes, which are necessary for the organization of the fight against serious corruption crimes, as well as to reduce extremely high overload of courts and investigation. In connection with this, it is proposed to provide for the following general conditions: the voluntary notification; an active assistance in the disclosure of crimes (including detection, prevention for and investigation); the first committing a corruption crime; the compensation for damages (if any). The specified conditions only in the complex form are the basis for exemption from criminal liability. Therefore, the release from criminal liability does not mean justification of a person or recognition of him innocent.

The article argues that the institute of exemption from criminal liability for corruption crimes refers to intersectoral. Such a classification determines the mechanism of application, which certainly is related to the norms of criminal-procedural and anti-corruption legislative acts.

The analysis of modern criminal law and other legal, social and political processes in Ukraine gives grounds for the conclusion that the process of formation and development of criminal-law institutes passes one of its active phases.

A detailed characteristic of the conditions for exemption from criminal liability for corruption crimes allowed focusing on the practical application of these norms by the judicial-investigative bodies. The voluntariness of notification of a corruption crime (stipulated by articles 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2 of the CC of Ukraine) is a primary condition for the exemption of a person from criminal liability. This requires the establishment of the fact of voluntariness, with separating motives that play a minor role and may be different.

In determining active assistance for the disclosure of a corruption crime, a guilty person needs to commit actions that would confirm this fact. The actions can be different and objectively depend on the circumstances of the crime, for example, a notification about the place of storage of the subject of the crime (unlawful benefit) or about other participants who were involved in its commission, the finding of property and other values obtained in a criminal way.

For the saving of the forces and means of criminal justice, we recommend to set forth such explanations in the resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine to have the same understanding and application of a special exemption from criminal liability for corruption crimes.

It is useful to extend the possibility of applying a special exemption by establishment a single incentive norm in the CC of Ukraine, which would be extended to a more numerous group of corruption crimes.

References:

1. Lykhova S. Ya. *Rozvytok kryminalno-pravovykh institutiv v Ukraini na suchasnomu etapi*. URL : <http://conference.nau.edu.ua/index.php/TL/PRAVVYIMIR/paper/viewFile/1498/879>

2. Kyrychko V. M. Kryminalna vidpovidalnist za koruptsiu. Kharkiv : Pravo, 2013. S. 14.
3. Pro zapobihannia koruptsii : Zakon Ukrainy vid 14 zhovt. 2014. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
4. Kurs uholovnoho prava. Obshchaia chast. T. 2. Uchenye o nakazanyy : uchebnyk dlia vuzov / pod red. d-ra yuryd. nauk, prof. N. F. Kuznetsovoi y dr. Moskva : ZERTsALO, 1999. S. 35.
5. Mezentseva I. Vyznachennia predmeta koruptsiinykh zlochyniv. Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy. 2014. № 5. S. 76–81. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2014_5_13
6. Osadchy V. I. Kryminalno-pravova kharakterystyka ta kvalifikatsiia pidkupu pratsivnyka pidpriemstva, ustanovy chy orhanizatsii (st. 354 KK Ukrainy). Yurydychnyi visnyk. 2015. № 2 (35). S. 147.
7. Postanovlenye Plenuma Verkhovnoho Suda Rossyiskoi Federatsyy ot 9 yiulia 2013 h. № 24 “O sudebnoi praktyke po delam o vziatochnychestve y ob ynykh korruptsyonnykh prestupleniyakh”. URL : <http://www.rg.ru/2013/07/17/verhovny-sud-dok.html>
8. Sabany S. N. Nekotorye problemy zakonodatelnoi rehlamentatsyy spetsyalnykh vydov osvobozhdeniya ot uholovnoi otvetstvennosti. Yurydycheskaia nauka y pravookhranytelnaia praktyka. 2012. № 2. S. 59–66.
9. Ozhegov S. Y. Tolkovy slovar russkoho yazyka. Moskva : [b. y.], 1995. S. 647.
10. Antonov A. H. Deiatelnoe raskaiane kak osnovanye osvobozhdeniya ot uholovnoi otvetstvennosti : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk / Antonov A. H. Tomsk, 2000. S. 17

Копотун І. М.

*Доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
Проректор з міжнародних зв'язків, Akademie HUSPOL,
м. Куновіце, Чеська Республіка*

НАДЗВИЧАЙНІ ПОДІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ

Варто зазначити, що надзвичайні події кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах (втечі, захоплення заручників, масові заворушення, умисні вбивства) завжди були актуальною проблемою. Навіть сучасні системи ізоляції, охорони та нагляду за засудженими не можуть забезпечити виняткову безпеку у кримінально-виконавчих установах. Це, на нашу думку, пояснюється існуванням специфічних факторів, які пов'язані з діяльністю кримінально-виконавчих установ.

Справа в тому, що вивчення злочинної поведінки та її джерел здійснюється на трьох рівнях – загальному, особливому і одиничному. При вивченні походження злочинного на загальному (на рівні злочинності взагалі) і особливому рівнях (на рівні окремих видів, груп злочинів) у спеціальній літературі виділяють криміногенні фактори (детермінанти, обставини), а на рівні одиничного (на рівні конкретних злочинних діянь окремих людей) – причинно-наслідкові комплекси.

Вагомий внесок у наукове дослідження кримінально-правових, кримінологічних та кримінально-виконавчих засад надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах зробили Г. А. Аванесов, Ю. М. Антонян, Ю. В. Баулін, О. М. Бандурка, В. Т. Білоус, І. Г. Богатирьов, В. В. Василевич, В. Б. Василець, В. В. Голіна, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, А. Ф. Зелінський, О. Г. Кальман, В. Є. Квашиш, А. В. Кирилюк, О. Г. Колб, В. Я. Тацій, П. Л. Фріс, Ю. С. Шемшученко, В. І. Шакун та ін.

Метою статті є дослідження наукових засад визначення факторів, що обумовлюють виникнення у кримінально-виконавчих установах надзвичайних подій кримінального характеру.

Приступаючи до аналізу зазначених підходів, слід зазначити, що Г. Г. Зуйков у сукупності причин і умов, що сприяють вчиненню злочину, виділяє: а) безпосередню причину вчинення злочину; б) умови, що сприяли дії безпосередньої причини в конкретному злочинному посяганні; в) обставини, що сформували безпосередню причину і що є, таким чином, причинами безпосередньої причини [1, с. 3–18].

Однією з ключових проблем кримінології, що має важливе теоретичне і практичне значення, було і залишається вивчення причин злочинності як у цілому, так і окремих її видів. Без такого вчення було б безглуздом

дослідження не тільки даного явища, але і особи злочинця, проблем запобігання злочинності.

Теорія причинності у кримінології має методологічне значення і значною мірою визначає сенс і зміст правової природи злочинності, соціальної сутності особи злочинця, сприяє розробленню заходів запобігання вчиненню злочинів і вирішенню інших кримінологічних проблем. Причини та умови злочинності, як відомо, являють собою систему соціально-негативних явищ і процесів, що детермінують злочинність як свій наслідок. Причини злочинності визначаються реальними умовами життя людей, в основі яких – суперечності суспільства.

Раніше існувало механістичне уявлення про діючу і недіючу причини. Але тільки діюча причина в концепції діалектичного детермінізму і є причиною, хоча Г. В. Ф. Гегель зазначав, що причина є причиною остільки, оскільки вона породжує певну дію і якщо «причина згасає в своїй дії, так само згасає і дія, бо вона є лише виявленням причини» [2, с. 216].

Під впливом однакових причин існує велика кількість різних умов, що породжує неоднакову поведінку різних людей. Це ускладнює передбачення подальшої поведінки засуджених, які схильні до вчинення різного роду надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах. У розрізі дослідження, це виявляється у тому, що існують різні форми злочинної діяльності, хоча причини можуть бути однаковими.

До характеристик причинності В. М. Кудрявцев відносить всезагальність, незворотність, просторову та часову безперервність. Причини та умови можна співвідносити таким чином: причина створює реальну можливість визначених наслідків, для настання яких необхідні ще певні умови. Самі по собі умови породжувати наслідки, призводити до них не можуть, але у відповідній ситуації сприяють реалізації дії причини.

Причини злочинності коріняться в соціальному ладі суспільства й обумовлені матеріальними й ідеологічними умовами життя людей. Людина не з'являється на цей світ із вродженими біологічними, расовими чи іншими ознаками злочинця, а стає ним через збіг несприятливих обставин, що, однак, не знімає з неї відповідальності за антигромадську поведінку. Слід враховувати особливості психології конкретної особи, які формуються й змінюються під впливом умов життя та виховання. Зміни структури та характеру злочинності залежать від різних соціальних умов, явищ і процесів (наприклад, від міграції й вікового складу населення, рівня освіти, культури й виховання людей, від економічної характеристики конкретних територій, від сформованих національних традицій, моралі, звичок, звичаїв) [3, с. 294].

При вивченні питання про виявлення причин і умов надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах необхідно враховувати, що останнє складає основу перевірки заходів запобіжного впливу. Цілком справедливо у літературі підкреслюється, що причини злочинності виступають найвищим рівнем широкої системи джерел

антисоціальної поведінки. Відповідно до цього, процес запобіжного впливу має спрямовуватися на джерела і причини злочинності, причини і умови конкретних злочинів та фактори, що сприяють формуванню особистості.

Слід зазначити, що виявлення та вплив на причини і умови надзвичайних подій кримінального характеру – це складна система організаційних дій різних підрозділів і служб кримінально-виконавчих установах.

На початковому етапі дослідження причин і умов надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах необхідно підкреслити, що істотне значення для з'ясування об'єктів запобіжного впливу має визначення і конкретизація самих понять причин злочинів і умов, що сприяють їх вчиненню. За наявності єдиної методологічної основи пояснення загальних причин злочинності, і, отже, успішного впливу на них необхідний більш предметний аналіз криміногенних факторів, які сприяють надзвичайним подіям кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах, у певних регіонах, при певних обставинах і т. ін. Саме такий підхід, відповідно до якого групується сукупність злочинів за об'єктом посягання, дозволяє досягти найбільшої «відчутності» досліджуваних явищ, цілеспрямовано впливати на конкретні злочини та їх суб'єктів, вживати заходів, що перешкоджають самодетермінації злочинності.

Разом із тим, при аналізі причин і умов злочинності в цілому та надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах зокрема, як об'єкта запобіжного впливу, ми з'ясували, що вони перебувають у тісному взаємозв'язку.

Насправді, деколи вельми складно установити причинно-наслідковий механізм і відокремити причини від умов як самостійні елементи цього механізму. Більш детальну конкретизацію об'єктів запобіжного впливу можна провести шляхом аналізу умов, що сприяють учиненню конкретних видів злочинів і причин їх вчинення. Тут варто враховувати, що однорідність злочинів веде до схожості об'єктів запобіжного впливу. Більше того, при аналізі причин і умов, що сприяють вчиненню конкретних видів злочинів, які належать до родового поняття «надзвичайні події кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах», враховуються не тільки об'єктивні явища, але і суб'єктивна мотивація вчинення того або іншого злочину.

Отже, умови вчинення конкретних видів злочинів носять об'єктивний характер. І хоча вони самі по собі не викликають злочинну діяльність, проте здійснюють певний вплив на кількісні і якісні показники злочинності. Причини ж вчинення конкретного злочину (у нашому випадку – різні злочинні прояви надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах) за своїм змістом носять суб'єктивний характер, виявляються через вольову поведінку людей. Це означає, що причини є внутрішньою силою, що виникає не тільки під впливом

криміногенних факторів, але і з урахуванням індивідуальної свідомості людини, її моралі, ставлення до існуючого порядку, норм співжиття. Вважаємо, що не менше значення мають і особистісні риси засудженого, який вчиняє конкретний злочин: рівень інтелектуального розвитку, психологічна стійкість, емоційність і т. ін.

Необхідність розмежовувати причини надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах і умови, що сприяють цим злочинам, безперечна. Дослідження причин і умов надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах розкриває природу цих злочинів, пояснює їх походження, показує, від чого вони залежать, що сприяє їх розповсюдженню. Тільки на основі подібних знань можна забезпечити ефективну боротьбу з цим видом пенітенціарних злочинів, передбачати можливі зміни, визначати і здійснювати необхідні заходи запобігання надзвичайним подіям кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах.

Ми дотримуємося позиції кримінологів, які вважають, що різне розуміння детермінант злочинності веде до плутанини і виникнення у свідомості практичних працівників нігілізму до подібного роду суджень. Це викликає не завжди обґрунтовані судження, пов'язані з приниженням ролі науки кримінології і виконуваних нею відповідних функціональних суспільно важливих ролей [4, с. 54].

У зв'язку з викладеним вище, виявляється цілком обґрунтованим використання альтернативного терміну «фактор» [5, с. 109]. Саме тому у нашому дослідженні ми використовуємо поняття «фактори, що обумовлюють виникнення у кримінально-виконавчих установах надзвичайних подій кримінального характеру».

Список використаних джерел:

1. Зуйков Г. Г. *К вопросу о понятии причин преступления и условий, способствующих его совершению : Вопр. Предупреждения преступности, 1965. С. 3-18. Вып. 2.*
2. *Криминология. Словарь-справочник / сост. Х. Ю. Кернер; пер. с нем. В. Н. Кигас; отв. ред. пер. А. И. Долгова. : 4-е полн. перераб. изд. справочника Эгона Рессмана по криминологии для практикующих криминалистов. М.: Норма, 1998. 391 с.*
3. *Юридический энциклопедический словарь / ред.-упоряд. А. Я. Сухарев. М.: Норма, 1984. 294 с.*
4. *Кириллов С. И. Несовершеннолетние преступники: повторные грабежи и разбои. Учебное пособие. Коломна: Коломенский государственный педагогический институт, 1998.*
5. *Аванесов Г. А. Криминология и социальная профилактика. М.: Академия МВД СССР, 1980. 526 с.*

Вереша Р. В.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального та адміністративного права
Академії адвокатури України
м. Київ, Україна*

СУЧАСНИЙ ФУНКЦІОНАЛ СОЦІОЛОГІЇ ПРАВА

Потреба соціальної практики у повнішому, комплексному знанні про право, що об'єднує у собі його різні характеристики, породила міждисциплінарні дослідження правової проблематики, у яких представники кількох наукових напрямів взаємодіють щодо права як загального об'єкта досліджень. На сьогоднішній день таких наук міждисциплінарного характеру, пов'язаних з дослідженням права як соціального інституту зараховують соціологію права. Проте, незважаючи на спроби вчених-соціологів об'єднати правові та соціологічні ідеї, право та соціологія залишаються розділеними. У цьому дослідженні вивчається сучасний стан соціології права, проблеми в рамках теоретичного дискурсу, а також потенціал розширення її теоретико-методологічного функціоналу на кримінальне та адміністративне право. У світлі дискусії про дисциплінарну приналежність соціології права наука продовжує стикатися з проблемами термінологічної невизначеності, необхідності більш чіткого визначення сфери досліджень, пріоритетних з позиції логіки розвитку науки. Це ускладнює застосування потенціалу соціології права як для кримінального та адміністративного права, але й інших галузей юриспруденції.

Соціологія права - порівняно нова галузь наукових знань, що закріпилася як предмет та наукова дисципліна у другій половині XX століття. Поява соціології права (далі по тексту - СП) можна назвати закономірною для цього історичного періоду: серед інших дисциплін, що виникли наприкінці XIX - на початку XX століття, йому передувала поява кримінології, віктимології, остаточного формування психології як науки і, по суті, соціології як такої [1].

Необхідність виділити СП як окрему науку можна назвати послідовним етапом розвитку юриспруденції. Цьому етапу, у свою чергу, передувало усвідомлення юридичною спільнотою важливості глибшого розуміння суспільних процесів для подальшого розвитку юридичної науки, розширення методологічного апарату юриспруденції, прийняття можливості звернення до вивчення таких явищ правової дійсності, які раніше не охоплювалися. Разом про те у науковому середовищі поступово зростало усвідомлення необхідності самостійного напрямки досліджень, здатного розкрити потенціал використання соціологічного підходу до юриспруденції – соціології права.

Нині, попри деякі відмінності у визначеннях, у вченому середовищі немає принципових розбіжностей у питаннях розуміння суті СП як науки, галузі наукових знань. Соціологію права прийнято розглядати як міждисциплінарну науку, спрямовану на вивчення соціальної природи та цілей права, виявлення та аналізу сутності, логіки та закономірностей взаємодії права з іншими соціальними явищами та суспільством у цілому [2].

Сучасна соціологія права - це емпіричні дослідження того, як на практиці реалізується той чи інший закон, підзаконний акт, норма чи правовий принцип. Сфера її охоплення поширюється вивчення правової дійсності у соціальному вимірі, вивчення людської поведінки у суспільстві тією мірою, якою воно визначається загальновизнаними етико-правовими нормами й у тій мірі, якою воно впливає на них. Юриспруденція ж вивчає норми як такі із трьох основних точок зору: аналітичної, історичної та теоретичної. Говорячи спрощено, соціологія права покликана зрозуміти та пояснити, як працює закон. Отже, соціологія права може дати більш докладне і об'єктивне уявлення про право, роботу правових механізмів, ніж інструментарій, які можуть надати доктрина і догма права. Щодо теоретико-методологічної визначеності особливе місце посідає питання про поширення соціології всередині юриспруденції, де СП також виявилася розосередженою між профільними дисциплінами та загальною теорією держави та права. Такі галузі як цивільне, кримінальне, адміністративне право, прийнявши до використання соціологічний метод, створювали власне соціолого-правове знання [3].

На відміну від юридичного підходу до вивчення правових механізмів, що включає дослідження норм права, законодавчих актів, судової практики, соціологічний прагне розкрити більш глибокі зв'язки, що відображають сутність правових явищ з точки зору логічного ланцюжка, що включає такі складові як суспільні відносини, безпосередньо право, дію правових норм у суспільстві, їхню соціальну ефективність. З його допомогою окреслюється і предмет соціології права, визначається вивчення юридичних явищ.

Застосування соціологічних методів в юриспруденції сприяє встановленню того, якою мірою норми права реалізуються в повсякденному житті, чи немає розриву між метою та засобами, передбачає можливість оцінити ефективність функціонування правових норм (механізмів) за допомогою вивчення суспільної думки та ін.

Соціологічні уявлення про право як інститут забезпечують юридичну практику та правову теорію розумінням соціальних процесів, а соціальні науки допомагають юриспруденції досліджувати, чи засновані її припущення на фактичному стані речей у повсякденному житті. Проте, незважаючи на спроби вчених-соціологів об'єднати правові та соціологічні ідеї, право та соціологія залишаються розділеними, а теоретичні дискусії щодо дисциплінарної приналежності СП продовжуються до цього дня [4].

Якщо з визначення СП стає більш-менш зрозуміло, якої галузі знань вона належить, то теоретичні напрацювання у цій галузі набагато менш очевидні. Зокрема це пов'язано з питаннями його інституційної структури. У сучасних дослідженнях нерідко наголошується, що в деяких країнах за останні кілька десятиліть у соціології права практично повністю зникли дослідні інститути та професорсько-викладацький склад університетів за профілем СП.

Сучасні дослідження щодо розширення соціології права на суміжні галузі присвячені таким питанням як теоретико-правові проблеми розвитку соціології права в Німеччині [5], дослідження сучасного внеску юриспруденції у науку соціології права, дослідження сучасних аспектів критичної соціології права, соціологія девіантності та кримінальне право, соціологія права та новий правовий реалізм, соціологія права як спеціалізована галузь знань в освіті юристів.

Список використаних джерел:

1. Treviño, A. J. (2017). *The sociology of law: Classical and contemporary perspectives*. Routledge. https://books.google.com.ua/books?hl=ru&lr=&id=8yAuDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT12&dq=sociology+of+law&ots=IZDgDhVqMR&sig=VvWK9KCYArmIG2pBnvFFbYGMrDQ&redir_esc=y#v=onepage&q=sociology%20of%20law&f=false
2. Kudryavtsev, I. (2021). *SOCIOLOGY OF LAW*. 10.13140 https://www.researchgate.net/profile/Igor-Kudravcev/publication/351936462_SOCIOLOGY_OF_LAW/links/60b0d00a299bf1f6d57d6726/SOCIOLOGY-OF-LAW.pdf
3. Gaidareva, IN, Eshev, MA, & Nirova, (2020) *BR SOCIOLOGY OF LAW IN THE SYSTEM OF LEGAL SCIENCES: THE HISTORY OF FORMATION*. Monthly international scientific journal "Research-science" No. 13 https://www.researchgate.net/profile/Aytan-Sultanova/publication/349607311_Research-science_13_november_2020/links/6037dfe692851c4ed599140d/Research-science-13-november-2020.pdf#page=40
4. Bengoetxea, J. (2020). *Legal theory and sociology of law*. In *Research Handbook on the Sociology of Law*. Edward Elgar Publishing. <https://www.elgaronline.com/view/edcoll/9781789905175/9781789905175.00008.xml>
5. Bora, A. (2016). *Sociology of Law in Germany: Reflection and Practice*. *Journal of Law and Society*, 43(4), 619-646. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1111/jols.12005>

Дідківська Г. В.

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінальної юстиції
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИННОСТІ

У своїй статті Клолодяжний М.Г. «Застосування сучасних технологій у сфері запобігання злочинності» висловлює думку, що процеси діджиталізації та інформатизації мають місце в усіх сферах суспільного життя. Що ознакою сучасного цифрового суспільства є широке застосування технологій. Вони – важливий чинник підвищення ефективності правоохоронної діяльності. Технології у разі їх застосування правопорушниками одночасно перетворюються на обставину, що ускладнює виявлення і розслідування злочинів. «Широкого поширення у сфері профілактики злочинності набула технологія CCTV (телебачення замкнутого контуру). Її також називають системою міського відео-спостереження. Останніми роками вона була суттєво модернізована штучним інтелектом. Він дозволяє обробляти великий обсяг даних і самостійно в автоматичному режимі виявляти певні об'єкти без участі людини. Лідером за кількістю камер відеоспостереження та застосуванням систем штучного інтелекту вважається КНР. Значна кількість відеокамер має місце також у США, ФРН, Великій Британії, Японії. Технологічним трендом запобігання злочинності у провідних країнах світу є застосування робототехніки». Також він зазначає, що значні кошти у ці технології вкладаються в ОАЕ. В цій державі у найближчі роки кожним четвертим поліцейським буде робот. Поширеною практикою вважається використання поліцією багатьох країн дронів. Сприяє підвищенню ефективності роботи поліції також картографування злочинності. Завдяки цій технології здійснюється прогнозування місцевої злочинності та індивідуальної злочинної поведінки. Науковець окрему увагу приділяє біотехнологіям, які пов'язуються із дослідженнями у галузі генетики. Хоча специфічного «гену злочинця» ще не виявлено, дослідники здійснили певний прорив у поясненні біологічних причин злочинної поведінки окремих видів правопорушників [1].

Підтвердженням актуальності питання може слугувати наступне. Відмітною рисою роботи по запобіганню злочинності в Америці за останні десятиріччя було прагнення до централізованого планування й координації даної сфери діяльності, створення для цих цілей спеціальних органів і надання їм широких повноважень. Так, у 1989 р. уряд США прийняв цільову програму «Стратегія національного контролю за наркотиками». Вона передбачає комплекс заходів запобігання наркоманії, котрі здійснюються

правоохоронними органами від федеральних до муніципальних. Програма базується на багаторічних наукових дослідженнях урядового Інституту з проблем наркоманії та широких статистичних даних. Приймаються і реалізуються численні запобіжні програми в окремих штатах та правоохоронних відомствах, зокрема у ФБР. Існують міжштатні програми боротьби з угонами автомашин, літаків, важкої будівельної техніки, крадіжками дорогоцінних металів, посяганнями на життя і здоров'я державних службовців, які виконують обов'язки з підтримання правопорядку. Ще з середини XX сторіччя усього в США було прийнято більш як десяток національних програм протидії злочинності й окремим криміногенним явищам. На реалізацію загальних програм було асигновано понад 20 млрд доларів, які призначалися, головним чином, на розробку і здійснення заходів запобіжного характеру [2].

Для реалізації сучасної стратегії запобігання злочинності у Великій Британії діє Спільнота з кібербезпеки (UK cyber security community), до якої, зокрема, входить торгова асоціація TechUK, метою діяльності якої є використання інформаційних технологій для забезпечення національної безпеки, підвищення рівня стійкості до кіберзагроз, захист критичної національної інфраструктури, кримінальна розвідка та запобігання організованій злочинності [3].

З вищезазначеного вбачається, що країни максимально хочуть себе убезпечити від злочинних посягань і від їх наслідків витрачаючи великі кошти на впровадження сучасних технологій у запобігання злочинності.

Тому, що майже для всіх і сучасних розвинутих зарубіжних країн і країн третього світу характерні негативні кількісно-якісні зміни рівня, структури й динаміки злочинності. Оскільки і злочинність, у свою чергу мають і можливості і ресурси використовувати сучасні передові технології у своїй злочинній діяльності. Крім зростання традиційних корисливих, корисливо-насильницьких, насильницьких злочинів, злочинності неповнолітніх і рецидивної злочинності та інших злочинних проявів, з'являються нові види злочинів, пов'язаних з організованими і професійними її формами. Наркобізнес, торгівля людьми, зброєю, землею, тероризм, шлюбне шахрайство, злочини у кредитно-фінансовій сфері, валютних операцій. І всі ці види злочинності широко використовують сучасні технології, ІТпростір. Все це не може не залишатись поза увагою світової спільноти, зарубіжних країн, для яких поширення злочинності постає надпроблемою.

Поміж тим, розробляються також регіональні стратегії запобігання злочинності. Так, відповідно до Плану забезпечення суспільної безпеки та запобігання злочинності м. Кембріджа на 2016–2020 роки (Велика Британія), передбачається реалізація стратегічного напрямку щодо підвищення рівня правової обізнаності громади щодо суспільної безпеки та запобігання злочинності з використанням можливостей мережі Інтернет. Передбачається

підвищення рівня комунікації громадськості з поліцією, зокрема розроблення програм для швидкого надання громадянами інтернет-повідомлень (E-Watch) щодо стану злочинності на вулицях, громадських місцях, навчальних закладах та ін. [4].

Треба зазначити, що Європейська мережа запобігання злочинності (European Crime Prevention Network – EUCPN) у своїй діяльності активно використовує можливості мережі Інтернет для поширення знань щодо запобігання злочинності, забезпечення діяльності правоохоронних органів на національному та регіональному рівнях [5].

Не зважаючи на те, що країни витрачають великі кошти на впровадження сучасних технологій для ефективного запобігання злочинності, на сьогодні її не вдається ні зупинити ні контролювати. Залишається сподіватися, що після подолання військової агресії РФ та її наслідків, країни зможуть об'єднати зусилля у запобіганні злочинності. І вже з новим розумінням і новою стратегією винайдуть ефективні механізми убезпечити суспільство від злочинних посягань.

Список використаних джерел:

1. Колодяжний М.Г. Застосування сучасних технологій у сфері запобігання злочинності. *Вісник асоціації кримінального права України. Том 1. № 13. 2020.* URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/204411> (дата звернення 20.11.2022).
2. Стратегія національного контролю за наркотиками. *file:///C:/Users/lenovo/Downloads/NMP_0016.pdf* (дата звернення 20.11.2022).
3. UK cyber security community. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/uk_cyber_security_community#techuk (дата звернення 20.11.2022).
4. Community safety and crime prevention plan 2016–2020. URL: <https://www.cambridge.wa.gov.au/.../public/...plans/strategies>. (дата звернення 20.11.2022).
5. European Crime Prevention Network. URL: <https://eucpn.org/> (дата звернення 20.11.2022).

Антонюк А. Б.

*доцент кафедри кримінальної юстиції Державного податкового
університету*

Сіренко О. В.

*доцент кафедри кримінальної юстиції Державного податкового
університету
м. Ірпінь, Україна*

ПІДСТАВИ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Важливими складовими досудового розслідування кримінальних правопорушень є слідчі (розшукові) дії. Порядок їх проведення детально регламентується КПК України та є обов'язковим для осіб, які їх проводять. Однак на практиці іноді трапляються випадки, коли один із обов'язкових учасників слідчої (розшукової) дії не має можливості особисто брати участь у проведенні зазначеної слідчої (розшукової) дії. З метою вирішення таких ситуацій законодавець передбачив законодавчу норму, що дозволяє проводити слідчу (розшукову) дію у режимі відеоконференції.

Застосування цієї технології надає можливість його учасникам «бути присутніми» на процесі, брати участь у досудовому провадженні або судовому розгляді, не перебуваючи безпосередньо у приміщенні органу, який здійснює досудове розслідування або судове провадження.

КПК України передбачені слідчі (розшукові) дії, які можуть проводитися у режимі відеоконференції. До них відносяться: допит осіб, впізнання осіб чи речей окрім пред'явлення трупа, інші процесуальні дії (ст. 224 – 229 КПК України) [1].

Згідно із законом у режимі відеоконференції може бути проведено допит осіб (свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого), а також і одночасний допит двох чи більше осіб, хоча слід зауважити, що результати останньої можуть бути менш значними, ніж під час безпосереднього контакту, тобто віч-на-віч.

З огляду на те, що допит в режимі відеоконференції здійснюються за правилами ст.ст. 225 – 227 КПК України, то під час його проведення можуть брати участь представник, захисник, спеціаліст, експерт, перекладачі, педагоги, психологи й інші особи, потреба в яких виникає у зв'язку з особливостями проведення слідчої (розшукової) дії.

Підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення мети [2, с. 365]. Для проведення слідчої (розшукової) дії необхідна наявність двох

підстав – юридичної та фактичної. У теорії кримінального процесу юридичною підставою вважається сукупність передбачених кримінальним процесуальним законом умов, що дають право слідчому, прокурору, суду проводити ту або іншу слідчу (розшукову) дію. Фактичною підставою виступає наявність достатніх відомостей, що вказують слідчому, прокурору, суду на необхідність виконання конкретних дій задля досягнення її мети.

У ч. 1 ст. 232 КПК України передбачено наявність не тільки юридичних, а й фактичних підстав для проведення допиту осіб, впізнання осіб чи речей у режимі відеоконференції. Останні мають бути втілені в матеріалах досудового провадження.

Отже, допит осіб, впізнання осіб чи речей у режимі відеоконференції проводиться у разі:

1) неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин [1]. Наприклад, особа знаходиться у медичному закладі внаслідок тяжкої хвороби; має поранення або ознаки каліцтва, що унеможлиблює самостійне пересування тощо.

2) необхідності забезпечення безпеки осіб [1]. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» у ст. 7 містить загальний перелік заходів забезпечення безпеки, які можуть застосовуватися до осіб, щодо яких існує реальна загроза їхньому життю, здоров'ю, житлу та майну. Зважаючи на це, пропонуємо цей пункт уточнити, а саме: якщо існує реальна загроза їх життю, здоров'ю з боку зацікавлених осіб.

3) проведення допиту неповнолітнього (малолітнього) свідка, потерпілого. За участю неповнолітнього (малолітнього) свідка, потерпілого може бути проведено не тільки допит, а й упізнання особи чи речей. Тому підтримуємо пропозицію І. В. Черніченко щодо доповнення цього пункту після «проведення допиту» такою слідчою дією, як впізнання осіб чи речей [3, с. 47].

4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування [1]. На нашу думку, позиція законодавця щодо оперативності досудового розслідування стосується не тільки дотримання встановлених законом строків досудового розслідування, порушення яких тягне за собою визнання доказів недопустимими, а й невідкладності проведення такої слідчої дії.

Так, В. Д. Берназ та Ю. П. Аленін вважають невідкладними слідчі (розшукові) дії, затримка в яких може призвести до втрати слідів злочину або полегшити скоєння нових кримінальних правопорушень, чи дати можливість втекти підозрюваним, які розшукуються, тому проводяться вони негайно в будь-який час доби [4, с. 449].

5) наявності інших підстав, які визначаються слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми [1].

Перелік підстав для проведення допиту в режимі відеоконференції не є вичерпаним, але при цьому важливо, щоб ці підстави були належним чином обґрунтовані. Існування хоча б однієї із названих причин буде достатньою підставою для досудового розслідування в режимі відеоконференції.

Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування приймають: – слідчий, прокурор як за своєю ініціативою, так і за клопотанням інших учасників кримінального провадження; – слідчим суддею стосовно допиту свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні (ст. 225 КПК України) – також з власної ініціативи або за клопотанням сторін [4, с. 479].

Хід і результати слідчої дії, проведеної у режимі відеоконференції, фіксуються за допомогою технічних засобів відеозапису.

Дистанційне провадження є досить складним як в процесуальному, так і в організаційно-технічному плані. Тому зловживати цим правом на здійснення подібного порядку проведення слідчих (розшукових) дій не рекомендується, але зважаючи на сучасну складну ситуацію в країні, а саме, пов'язану з введенням воєнним станом це єдиний правильний варіант, який дозволяє в стислі терміни та в рамках комендантської години повноцінно провести всі дії. Тому на даний момент він є доцільним.

Введення положень про проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження для України є новелою, яка має сприяти справедливому і публічному розгляду кримінального провадження упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом [5]. Для сторін та інших учасників кримінального провадження важливим є адекватне розуміння змісту повідомлень, які отримані під час відеоконференції.

Однією з найважливіших вимог під час відеоконференції є інформаційна безпека, яку повинні забезпечувати суб'єкти, які проводять слідчі (розшукові) дії під час досудового розслідування у дистанційному режимі. Вони повинні забезпечити захищеність інформації та підтримуючої її інфраструктури від випадкового чи навмисного впливу природного чи штучного характеру, що можуть завдати шкоди кримінальному провадженню, призвести до розкриття таємниці досудового розслідування, змісту показань тощо [6, с 337].

Отже, дослідивши поняття і сутність відеоконференції зроблено висновок, що це передбачена КПК України інформаційна технологія, що забезпечує одночасно двосторонню передачу, обробку, перетворення і візуалізацію інтерактивної інформації на відстань у режимі реального часу з допомогою апаратно-програмних засобів обчислювальної техніки.

Правильне тлумачення поняття відеоконференція має важливе значення для використання цієї сучасної технології на всіх стадіях кримінального процесу, з метою отримання інформації, що має юридичну силу доказів, в тому числі при виконанні міжнародних запитів про правову

допомогу у кримінальних провадженнях. Застосування відеоконференції знайшло широке практичне відображення у багатьох сферах життєдіяльності людини. В Україні дана інновація використовується не дуже часто у зв'язку з відсутністю належного матеріального забезпечення, необізнаності деяких працівників у використанні відеоконференції під час досудового розслідування та судового провадження. Але на даний момент застосування даної технології є важливою та доцільною.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. №4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Грошевий Ю. М., Тацій В. Я., А. Туманянц А. Р. та ін. Кримінальний процес : підручник. Харків: Право, 2015. 422 с.
3. Черниченко І. В. Застосування відеоконференції у кримінальному провадженні України : теорія і практика : монографія. Київ: Алерта, 2017. 337 с.
4. Ківалов С. В., Міщенко С. М., Захарченко В. Ю. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. Харків : Одиссей, 2015. 514 с.
5. Тацій В.Я. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науковопрактичний коментар. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/63832-stattya-336-provedennya-protseualnih-dy-u-rejim-vdeokonferents-pd-chas-sudovogoprovadjennya.html>.
6. Юхно О.О., Абламський С.Є. Методичні рекомендації щодо особливостей проведення допиту, впізнання в режимі відеоконференції під час досудового розслідування. URL: <http://www.univd.edu.ua/scienceissue/issue/2326>.

Кузьменко О. В.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінальної юстиції
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

Омельчук Л. В.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінальної юстиції
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

СПОСІБ ВЧИНЕННЯ ТА ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ – ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КІБЕРЗЛОЧИНІВ

Конвенція про кіберзлочинність виділяє такі види правопорушень:

- 1) проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем (незаконний доступ, нелегальне перехоплення, втручання в дані чи систему та зловживання пристроями);
- 2) пов'язані з комп'ютерами (підробка та шахрайство);
- 3) пов'язані зі змістом (наприклад, з дитячою порнографією);
- 4) пов'язані з порушенням авторських та суміжних прав [1].

На нашу думку, до основних елементів криміналістичної характеристики кіберзлочинів слід віднести: спосіб вчинення кримінального правопорушення, особу злочинця, особу потерпілого та сліди кримінального правопорушення.

Деякі науковці вважають, що можна виділити такі групи неправомірного доступу до комп'ютерної інформації:

- способи безпосереднього доступу (наприклад, проникнення до приміщення, де розташовується комп'ютер);
- способи віддаленого доступу (наприклад, підключення до телекомунікаційного обладнання, комп'ютерної системи чи мережі або ж безпосереднє та електромагнітне перехоплення інформації);
- комплексні способи (наприклад, модифікація комп'ютерної програми або доступ до баз даних і файлів шляхом знаходження слабких місць у системах захисту) [2, с. 90-91].

На нашу думку, відповідно до Розділу XVI КК України до способів вчинення кіберзлочинів можна віднести:

- 1) несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-

комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж (ст. 361 КК України);

2) створення з метою протиправного використання, розповсюдження або збуту, а також розповсюдження або збут шкідливих програмних чи технічних засобів, призначених для несанкціонованого втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж (ст. 361¹ КК України);

3) несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації, створеної та захищеної відповідно до чинного законодавства (ст. 361² КК України);

4) несанкціоновані зміна, знищення або блокування інформації, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах чи комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї (ч. 1 ст. 362 КК України);

5) несанкціоновані перехоплення або копіювання інформації, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, якщо це призвело до її витоку, вчинені особою, яка має право доступу до такої інформації (ч. 2 ст. 362 КК України);

6) порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється (ст. 363 КК України);

7) умисне масове розповсюдження повідомлень електрозв'язку, здійснене без попередньої згоди адресатів, що призвело до порушення або припинення роботи електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку (ст. 363¹ КК України).

В наукових дослідженнях науковців існує багато різних класифікацій комп'ютерних злочинців. Наприклад:

1. За психологією мети та сферою злочинної діяльності: хакери, крекери, фріки, колекціонери [3, с. 188].

2. Залежно від характеру посягання на комп'ютерну інформацію:

- 1) особи, які вчинюють так звані операційні злочини (оператори, які забезпечують роботу комп'ютерів, периферійних пристроїв тощо);
- 2) особи, які при вчиненні комп'ютерного злочину використовують програмне забезпечення (системні комп'ютерні програмісти; прикладні комп'ютерні програмісти; фахівці із захисту інформації; розробники

відповідних систем); 3) особи, які обслуговують апаратну частину (інженери-системники, інженери-електронники, інженери-зв'язківці); 4) особи, які займаються організаційною роботою щодо інформаційних систем (безпосередньо керівники підприємств, в яких є комп'ютери, їх мережі; адміністратори комп'ютерних мереж; працівники обчислювальних центрів, служб інформаційного забезпечення установ; адміністратори баз даних).

3. Залежно від віку: 1) від 14 до 20 років; 2) від 21 до 45 років [4, с. 161].

На нашу ж думку, кіберзлочинця мають характеризувати у сукупності як загальні (вік, стать, соціальний та психологічний стан тощо), так і спеціальні (професійні звички, особливий «почерк» тощо) ознаки.

Тому, до осіб, які вчиняють кіберзлочин, можна віднести:

1) порушників правил користування комп'ютерами, які займаються поширенням вірусів, несанкціонованим використанням комп'ютерів, відповідних систем та мереж тощо;

2) спеціально підготовлених осіб, які займаються комп'ютерним шпionaжем з метою отримання важливих стратегічних даних в економічній, політичній, технічній та інших сферах;

3) осіб, які страждають на відповідний вид психічних захворювань – інформаційні хвороби (комп'ютерні фобії);

4) професійних комп'ютерних злочинців, які вчиняють певні дії з корисливою метою.

Крім того, у нормах певних статей КК України міститься вказівка на спеціальний суб'єкт вчинення кіберзлочинів, а саме:

1) особа, що має право доступу до інформації, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах чи комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації (ст. 362);

2) особа, що відповідає за експлуатацію електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку (ст. 363) [5].

Список використаних джерел:

1. Конвенція про кіберзлочинність 23.11.2001 року // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (дата звернення: 20.11.2022).

2. Хахановський В. Г. Особливості криміналістичної характеристики кіберзлочинів. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 1(1). С. 89-93.

3. Козак Н. С. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють комп'ютерні злочини. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2013. № 2. С. 186-191.

4. Титаренко А. В. Особа кіберзлочинця як елемент криміналістичної характеристики. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 62. С. 159-168.

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3500> (дата звернення: 20.11.2022).

Лугіна Н. А.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінальної юстиції
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

Лугін С. В.

*здобувач вищої освіти
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

ХАРАКТЕРИСТИКА НАСЛІДКІВ ДІЯЛЬНОСТІ «ГРУП СМЕРТІ» В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЖЕРТВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

На сьогоднішній день Інтернет проник майже в усі сфери нашого життя, адже без нього було б доволі важко працювати, самореалізовуватись та просто відпочивати. Дійсно, якщо уявити життя без Інтернету, то воно видається доволі складним, а окремі питання такими, що важко реалізувати. Разом із тим, Інтернет має чимало й негативних рис, адже саме на його просторах виникли і поширились так звані «групи смерті», які своєю цільовою аудиторією мають дітей та підлітків, а метою їх діяльності є доведення останніх їх до самогубства.

Діяльність «груп смерті» обов'язково призведе до певних результатів або до виникнення конкретних наслідків. Після опрацювання великого масиву інформації на дану тему, стає очевидним, що основними та найстрашнішими наслідками діяльності «груп смерті» є вчинення підлітками та дітьми самогубств.

Для того, аби ширше визначити наслідки діяльності «груп смерті», варто охарактеризувати особливості психіки підлітків та малолітніх дітей. Як влучно зауважено у науково-методичних рекомендаціях щодо аналізу технологій втягнення дітей до груп смерті за допомогою соціальних мереж та Інтернету, у дітей такого віку відсутні життєвий досвід, чітке розуміння та усвідомлення сутності життя, а також життєва критика [1, с. 8].

Підлітки сприймають «групи смерті» реально, вони вірять в їх дійсність та правдивість, а тому виконують завдання та настанови кураторів. У дітей та підлітків ще малорозвинена префронтальна кора головного мозку, яка забезпечує механізм відмови та відповідає за команду «стоп». Остаточню префронтальна кора формується до 25 років, до того найрізноманітніші ігри, в тому числі «ігри смерті», сприймаються як

своєрідна реальність. Також у вище згаданих методичних рекомендаціях зазначено, що інтерес до «груп смерті» виникає у підлітків через вплив ЗМІ, соцмереж, бажанням все випробувати. Також до участі в «групах смерті» підлітків штовхає нерозуміння з боку оточуючих, непорозуміння в сім'ї, самотність та відчуженість [1, с. 8].

Як вже було сказано, найстрашнішим наслідком вступу до «групи смерті», є вчинення самогубства. Окрім того, участь у даних групах може мати й інший негативний вплив та відповідні наслідки.

Насамперед, після вступу до однієї з груп, у підлітка різко змінюється поведінка: спостерігається замкнутість, закритість, прагнення до усамітнення, песимістичні погляди й думки. В процесі гри психіка підлітка зазнає суттєвого впливу: активно навіюються думки про те, що він нікому не потрібен, його життя нічого не варте, він має безліч проблем і є лише один спосіб їх вирішення – вчинити суїцид.

Крім того, відбувається жорсткий інформаційний вплив з боку кураторів: інформація, відеоролики, музика, публікації, які пропагують насильство та жорстокість. Очевидним є те, що коли учасник відмовляється від подальшої участі у грі, відбувається шантаж, який, безумовно, здійснює вплив на психіку. Тобто, відбувається самонавіювання: підліток, переймаючись за себе і свою сім'ю, будує можливі негативні наслідки і реально вірить у них. В процесі цього самонавіювання, психіка, знову ж таки, деформується. У будь-якому випадку, в процесі участі в «групах смерті», зміни відбуваються: зміна пріоритетів, смаків, настроїв, формується залежність від Інтернету, коли підліток відмовитись від гаджетів уже не може, також можливе хибне сприйняття реальності, віра у щось віртуальне, неіснуюче.

Саме тому можна сказати, що у разі, якщо куратори «груп смерті» не досягнуть своєї головної мети, тобто суїциду, у будь-якому випадку, підліток потребуватиме психологічної допомоги, оскільки його психіка уже буде порушена.

Неймовірний тягар лягає також на плечі батьків підлітка, який потрапив під вплив «груп смерті». У будь-якому випадку, їм доведеться докласти неабияких зусиль, для того, аби повернути дитину до нормального життя.

Отже, можна дійти висновку, що наслідки діяльності «груп смерті», у більшості випадків, є фатальними та безповоротними. Куратори та адміністратори даних груп здійснюють жорсткий психологічний вплив на підлітка, що не може зникнути безслідно: у будь-якому випадку будуть відбуватися негативні зміни, які супроводжуватимуться зрушеннями у й без того вразливій підлітковій психіці. Психологічні маніпуляції, шантаж,

інформаційний вплив є доволі потужними способами впливу, які активно використовуються злочасними групами.

Список використаних джерел:

1. Веприцький Р. С., Гладкова Є. О. Групи смерті: що це таке і як уберегти дитину: наук.-метод. рекомендації. Харків, 2017. 15 с.

Рудик М. М.

*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Головною особливістю зазначених нормативно-правових актів є те, що вперше на законодавчому рівні було визначено не тільки обов'язки, але й права водіїв, пасажирів, пішоходів та погоничів тварин. Закон України «Про дорожній рух» був нормативно-правовим актом незалежної України, що визначив правові та соціальні основи дорожнього руху з метою захисту життя та здоров'я громадян, створення безпечних і комфортних умов. Також Закон регулює суспільні відносини у сфері дорожнього руху, визначає права, обов'язки і відповідальність суб'єктів – учасників дорожнього руху, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, об'єднань, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та господарювання.

У той же час, протягом останніх двох десятиліть у світі намітилось суттєве переосмислення проблем безпеки дорожнього руху та шляхів їх вирішення, яке базується на основі численних наукових досліджень та кращого практичного досвіду в цій галузі. Це переосмислення знаходить своє вираження в політиці багатьох країн, які все більше враховують рекомендації таких авторитетних міжнародних організацій як ВООЗ, Світовий Банк, Міжнародний транспортний форум, Європейська Комісія, Європейська рада з транспортної безпеки та інші.

Сьогодні в Україні рівень смертності та травматизму внаслідок ДТП один із найвищих в Європі, а рівень організації безпеки дорожнього руху залишається низьким, про що у своїх звітах зазначали експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я, Світового банку й інших міжнародних інституцій. За останні шість років в Україні зареєстровано майже 170,8 тис. ДТП із постраждалими, в яких загинуло 26,7 тис. та травмовано 210,4 тис. осіб.

Такі дані свідчать про необхідність негайного вирішення тих проблемних питань, які сьогодні стоять перед системою державного управління у сфері безпеки дорожнього руху, а саме: недосконалість національного законодавства; низький рівень взаємодії суб'єктів гарантування безпеки дорожнього руху; неврегульованість державно-управлінських механізмів із питань розподілу територіальної та функціональної сфер компетенції центральних органів державної влади й

органів місцевого самоврядування; несвоєчасність і повільність у розробленні стандартів і нових підходів до безпеки дорожнього руху з урахуванням кращого європейського досвіду; неналежне ставлення громадян України до питань безпеки дорожнього руху; низький рівень професійної кваліфікації фахівців із питань безпеки дорожнього руху.

В умовах постійної євроінтеграції суспільства та міжнародного співробітництва України з іншими країнами світу відбувається істотне зближення національної правової системи до міжнародної. Значущість міжнародного права та стандартів для України виявляється у збільшенні числа міжнародних договорів і національно-правових актів за аналогічними предметами регулювання, співвідношенні національного законодавства до міжнародного задля усунення можливих недоліків, прогалин та запозичення міжнародного досвіду у вирішенні певних проблемних питань правового характеру та удосконалення національного законодавства.

Що стосується сфери забезпечення безпеки дорожнього руху, то їх міжнародні стандарти закріплені у певних нормативно-правових актів, підписаних та ратифікованих країнами світу. Зокрема, першим нормативно-правовим актом, що мав істотне значення на території СРСР, стала «Міжнародна конвенція щодо автомобільного руху» 1926 року (м. Париж).

У 1931 році у Женеві на черговій конференції з безпеки дорожнього руху була прийнята «Конвенція про введення одноманітності в сигналізацію на дорогах», яка розширила номенклатуру дорожніх знаків до 26 і розділила їх на три групи: попереджувальні, наказові, вказівні. Слід зазначити, що у 1933 році в СРСР були затверджені «Правила по застосуванню в межах СРСР Міжнародної конвенції щодо автомобільного руху». У цих Правилах викладена сутність Паризької конвенції щодо автомобільного руху 1926 року і Женевської конвенції про введення одноманітності в сигналізацію на дорогах 1931 року, а в додатку Правил містилися «Основні правила їзди на автомобілях і мотоциклах в межах СРСР».

У подальшому, з метою розвитку міжнародного дорожнього руху та його безпеки шляхом встановлення єдиних правил руху між країнами світу у м. Женеві 19 вересня 1949 року була підписана «Конвенція про дорожній рух».

Зокрема, відповідно до Конвенції, всі водії, пішоходи та інші особи, які користуються дорогою, повинні вести себе так, щоб не створювати небезпеки для руху і не утрудняти його. Вони повинні уникати заподіяння шкоди окремим особам, громадському або приватному майну. Водії повинні бути завжди в змозі управляти своїми транспортними засобами або направляти своїх тварин; мати усі необхідні документи, що підтверджують законність права керування транспортним засобом. Наближаючись до інших осіб, які користуються дорогою, вони повинні вживати всіх заходів обережності. Кожен водій транспортного засобу завжди повинен бути в

зможі регулювати швидкість руху і керувати ним розумно і з обережністю, знижувати швидкість або зупинятися щоразу, коли того вимагають обставини, особливо коли видимість незадовільна. Також, документ містить правила обгону та випередження транспортних засобів; проїзду перехресть, залізничних переїздів; користування освітлювальними приборами та попереджувальними сигналами тощо. Велосипедисти повинні користуватися велосипедними доріжками, позначеними спеціальними дорожніми сигнальними знаками, коли цього вимагають чинні внутрішньодержавні правила. В усіх випадках, коли того вимагають правила руху, велосипедисти повинні рухатися в один ряд, крім виняткових випадків, передбачених внутрішньодержавними правилами; вони не повинні рухатися на проїзній частині дороги більш ніж в два ряди. Також велосипед забороняється використовувати в якості буксира.

Конвенція 1949 року містить протокол про дорожні знаки та сигнали, який затверджує категорії дорожніх знаків (попереджувальні, заборонні та наказові), а також їх розмір, колір та правила їх розміщення.

Список використаних джерел:

1. *Про дорожній рух : закон України від 30 червня 1993 р. № 3353-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 31. Ст. 338.*
2. *Досвід країн Європи щодо управління безпекою дорожнього руху. 2015. URL: <http://tur.org.ua/news/dosvid-krayin-ievropi-shchodo-upravlinnya-bezpekoyu-dorozhnogo-ruhu>*
3. *Стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 р.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 черв. 2017 р. №481-р. Урядовий кур'єр. 2017. № 138*
4. *Товстуха С. Актуальні питання щодо удосконалення державно-управлінських механізмів забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=230>*
5. *Басс В. О. Досвід європейських країн у сфері правового регулювання безпеки дорожнього руху. Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 16 листоп. 2018 р). Кривий Ріг, 2018. С. 19–22*
6. *Правила дорожного движения и международные Конвенции по дорожному движению. Студопедия. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://studopedia.org/2-126396.html>*
7. *Конвенція про дорожній рух (Женева, 19 вересня 1949 року). [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://abdtп.ru/dtp3/info_catalog/norm_prav/00_Mezhdunarodnye_dokumenty/wdoc_convTraffic.htm*

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА;
ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ;
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ; ПОЛІТОЛОГІЯ; ФІЛОСОФІЯ ПРАВА**

Фесенко М. В.

*доктор політичних наук, старший науковий співробітник, провідний
науковий співробітник ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»
м. Київ, Україна*

**СПЕЦИФІКА НАУКОВИХ КАТЕГОРІЙ «МІЖНАРОДНИЙ» ТА
«СВІТОВИЙ» ПОРЯДОК**

Розглянемо детальніше етимологію наукових категорій «міжнародний» та «світовий» порядок у концептуальній інтерпретації дослідників цього феномену.

Загальноприйнята науковим співтовариством теза полягає в тому, що ототожнення міжнародного порядку і системи міжнародних відносин теоретично і практично не виправдане, бо при цьому обидва поняття втрачають власну якісну визначеність, що веде до термінологічної нечіткості політичної науки.

Низка дослідників розглядає міжнародний порядок в якості структури міжнародних відносин. Особливо це характерно для представників реалістичної та неореалістичної шкіл теорії міжнародних відносин. На їхню думку, саме структура впорядковує взаємовідносини між учасниками міжнародних відносин і формує зразки поведінки. При цьому головним у структурі міжнародної системи вважається співвідношення сил провідних держав, ієрархія відносин між ними.

Своєю чергою інституціоналісти на чолі з С. Краснером [1], Р. Кеохейном [2] і О. Янгом [3] під міжнародним порядком розуміють сукупність інститутів, які утворюють певну структуру міжнародних відносин, покликану забезпечити основні потреби держав і народів, створювати і підтримувати умови їх існування, безпеки і розвитку [1-3]. До основних інститутів міжнародного порядку зазвичай відносять ООН, Світовий банк, НАТО, інші міжнародні організації, а також неформальні види кооперації, кодекси корпоративної поведінки та міжнародні режими [3, с. 648].

Сьогодні в системі міжнародних відносин виникає новий для сучасної історії стан поліцентризму – множинність центрів влади, жоден з яких не має визначального впливу на світову ситуацію в цілому. За таких обставин особливої актуальності набувають проблеми світового порядку – такого

стану справ, який влаштував би всіх учасників міжнародних відносин цього порядку за відсутності прямого домінування одного з них.

У цілому, доводиться констатувати, що в літературі, присвяченій аналізу міжнародних відносин, не існує однозначного, загальновизнаного визначення міжнародного порядку. На думку автора, різницю у вживанні понять «міжнародний порядок» і «світовий порядок» краще всіх тлумачить український учений С. О. Шергін, який вважає, що «ядром світового порядку є міжнародний порядок». Більше того, він закликає не ототожнювати і не абсолютизувати їх відмінності [4, с. 93].

Натомість український дослідник Є. Камінський під міжнародним порядком розуміє організацію міждержавних відносин, спрямовану на забезпечення потреб основних міжнародних акторів, а під світовим порядком – організацію міжнародних відносин, спрямовану на забезпечення гегемонії одного з міжнародних акторів [5, с. 325].

На переконання американського дослідника С.Хоффмана, якщо вважати, що основою міжнародних відносин є егоїстична гра держав, кожна з яких захищає свій національний інтерес, то маємо справу з реалістським і міждержавним порядком. Якщо виходити з того, що міжнародні відносини регулюються нормами, процедурами, інститутами або структурами транснаціонального або навіть наднаціонального характеру, то можна говорити про правовий міжнародний порядок. Якщо вважати, що держави як центральний актор міжнародних відносин все більше витісняються з арени історії іншими учасниками, що діють незалежно від національно-державних кордонів, то мова йде вже про транснаціональний порядок. Поняття «міжнародний порядок», зміст якого традиційно пов'язується з міждержавними відносинами, необхідно відрізнити від світового порядку [6].

З цієї точки зору, міжнародний порядок у контексті інституціональних основ відносин між державами цілком може існувати без наявності світового порядку. Прикладом можуть слугувати держави, між якими існують відносини взаємної поваги і водночас байдужість до внутрішніх справ один одного, що робить можливим в одному з них геноцид або економічну експлуатацію основної маси населення. Світовий порядок немислимий без створення ефективних процедур міждержавного співробітництва, що передбачають особливий міжнародний порядок, який відповідає загальним основним цілям і цінностям їх громадян. У юридичних термінах мова йде про різницю між правами держав (взаємна повага суверенітету) і правами людини. Різниця між цими поняттями полягає також і в тому, що якщо міжнародний порядок як більш-менш оптимальний устрій міжнародних відносин, що відбиває можливості суспільних умов, існував практично на всіх етапах історії міждержавних відносин (з 1648 р.), то про світовий порядок цього сказати не можна.

Німецький філософ К. Ясперс розумів під світовим порядком «прийнятий всіма устрій, що виник внаслідок відмови кожного від

абсолютного суверенітету; загальнолюдські цінності і юридичні норми, «правове облаштування світу за допомогою політичної форми, що зв'язує всі етноси» [7, с. 89, 91, 94]. Зазначимо, що всесвітня історія досі не знала подібного устрою. Однак це не означає, що світовий порядок неможливий у принципі. Навпаки, з розширенням кола учасників міжнародних відносин, а також з посиленням взаємозалежності світу, що стимулюється і науково-технічним прогресом, і загостренням глобальних проблем, тенденція до загальносвітового устрою людського життя стає все більш виразною. У самій цій тенденції відбиваються загальносоціологічні процеси та закономірності, обумовлені діяльністю соціальних спільнот на світовій арені. Тому останніми роками все більшого поширення набуває термін «глобальний світовий порядок».

Передусім новий світовий порядок покликаний забезпечити вирішення глобальних проблем. Гарантія його ефективності та надійності - взаємне врахування інтересів. «Світовий порядок ХХІ ст. повинен ґрунтуватися на механізмах колективного вирішення ключових проблем, на пріоритеті права та широкої демократизації міжнародних відносин». Підкреслюється посилення ролі міжнародних інститутів і механізмів у світовій економіці та політиці, включаючи «Групу семи» та ООН, яка потребує негайного реформування з урахуванням проблем, що виникли навколо анексії Криму Російською Федерацією. Зазначене сприяє формуванню нового політичного мислення та відповідного світового порядку, який мав би багатосторонній характер. Особливе місце в цьому процесі посіла сесія Генеральної Асамблеї ООН 2000 р. – «Сесія тисячоліття». У прийнятих нею резолюціях досить чітко визначені основні параметри світового порядку століття глобалізації. У першу чергу це стосується «Декларації тисячоліття» ООН. У Резолюції, присвяченій реалізації Декларації, її положення розглядаються у контексті покладання морально-політичних зобов'язань, що підлягають впровадженню на національному, регіональному та міжнародному рівнях. Підкреслюється, що уряди несуть відповідальність, індивідуально і колективно, за виконання положень Декларації [8] (Резолюція ООН 55/162).

В основу світового порядку початково закладено цілі та принципи Статуту ООН, однак цей статут не виконується, свідченнями чого є численні порушення норм міжнародного права, прав людини, переважання силових факторів у міжнародних відносинах. У цьому контексті необхідно згадати спеціальну резолюцію Генеральної Асамблеї «Сприяння демократичному та справедливому міжнародному порядку». В ній зокрема підкреслюється, що «кожний має право на демократичний і справедливий міжнародний порядок». Рішення відповідних проблем створення спільного майбутнього, заснованого на єдності людства при всьому його розмаїтті, вимагає широких і наполегливих зусиль. «Ці зусилля повинні включати політику і засоби глобального рівня, які відповідають потребам країн, що розвиваються, а також визначаються та здійснюються за їх ефективної участі». У цьому

бачиться один із проявів справедливого та демократичного характеру світового порядку [9].

Отже, міжнародний порядок є важливою складовою світового порядку, проте весь зміст світового порядку до нього не зводиться. Міжнародний і світовий порядок мають спільні корені та основи, які забезпечують єдність людського суспільства, його цілісність. До переліку загальних основ належать міжнародні економічні обміни, все більш важливе значення яких виявляється у формуванні єдиного світового ринку, науково-технічні досягнення, політичні структури й інтереси, соціокультурні цінності. Вони відіграють неоднакову роль у формуванні та підтримці міжнародного порядку: на різних етапах історичного розвитку одні з них виходять на перший план, тоді як значення інших знижується. Так само зміни, що відбуваються в структурі, наприклад, політичних основ певного типу міжнародного порядку, не ведуть автоматично до змін у світовій економіці або в ціннісних орієнтаціях міжнародних акторів, хоча і впливають на них. Однак повне розуміння сутності і значення проблеми міжнародного порядку можливе тільки при комплексному розгляді основ його формування та функціонування.

Список використаних джерел:

1. Krasner S. *Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables. International Regimes* / Ed. by S. Krasner. Ithaca : Cornell Univ. Press, 1983. 372 p.
2. Keohane R. O. *After Hegemony : Cooperation and Discord in the 'World Political Economy*, Princeton, NJ : Princeton University Press, 1984. 320 p.
3. Young O. *The Politics of International Regime Formation : Matural Resources and the Environment. International Organizations. 1989. Summer. Vol.43.№3. 1989. P. 349- 376.*
4. Бебик В. М. *Сучасна глобалістика : провідні концепції і модерна практика : Навч. Посіб* / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтярьова. – К. : Університет «Україна», 2006. – 208с.
5. Камєнський Є.М. *Українська дипломатична енциклопедія. У 2-х т. \ Редкол. : Л.В.Губерський (голова) та ін. – К. : Знання України, 2004. – Т.2. – С. 325.*
6. Hoffmann S. *Traite de science politique : la science politique science sociale l'ordre politique. Paris : Presses Universitaires de France, 1985. Description: 723 p.*
7. Ясперс К. *Истоки истории и ее цель / АН СССР. – ИНИОН. – М. : ИНИОН, 1991. Вып. 2. 215 с.*
8. Офіційний сайт ООН. – Документи 55 сесії ООН. URL: http://www.un.org/ru/ga/third/55/third_res.shtml
9. Резолюція ООН 55/107, 2000 р. Офіційний сайт ООН. Документи 55 сесії ООН. URL: <http://daccess-ods.un.org/TMP/5306985.97431183.html>

Коваленко С. В.

*аспірантка за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
Національного університету «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Через російську агресію в Україні зруйновано тисячі навчальних закладів різних рівнів, пошкоджені бібліотеки, лабораторії, обладнання, спортивні зали, гуртожитки, подвір'я вишів, шкіл та дошкільних закладів освіти.

За повідомленням Міністерства освіти і науки України, станом на червень цього року 43 заклади вищої освіти України пошкоджено російськими військовими, 5 із них зруйновано повністю [1]. Статистика щодо руйнації шкіл вражає. Від ворожих бомбардувань та постійних обстрілів на Чернігівщині пошкоджено 133 навчальні заклади [2].

Незважаючи на повномасштабну війну, щоденні жахливі обстріли, які руйнують все, що було збудовано не одним поколінням людей, зокрема приміщення навчальних та корпуси наукових закладів, проте дослідно-експериментальна діяльність продовжується, а освітній процес триває.

Постає питання про збереження наукових напрацювань, забезпечення освітнього процесу в освітніх закладах територіальних громад, формування локальної освітньої політики. В умовах воєнного стану увага територіальних громадам зосереджена на безпеці, облаштуванні укриттів, відбудові пошкоджених або ж зруйнованих ворогом будівель. Освітняни, застосовуючи інноваційні форми організації освітнього процесу, ефективні педагогічні та доступні інформаційні технології, ведуть активний пошук шляхів організації навчання здобувачів освіти.

Багато закладів освіти відкрили у вільному доступі платформи зі своїми навчальними матеріалами. Наприклад, учні всієї України, які мають доступ до Інтернету, після реєстрації можуть користуватися матеріалами школи «Оптіма». Команда онлайн-школи Grand-Expo на період воєнного стану в Україні відкрила доступ до 532 кейс-уроків, які допомагають дітям навчатися, розвиватися, відволіктися від проблем, пов'язаних з війною, з користю провести час. «Атмосферна школа» у період дії воєнного стану пропонує безоплатно долучитися до пакета «Слухач». Центр дистанційної освіти А+ проводять для всіх дітей України уроки в ZOOM [3].

Війна продемонструвала гостру потребу застосування цифрових технологій у системі освіти, завдяки яким доступ до освіти залишається безперервним. **Цифрова трансформація у сфері освіти і науки**, як комплексна робота над побудовою системи цифрових рішень у сфері освіти

та науки, включно зі створенням безпечного електронного освітнього середовища, забезпеченням необхідної цифрової інфраструктури закладів та установ освіти і науки, підвищення рівня цифрової компетентності, цифровою трансформацією процесів та послуг, а також автоматизацією збору і аналізу даних, дозволила нівелювати низку проблем, викликаних війною.

Унікальний досвід українських військових, продемонстрований за час боротьби за суверенітет, незалежність та територіальну цілісність України, вже став об'єктом уваги військових фахівців зарубіжних країн. Так само і напрацювання громад, освітян та когорти науковців, які наблизили суспільство та громади до цифрових сервісів, які можна отримати, не виходячи з помешкання, і які стали у нагоді під час війни та в умовах бойових дій, можуть бути прикладом для наслідування та зробити значний внесок у розбудову нашої держави у післявоєнний період.

Важливо, що в Плані Відновлення України [4] є проєкти модернізації наукової інфраструктури України, створення цифрового управління закладом освіти та платформ для навчання та інші, які стосуються освітнього простору.

У відбудовчий період планується продовження реформи Нової української школи; розбудова сучасної, доступної та безпечної мережі закладів освіти; реалізація стратегії розвитку вищої освіти; підготовка кваліфікованих фахівців для потреб повоєнного ринку праці, а також реалізувати наступні національні проєкти:

- Електронний освітній паспорт (EDID) - інформація про освітню траєкторію та документи про освіту людини в смартфоні; освітній LinkedIn з верифікованою інформацією. До освітнього паспорта буде підключено основні облікові системи: «Е-журнал» та «Е-документообіг», «Е-позашкілля», «Е-дошкілля» тощо. Відображення на порталі «ДІЯ» всієї інформації про здобувача освіти (досягнення, успішність, історія навчання).

- Єдина база освітніх даних - достовірні та актуальні дані у сфері освіти та освітня аналітика використовуються для формування політики у визначених сферах на всіх рівнях прийняття рішень. Система значно зменшить бюрократичне навантаження на систему освіти, спростить управлінські процеси та підвищить їх ефективність.

- Державна дистанційна школа (School for the Ukrainian Nation (SUN)) - здобувачі освіти та педагогічні, науково-педагогічні працівники мають безперервний доступ до якісної освіти та роботи незалежно від місця перебування та зовнішніх обставин.

Таким чином, вплив військових дій та пов'язаних із ними соціально-економічних, міжкультурних і екологічних та інших проблем на суспільство та громадян ще стане предметом багатьох досліджень. Та, очевидно, що освіта та наука, будучи основою розвитку суспільства та

одним із основних чинників економічного зростання держави, після перемоги в повномасштабній війні мають стати фундаментом відновлення України.

Список використаних джерел:

1. *Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.* URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrova-transformaciya-osviti-ta-nauki>
2. *Офіційний сайт Чернігівської обласної державної адміністрації.* URL: <https://cg.gov.ua/index.php?tp=main>
3. *Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.*
4. *Плані Відновлення України.* URL: <https://recovery.gov.ua/>

Кутепова М. В.

*аспірантка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

СПЕЦИФІКА ДЕВОЛЮЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ШОТЛАНДІЇ

Шотландська деволюція стосується поділу законодавчої влади між шотландським і вестмінстерським парламентами. Конституційний статус законодавства Шотландського парламенту не зрозумілий. Він є «вищим» по відношенню до звичайного делегованого законодавства, наприклад, прийнятого місцевою владою та державними міністрами. З іншого боку, він не розглядається як «первинне законодавство» для цілей Акту з прав людини 1998 р. Це означає, що він є недійсним у разі його несумісності з Конвенцією про права людини. Навпаки, хоча акти (Вестмінстерського) парламенту можуть бути оголошені несумісними з Конвенцією, така несумісність не впливає на їхню дійсність. Більше того, Вестмінстерський парламент зберігає повноваження приймати законодавство, яке застосовується до Шотландії, навіть у сферах, де Шотландський парламент має законодавчу компетенцію. Шотландське законодавство є недійсним у разі будь-якої несумісності з вестмінстерським.

Запропоновані акти Шотландського парламенту називаються білі. Білль стає актом після проходження в Шотландському парламенті та отримання королівської санкції. Відповідно до Додатку 5 до Акту Шотландії 1998 р., до питань, з яких Шотландський парламент неспроможний на законодавчу діяльність, ставляться такі конституційні питання: Корона, включаючи престолонаслідування та регентство; унія королівств Шотландії та Англії; парламент Сполученого Королівства; існування Вищого кримінального суду як кримінального суду першої інстанції та апеляційного; існування Сесійного суду як цивільного суду першої інстанції та апеляційного (ст. 1). Крім того, до зарезервованих питань належать: міжнародні відносини, включаючи відносини за межами Сполученого Королівства, відносини з Європейським Союзом (та його інститутами), іншими міжнародними організаціями, регулювання міжнародної торгівлі та допомогу на підтримку міжнародного розвитку (ст. 7); захист Королівства, військово-морські, армійські чи повітряні сили. Корони, інспекції та ін. (Ст. 9); фінансова, економічна та грошова політика, включаючи випуск та обіг грошей, податки та акцизні збори, державні позики та кредити, контроль над державними витратами Сполученого Королівства, валютний курс та Банк Англії, за винятком місцевих податків для фінансування витрат органів місцевого самоврядування тощо.

Відповідно до Акту Шотландії 1998 р., Шотландський уряд офіційно називається шотландська виконавча влада (The Scottish Executive) [1]. До його складу входять Перший міністр, який призначається Її Величністю у складі членів парламенту і обіймає посаду протягом встановленого законом терміну; міністри, яких може призначати Перший міністр у складі членів парламенту зі схвалення Її Величності; Лорд-адвокат та Генеральний солістор Шотландії. Члени шотландської виконавчої влади разом називаються шотландськими міністрами. Проте Акт про Шотландію 2012 р. (ст. 12(1)29) уточнив положення ст. 44 — нині щодо виконавчої влади Шотландії використовується термін «Шотландський уряд» (the Scottish Government).

В цілому модель деволюції Уельсу суттєво відрізняється від шотландської. Якщо в Шотландії йдеться про систему адміністративної і законодавчої деволюції, то деволюція в Уельсі — виключно адміністративна [2, с. 24, 25]. Повноваження, що здійснюються Національною Асамблеєю Уельсу, обмежені в порівнянні з тими, які раніше здійснювалися міністрами Корони стосовно Уельсу і які спеціальними актами були передані Асамблеї. Асамблея Уельсу, таким чином, здійснює по відношенню до Уельсу багато дискреційних повноважень, які раніше здійснювали міністри Корони. Вона також може видавати підзаконні нормативні акти, оскільки відповідні повноваження були передані їй. Однак повноваження видавати таке законодавство є настільки широкими, наскільки це відповідає критеріям, передбаченим у відповідному первинному (рамковому) законодавстві. З цією метою Комісія Річарда, заснована Урядом Асамблеї Уельсу (Welsh Assembly Government) досліджувати питання деволюції в Уельсі, нещодавно рекомендувала більше використання такого рамкового законодавства; а також щоб у довгостроковій перспективі деволюція в Уельсі будувалася за контуром, подібним до шотландської моделі.

Констатується, що існують дуже обмежені можливості для внесення змін за бажанням деволюційних регіонів, і процес деволюції залишається централізованим. Проте, не можна сказати, що делеговані уряди ніяк не можуть впливати на процес прийняття рішень Парламентом Сполученого Королівства. Наприклад, є юридично не обов'язкові «конкордати» між кожним урядовим департаментом Сполученого Королівства та делегованою адміністрацією регіонів. Вони встановлюють принципи для координації діяльності урядів (наприклад, створення спільного міністерського комітету). Як приклад можна навести відоме «Угода Сьюела» («Sewel Convention») [3]. Даний термін позначає ухвалену урядом Сполученого Королівства політику щодо законодавчої діяльності британського парламенту з питань деволюції. Відповідно до ст. 28(7) Акту Шотландії 1998 р., вестмінстерський парламент має необмежені повноваження видавати закони Шотландії.

Однак, як зазначено в Пояснювальній записці з питань деволюції (Devolution Guidance Note) [4], Уряд Сполученого Королівства погодився,

що три категорії положень не будуть введені звичайним порядком до первинного законодавства Великобританії, доки Шотландський парламент не дасть свою згоду:

- Положення, що відносяться до законодавчої компетенції Шотландського парламенту («деволюційні положення», які могли як альтернатива регулюватися актом Шотландського парламенту);

- положення, які могли б змінити законодавчу компетенцію Шотландського парламенту (тобто зміни до переліку захищених законів або зарезервованих повноважень — як зазначено у додатках 4 та 5 до Акту про Шотландію 1998 р.), які могли бути альтернативою запроваджені Наказом у Раді відповідно до статті 30(2) цього Акту);

- положення, які могли б розширити виконавчу компетенцію шотландських міністрів (тобто повноваження, які альтернативою могли бути покладені Наказом у Раді відповідно до ст. 63 Акту про Шотландію 1998 р.).

Таким чином, якщо пропонується включення до білля положень, що підпадають під будь-яку із зазначених категорій (або будь-яку їхню комбінацію), необхідний механізм, що дозволяє Шотландському парламенту позначити, дає він свою згоду чи ні. Такий механізм, незалежно від категорій спірних положень, відомий загалом як пропозиція законодавчої згоди (Legislative Consent Motion) (раніше відома як «пропозиція Сьюела», на ім'я лорда Сьюела (Lord Sewel), міністра уряду Сполученого Королівства, який під час проходження в парламенті Акту про Шотландію дав зобов'язання, що «Вестмінстер не буде в звичайному порядку законодавчим з делегованих Шотландії питань без згоди шотландського парламенту» [5].

Існувало три можливі напрями для конституційного розвитку Шотландії: уніонізм (об'єднання) status quo, незалежність/відділення або уніонізм на основі автономії/деволюції. Спроба розпочати процес деволюції в цій частині Сполученого Королівства була зроблена ще в 1970-х рр., але в той час вона виявилася невдалою у зв'язку з провалом на референдумі в березні 1979 р. Лише у 1998 р. програма деволюції, запропонована в Акті про Шотландію 1998 р., була підтримана парламентською більшістю. Безпосередньо Білл про Шотландію (116 статей та 8 розділів на 88 сторінках) було внесено до Палати громад 17 грудня 1997 р.

Таким чином, моделі деволюції у Великій Британії відрізняються одна від одної. Найбільші повноваження має Шотландія, Уельсу делегуються лише адміністративні повноваження, а деволюція у Північній Ірландії суттєво ускладнена політичною боротьбою між націоналістами та уніоністами. Проте процес делегування повноважень від центрального уряду законодавчим та виконавчим органам регіонів не зупиняється, а набирає чинності, про що свідчить постійне вдосконалення законодавства Великої Британії щодо деволюційних питань.

Список використаних джерел:

1. Scotland Act 1998, s. 44. Legislation of the UK. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/46/section/44> (дата звернення 17.05.2022)
2. Elliott M., Beatson J., Matthews M. *Administrative Law. Text and Materials. Third Edition.* Oxford University Press, 2005.
3. The Sewel Convention. The UK Parliament. <http://www.scotland.gov.uk/About/Government/Sewel/Background> (дата звернення 17.05.2022)
4. Practice Direction - Devolution Issues. Justice. URL: https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/devolution_issues (дата звернення 17.05.2022)
5. Devolution: memorandum of understanding and supplementary agreement. Government of the UK. 2012. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/devolution-memorandum-of-understanding-and-supplementary-agreement> (дата звернення 17.05.2022)

Лень В. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного права
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»,*

Олійников Г. В.

*кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри правової
та спеціальної підготовки територіально
відокремленого відділення
«Кам'янська філія Академії ДПтС»,*

З ІСТОРІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ МІЛІЦІЇ

У роботі аналізується зібрана нами інформація щодо нагороджених державними нагородами співробітників запорізької міліції за період з 01.01.1957 р. по 28.12.1991 р., тобто за 34 роки. Усі офіційні назви державних нагород надаються мовою оригіналу – російською.

Зазначимо, чому саме за цей і такий історичний відрізок часу.

Отже, багато співробітників запорізької міліції, нагороджено різними державними нагородами за період Другої світової війни. Нагороджували співробітників міліції і після війни за: високі показники по службі, затримання небезпечних та озброєних злочинців, рятування людей та майна, цінностей тощо. Паралельно з 1944 р. по 1956 р. включно (останній указ від 30.12.1956 р.) військових, співробітників КДБ, МВС нагороджували певними нагородами і за вислугу років. Так, за 10 років бездоганної служби, нагороджували медаллю – «За боевые заслуги». За 15 років – орденом Красной Звезды. За 20 років вислуги – орденом Красного Знамени. За 25 років – орденом Ленина, а за 30 років бездоганної служби знов – орденом Красного Знамени. З 1957 р. саме за бездоганну службу, тобто вислугу років, почали нагороджувати військових, співробітників КДБ, МВС, затвердженою відомчою медаллю «За безупречную службу». За 10 років – нагороджували медаллю III ступеня. За 15 років – вручали медаль II ступеня, а за 20 років – медаль I ступеня і так до розпаду СРСР.

На сьогодні багато відомостей щодо нагороджень тих часів з різних причин вже не існує. І відокремити нагородження за: безпосередньо героїзм у період війни на фронтах; затримання злочинців, дезиртирів в тилу або на фронтах або після війни до 1956 р. включно; високі показники у службовій діяльності; за вислугу років, реальних можливостей немає. Саме тому ми визначили період, коли закінчилось вручення державними нагородами за

вислугу років, тобто з 1957 р. і до розпаду СРСР, а відбувались нагородження за конкретні здобутки, звершення по службі, різні героїські подвиги, прояви мужності, відваги у мирний час, особливі періоди, локальних війнах, забезпечення проведення різних всесоюзних, культурних, спортивних, партійних, профспілкових заходів та охорона громадського порядку під час їх проведення, часто масових тощо.

Табл.1.1 Інформація щодо нагороджених співробітників

№	Офіційна назва нагороди	ПІБ, рік нагородження	За що нагороджений співробітник	Примітка
1	орден Ленина	П.Головін, 1967р.	За вмілу, багаторічну організацію роботи з розкриття злочинів у м.Запоріжжя та безпосереднє особисто розкриття багатьох злочинів	Начальник карного розшуку м.Запоріжжя
2	орден Ленина	І.Жеребко, 1971р.	За вмілу, багаторічну організацію роботи з розкриття злочинів у м.Запоріжжя та безпосереднє особисто розкриття багатьох злочинів	Начальник карного розшуку м.Запоріжжя
3	орден Октябрь- ской революции	В.Опара, 1977р.	За вмілу багаторічну організацію роботи з розкриття і розслідування злочинів у Приазовському районі	Начальник Приазовського РВВС. У 1961р. В.Опара за виявлену мужність і відвагу при затриманні небезпечного злочинця нагороджений медаллю «За отличную службу по охране общественного порядка»
4	орден Трудового Красного Знамени	М.Ковшарь, у період 1963-1967рр.		
5	орден Трудового Красного Знамени	В.Опара, 1967р.	За вмілу багаторічну організацію роботи з розкриття і розслідування злочинів у Приазовському районі	Начальник Приазовського РВВС
6	орден Трудового Красного Знамени	І.Ролко, 1977р.		

PLENARY SESSION

7	орден Трудового Красного Знамени	О.Синегуб, 1977р.		пом.чергового Жовтневого РВВС м.Запоріжжя
8	орден Трудового Красного Знамени	Л.Коробськи й, 1977р.		водій чергової частини Василівського РВВС
9	орден Красной Звезды	О.Черемисін , 1967р.		м.Мелітополь
10	орден Красной Звезды	О.Писанець, 1967р.		міліціонер патрульно- постової служби Ленінського РВВС м.Запоріжжя
11	орден Красной Звезды	О.Синегуб, 1971р.		пом.чергового Жовтневого РВВС м.Запоріжжя
12	орден Красной звезды	О.Матвєєв, 1975р.	За відвагу і самовіддані дії виявлені під час затримання озброєного злочинця (посмертно). Прикордонник, дезертир з прикордонної спецкоменда – тури у морському порту м. Бердянськ. Дизертир убив 9 осіб та 2-х важко поранив з АК*	міліціонер патрульно- постової служби Бердянського МВВС
13	орден Красной звезды	Б.Тимошенк о, 1976р.	За відвагу і самовіддані дії виявлені під час затримання озброєного злочинця	Оперуповновжени й карного розшуку Комунарського РВВС м.Запоріжжя
14	орден Красной Звезды	О.Супрунец ь, 1977р.	За відвагу і самовіддані дії виявлені під час проведення переговорів та затримання озброєного строковика- дизертира з армійським карабіном. Солдат убив 2-х осіб та одну поранив.	Токмацький МВВС
15	орден Красной звезды	М.Пивоваро в, 1980р.		Олімпіада-80, м.Москва
16	орден Красной звезды	В.Зотов, 1985р		Міжнародний фестиваль молоді і спорту19 85р. м.Москва
17	орден Красной Звезды	А.Пянтков- ський, 1985р.		Афганістан

PLENARY SESSION

18	орден Красной звезды	Є.Малишев, 1989р.	За придбання цінних джерел інформації серед місцевого населення та якісну підготовку афганських міліціонерів основам оперативних навичок	Афганістан
19	орден «Знак Почета»	М.Козлов, до 1962р.		
20	орден «Знак Почета»	М.Анісімов, 1965р.		
21	орден «Знак Почета»	П.Клеймено в, 1965р.		Мелітопольський МВВС. У 1961р. П. Клейменов за виявлену мужність і відвагу під час затримання небезпечного злочинця, нагороджений медаллю «За отличную службу по охране общественного порядка»
22	орден «Знак Почета»	М.Гайдар, 1967р.		
23	орден «Знак Почета»	В.Гончаров, 1967р.		
24	орден «Знак Почета»	М.Смолячен ко, у період 1967-1971рр.		Мелітопольський МВВС, слідчий
25	орден «Знак Почета»	Б.Луценко, 1977р.		
26	орден «Знак Почета»	В.Фомін, 1977р.		Заводський РВВС м.Запоріжжя, оперуповноважен ий ВБРСВ
27	орден «Знак Почета»	А.Мірчев, 1977р.	За вмілу організацію роботи з розкриття злочинів у Запорізькій області	Начальник управління карного розшуку в Запорізькій області
28	орден «Знак Почета»	В.Кудінцев, у період 1967-1971рр.		

PLENARY SESSION

29	орден «Знак Почета»	Ю.Харьов, 1980р.		Олімпіада-80, м.Москва
30	орден «Знак Почета»	Т.Климюк, 1981р.		
31	орден «Знак Почета»	В.Зубенко, 1986р.		
32	орден «За личное мужество»	Р.Тамарков, 1989р	За виявлену відвагу і самовіддані дії виявлені під час зат римання озброєного злочинця АК*	Оперуповноважен ий ВКР м.Запоріжжя
33	орден «За личное мужество»	В.Лень, 1989р.	За виявлену відвагу і самовіддані дії виявлені під час затримання озброєного злочинця АК*	Мол.інспектор ВКР м.Запоріжжя. Отримав кульове поранення з АК
34	орден «За личное мужество»	Г.Сидорен- ко,1989р.		Вірменія, землетрус. Міліціонер патрульно- постової служби
35	орден «За личное мужество»	Є.Маноскін, 1989р.		Вірменія, землетрус
36	орден «За личное мужество»	Ю.Маслов, 1989р.	Зупинив похоронну процесію. Наказав відкрити дитячу труну у якій виявились коштовності (золоті прикраси, намисто з перлів, дорогоцінне каміння тощо), тобто затримали групу мародрів.	Вірменія, землетрус. Мелітопольський РВВС. Інспектор ДАІ
37	орден «За личное мужество»	пожежник, 1989р.		Вірменія, землетрус. Пожежна частина Василівського района (із с.Скельки)
38	орден «За личное мужество»	Ю.Івженко, 1991р.	За відвагу та самовіддані дії виявлені під час затримання озброєного злочинця АК	Міліціонер патрульно- постової служби Хортицького РВВС
39	орден «За личное мужество»	М.Ростун, 1989р.	За відвагу та самовіддані дії виявлені під час затримання озброєного злочинця АК	
40	орден «За личное мужество»	А.Олійник, 1989р.	За відвагу та самовіддані дії виявлені під час затримання озброєного злочинця АК	
41	медаль «За отвагу»	В.Приходьк о, 1970р.		

PLENARY SESSION

42	медаль «За отвагу	В.Бобров, 1975р.	За відвагу і самовіддані дії виявлені під час затримання озброєного злочинця (посмертно). Прикордонник, дезертир з прикордонної спец комендатури у морському порту м.Бердянськ. Дезертир убив 9 осіб та 2-х важко поранив з АК*	Бердянський МВВС, оперуповожений карного розшуку
43	медаль «За отвагу»	Ю.Харьов, 1980р.		Афганістан
44	медаль «За боевые заслуги»	В.Гуназа, 1980р.		Афганістан
45	медаль «За боевые заслуги»	В.Примак, 1984р		Афганістан
46	медаль «За трудовую доблесть»	Кузьменко		
47	медаль «За трудовую доблесть»	Л.Лавська, 1977р.		Бердянський МВВС, інспектор у справах неповнолітніх
48	медаль «За трудовую доблесть»	В.Побельованний, 1986р.		Чернобильська катастрофа
49	медаль «За трудовое отличие»	М.Кулініч, у період 1966-1971рр.	За вмілу організацію проведення досудового розслідування	Начальник СВ Ленінського РВВС м.Запоріжжя
50	медаль «За трудовое отличие»	В.Півень, 1977р.		Мелітопольський РВВС
51	медаль «За спасение утопающих»	С.Вербій, 1986р.	За мужність виявлену під час рятування дітей з водойми, які провалилися під кригу	Молочанське відділення міліції. Дільничий інспектор міліції
52	медаль «За спасение утопающих»	О.Зайченко, 1986р.	За мужність виявлену під час рятування дітей з водойми, які провалилися під кригу	Молочанське відділення міліції. Дільничий інспектор міліції
53	медаль «За строительство Байкало-Амурской магистрали»	В.Зінчик, у період 1978-1986рр.		Інспектор ДАІ
54	медаль «За отличную службу по охране	Нагороджено понад 50 співробітників. Медаль	Усі співробітники запорізької міліції, нагороджені за конкретні затримання злочинців (небезпечних, особливо небезпечних,	

	общественного порядка»	затверджена 01.11.1950р. Перші нагородження відбулись: П.Гацько-1958р., Б.Іщенко-1960р., В.Опара, П.Клейменов, І.Хідько - 1961р., а останні: В.Ликов, В.Христич, М.Щербанюк, О.Коновальський, В.Мягкий, Є.Конєв - 1988р., І.Стаценко-1989р., Ю.Ліков, С.Поліган-1991р.	озброєних холодною, мисливською, автоматичною зброєю тощо). Наприклад, такою медаллю нагородили курсанта І.Хідька з Запоріжжя, який вчився у Станіславській (Івано-Франківській) середній школі міліції МОГП УРСР. Приїхавши з відпустки у Запоріжжі до школи на навчання, затримав озброєного ножем злочинця (лісового брата), який зарізав вчительку школи, вона була направлена на роботу до області з іншої області СРСР.	
--	------------------------	--	---	--

* Автомат Калашникова

Тим самим, вкажимо: за 34 роки співробітники запорізької міліції були нагороджені орденами (види): Леніна, Октябрської Революції, Трудового Червоного Знамени, Червоної Зірки, «Знак Пошани», «За особисте мужество». Медалями: «За відвагу», «За бойові заслуги», «За трудову доблесть», «За трудове відміння», «За відмінну службу по охороні громадського порядку», «За спасіння утопаючих», «За будівництво Байкало-Амурської магістри». Дуже багато співробітників, нагороджено медаллю «Ветеран праці», але їх неможливо порахувати.

При встановленні нагороджених медаллю «За відмінну службу по охороні громадського порядку», також виникли певні труднощі. Ми знайшли відомості про більше як 50 нагороджень, але їх орієнтовно не менше 60-70 співробітників.

Аналізуючи, зазначимо: 38 співробітників міліції, нагороджено 40 державними орденами. Лише два з них, нагороджено двома орденами: В.Опара (Октябрської Революції, Трудового Червоного Знамени), Ю.Синегуб (Трудового Червоного Знамени, Червоної Зірки). Два співробітника отримали вогнепальні поранення від АК: О. Матвєєв (через кілька днів після отримання поранення в груди, помер у бердянській

лікарні), В.Лень (предпліччя лівої руки). Один співробітник міліції О.Матвеев, нагороджений посмертно. Чотири співробітника міліції, окрім нагороджень орденами, були нагороджені і медалями: В.Опара (1961р.), П.Клейменов (1961р.), В.Зотов (1980р.) – «За отличную службу по охране общественного порядка», а Ю.Харьов (1982р.), нагороджений медаллю «За отвагу». Єдиний з усіх нагороджених радянськими орденами і медалями, а це В.Опара, нагороджений тричі (два ордена і медаль), також один з усіх нагороджених орденами і медалями у період подальшої служби, здобув науковий ступінь та вчене звання – В.Лень.

За 34 роки медалями, нагороджено понад 63 співробітника запорізької міліції (понад 50 співробітників, медаллю «За отличную службу по охране общественного порядка» та 13 співробітників іншими медалями). Чотири співробітника міліції з нагороджених медалями, отримали поранення: О.Шмітько (ножове поранення в ділянку серця), М.Солодов (ніж), О.Коновальський (мисливська рушниця), О.Преданніков (армійський карабін). Усі вказані співробітники, нагороджені медалями «За отличную службу по охране общественного порядка»: О.Преданніков (1974р.), О.Шмітько, (1980р.), М.Солодов (1980р.), О.Коновальський (1988р.). Один з нагороджених медалями у подальшому отримав спеціальне звання генерал-майор міліції, а згодом був направлений на службу до СБУ і переатестований на військове звання генерал-майора, а пізніше отримав звання генерал-лейтенант. Більше того, за період проходження служби в незалежній Україні, О.Шмітько, нагороджений: орденом «За мужність» III ст. та вогнепальна зброя (служба в МВС), медаль «За військову службу» і вдруге вогнепальна зброя (служба в СБУ).

Надалі зазначимо, з усіх нагороджених орденами і медалями, 6 співробітників отримали поранення: три співробітника з нарізної зброї, один від мисливської рушниці та два співробітника отримали ножові поранення.

Табл.1.2 Нагородження орденами за роками

Рік нагородження	Офіційна назва орденів (вид)	Кількість
1962	«Знак Почета»*	1
1965	«Знак Почета» - 2	2
1967	Ленина, Трудового Красного Знамени - 2 (1*), Красной Звезды - 2, «Знак Почета» - 3(1*)	8
1971	Ленина, Красной Звезды, «Знак Почета»	3
1975	Красной Звезды	1
1976	Красной Звезды	1

PLENARY SESSION

1977	Октябрьской Революции, Трудового Красного Знамени - 3, Красной Звезды, «Знак Почета» - 3	8
1980	Красной Звезды, «Знак Почета»	2
1981	«Знак Почета»	1
1985	Красной Звезды - 2	2
1986	«Знак Почета»	1
1989	Красной Звезды, «За личное мужество» - 6	7
1991	«За личное мужество» - 3	3
усього		40

*Не точний рік нагородження.

Табл.1.3 Нагородження медалями за роками

Рік нагородження	Офіційна назва медалей (вид)	Кількість
1970	«За отвагу»	1
1971	«За трудовое отличие»*	1
1975	«За отвагу»	1
1977	«За трудовую доблесть» - 2(1*), «За трудовое отличие»	3
1980	«За боевые заслуги», «За строительство Байкало-Амурской магистрали»*	2
1982	«За отвагу»	1
1984	«За боевые заслуги»	1
1986	«За трудовую доблесть», «За спасение утопающих» - 2	3
1958-1991 (1958р. – перше нагородження у Запорізькій області – П.Гацько, 1991р. – останні нагородження Ю.Ліков, С.Поліган).	«За отличную службу по охране общественного порядка»	понад 50
усього		63

*Не точний рік нагородження.

Таким чином, з 1957р. по 1991р. включно, відбулось 103 нагородження державними нагородами співробітників запорізької міліції, а саме 40 орденами та понад 63 медалями (враховуючи, що ми встановили лише 50 нагороджених співробітників однією з медалей). Нам були не доступні усі особові справи та облікові картки по співробітниках Запорізької області з 1950 р., тобто з часу затвердження медалі «За отличную службу по охране общественного порядка». Реально допускаємо, що є ще нагороджені цією медаллю. Безумовно враховуємо, що у нагородженні такою медаллю не було масовості. Як показують наші багаторічні дослідження, медаллю «За отличную службу по охране общественного порядка» в СРСР, у переважній більшості нагороджували за конкретні подвиги. Втім, відбувались і виключення, міністр МВС СРСР, генерал армії М.Щелоков, нагороджений цією медаллю – 4 рази. У СРСР були цікаві приклади, а саме є неодноразові підтвердження, що нагороджували такою медаллю космонавтів СРСР, тобто їх запрошували до міліцейського підрозділа на зустріч, часто після неї у складі міліцейського наряду він обходив кілька вулиць і завжди за наслідками таких зустрічей міністр, нагороджував космонавта-героя, вказаною медаллю. У разі «патрулювання», міністр, нагороджував увесь наряд. Ще більше є прикладів, коли космонавтів, нагороджували ювілейною медаллю «50 лет советской милиции».

Інша інформація по нагороджених міститься у табл.1.1.

**КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО;
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО;
МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО**

Рябченко Ю. Ю.

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри приватного права
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

**РОЛЬ ПРИРОДНО-ПРАВОВИХ ПІДХОДІВ У ВИЗНАЧЕННІ
ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТА
ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА***

1. Природно-правові підходи, порівняно з позитивістськими, мають системоутворююче значення як при закріпленні змісту категорії «суб'єкт цивільного процесуального права» у цивільному процесуальному законодавстві, так і при визначенні напрямів розвитку цивільного процесуального права як науки, галузі права, галузі законодавства, що обумовило визнання ключової ролі даної категорії у вивченні та пошуку напрямів розвитку цивільного процесуального права як науки, галузі права, галузі законодавства. Зміст зазначеної категорії як правової індивідуальності суб'єкта цивільного процесуального права розкривається через притаманні цьому суб'єкту властивості.

2. Засадами подальшого вдосконалення положень щодо суб'єкта цивільного процесуального права необхідно визначити: розвиток природно-правових підходів у юридичних наукових дослідженнях проблематики суб'єктів цивільного процесуального права; вдосконалення правових гарантій належної участі у цивільному процесі суб'єктів цивільного процесуального права. У цьому зв'язку принципового значення набуває співвідношення принципів верховенства права та законності у цивільному процесуальному праві. Принцип верховенства права є базовим щодо визначення цивільного процесуального статусу суб'єкта цивільного процесуального права. Значення позитивістського підходу у врегулюванні цивільного процесуального статусу суб'єкта цивільного процесуального права зумовлюється публічно-правовою природою цивільного процесуального правовідношення, необхідністю існування та реалізації цивільної процесуальної форми здійснення правосуддя. Суб'єкт цивільного процесуального права можна вважати інститутом цієї галузі права, оскільки йому притаманні як усталені, загальні ознаки інституту права, так і специфічні: характер норм, засади визначення, засоби впливу на об'єкт правового регулювання.

3. Суб'єкт цивільного процесуального права має розглядатись як сукупність правових властивостей людини, що існують об'єктивно і можуть бути реалізовані у цивільних процесуальних правовідносинах. Визначення динамічного аспекту суб'єкта цивільного процесуального права передбачає врахування існування правової можливості набуття статусу учасника цивільного процесуального правовідношення, у зв'язку з чим виділяються два етапи трансформації статусу суб'єкта: як особи, яка потенційно може вступати у цивільні процесуальні правовідносини та учасника цивільних процесуальних правовідносин. Побудова конструкції суб'єкта цивільного процесуального права дозволяє врахувати і відтворити у кожному з аспектів (властивостей) суб'єкта цивільного процесуального права специфіку правової природи та соціального призначення кожного з учасників цивільного процесу, виходячи на вищий рівень правового узагальнення. Застосування системно-функціонального підходу дозволило визначити коло таких властивостей: індивідуалізація; правова воля; сукупність правових відносин та правових зв'язків; правова свідомість; активний характер «творення» і застосування права; соціально-правова цінність; правосуб'єктність [1].

Окреслені тези знаходять свій розвиток у пізніших наукових дослідженнях. Так, А.І. Коцюруба, досліджуючи проблематику захисту прав відповідача у цивільному процесі України, визначає законний інтерес як основу цивільного процесуального статусу відповідача. Такий статус розглядається як система цивільних процесуальних прав та юридичних цивільних процесуальних обов'язків відповідача, закріплених у законодавстві [2]. Необхідно підтримати таку позицію, адже саме прагнення дозволяє реалізувати інші сторони суб'єкта цивільного процесуального права, такі як індивідуалізація; правова воля; сукупність правових відносин та правових зв'язків; правова свідомість; активний характер «творення» і застосування права; соціально-правова цінність; правосуб'єктність. Отже, сьогодні можна говорити про розвиток природно-правових підходів як основу визначення цивільного процесуального статусу суб'єкта цивільного процесуального права.

Список використаних джерел:

1. Рябченко Ю.Ю. Суб'єкт цивільного процесуального права у сучасній парадигмі права: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2019. 450 с. // Офіційний веб-сайт «Національний репозитарій академічних текстів». URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0519U000387/> (дата звернення: 07.11.2022).
2. Коцюруба А.І. Захист прав відповідача в цивільному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2021. 25 с. // Офіційний веб-сайт «Національний репозитарій академічних текстів». URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U103882/> (дата звернення: 07.11.2022).

Баладига С. П.

*Аспірант 2 курсу кафедри кримінальної юстиції
Державного податкового університету*

ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Безумовно, становлення судової системи припадає на проголошення Україною незалежності. Саме з того часу, різні уряди, які приходили до влади, намагалися привести як процесуальні так і матеріальні норми права до європейських стандартів шляхом запровадження реформ з метою захисту основоположних прав людини та громадянина.

Повномасштабна війна, яка розпочалася у лютому 2022 року, не могла не вплинути і на судову систему. Ведення активних бойових дій на значній території України призвело до організації та вивезення матеріалів справ з приміщень судів та архівів в безпечні регіони, проведення судових засідань без електрики та опалення, це ще не всі наслідки з якими зіштовхнулась та зіштовхнеться судова система. Але незважаючи на обставини, що зазначені вище, країна мужньо тримається та у воєнний стан здійснює свою діяльність з дотримання прав та свобод людини та громадянина [1].

Дотримання судами України процесуальних строків у період воєнного стану є однією з ознак забезпечення осіб, а й власне громадян України, наданими їм правами на доступ до правосуддя, що гарантоване державою та статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Нагадую, що навіть в умовах воєнного стану створення надзвичайних та особливих судів або ж скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства заборонено законом, це передбачено статтею 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2].

Що стосується поновлення процесуальних строків, як то на подачу позовної заяви, відзиву, відповіді на відзив, клопотання, апеляційної скарги чи іншого процесуального документу, то судами України враховується пояснення сторін справи або ж їх представників та вважається дія воєнного стану як поважна обставина пропуску подачі того чи іншого процесуального документа до суду, як то позовної заяви, апеляційної скарги, тощо [3]. Однак не варто забувати, що поновлення процесуального строку здійснюється виключно за клопотанням сторони по справі, з обґрунтуванням обставин воєнного стану, що повипливав на пропуск процесуального строку. Аналіз судової практики засвідчує, що саме лише посилення на факт впровадження на території України воєнного стану не є безумовною підставою для поновлення процесуального строку у справі.

Окремої уваги заслуговує відкладення розгляду справи у зв'язку з воєнним станом. На початку вторгнення, судові засідання відбувалися згідно календаря лише в Закарпатській області та в окремих частинах

областей на заході України. В інших регіонах, де не велися активні бойові дії, розгляд справ відкладали на інші дати, окрім кримінальних проваджень, де вирішувалось питання про взяття особи під варту або ж продовження строку тримання під вартою. В подальшому, судові засідання почали проводити лише там, де учасникам судового процесу була можливість забезпечити безпеку для життя та здоров'я, безумовно враховуючи відсутність бойових дій в найближчих округах [4]. Суди, які опинились під окупацією, не в змозі виконувати свої функції правосуддя, а тому підсудність справ перенесено до найбільш територіально наближених судів у безпечних регіонах [5].

До початку збройної агресії РФ, внаслідок введення карантину через Covid-19, судами України активно застосовувалась практика участі у судових засіданнях онлайн. В умовах воєнної агресії проти України особиста участь у судовому засіданні може бути небезпечною для учасників справи, а тому знову широко практикується участь у судовому засіданні поза межами приміщення суду у режимі відеоконференції. Це дозволяє забезпечити безпеку для всіх учасників процесу та власне провести судовий розгляд справ [6].

Також весною 2022 року, урядом України, продовжуючи процес цифровізації, впроваджено через портал ДІЯ повідомлення учасників процесу про судові засідання, де зазначається предмет позову, місце, дата і час судового засідання. Це допомагає учасника судового процесу бути обізнаним про судові справи та в межах процесуальних строків, визначених кодексами України, вчинити ту чи іншу дію.

Отже, очікувано, що воєнний стан в Україні вніс свої корективи у роботу судових органів держави, однак попри запроваджений стан, конституційні права та свободи, зокрема на доступ до правосуддя, не є та не можуть бути обмежені жодним чином. Судова система впроваджує заходи, які покликані забезпечити розгляд судових справ з дотриманням процесуальних строків, при цьому забезпечивши безпеку для життя та здоров'я учасників процесу, тим самим не зупинити правосуддя в Україні.

Список використаних джерел:

1. Ніколенко А. Судочинство під час війни: як воєнний стан вплив на розгляд судових справ? [Електронний ресурс] / Анастасія Ніколенко. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/sudochinstvo-pid-chas-vijni-yak-voyennij-stan-vpliv-na-rozglyad-sudovih-sprav/>.
2. Закон України "Про правовий режим воєнного стану" [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n199>.
3. Воєнний стан і дотримання процесуальних строків: думка судді ВС [Електронний ресурс] // Закон і Бізнес. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://zib.com.ua/ua/151984.html>.

4. *Перцова О. Судочинство в умовах війни [Електронний ресурс] / О. Перцова, В. Майструк. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://aequo.ua/analytics/sudochinstvo-v-umovakh-vijni>.*

5. *Про поновлення процесуальних строків у період дії воєнного стану [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://advokatpost.com/pro-ponovlennia-protsesualnykh-strokov-u-period-dii-voiennoho-stanu/>.*

6. *Особливості здійснення правосуддя в умовах війни [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://pravo.ua/osoblyvosti-vidpravlennia-pravosuddia-v-umovakh-viiny/>.*

Жуков В. О.

*студент 2 курсу
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

НЕПЕРЕБОРНА СИЛА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ВПЛИВУ НА ЦИВІЛЬНІ ВІДНОСИНИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Введення в Україні воєнного стану від 24 лютого 2022 року виявило проблему ефективності цивільного права та його застосування у зв'язку із веденням бойових дій, що, безсумнівно, вплинуло на цивільні правовідносини.

Джерелами правового регулювання цього питання є: Конституція України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про торгово-промислові палати в Україні» №671/97-ВР, Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», лист Торгово-промислової палати України від 28.02.2022 року № 2024/02.0-7.1 (Далі — Лист ТПП), а також відповідні положення судової практики з постанови від 30.11.2021 року у справі №913/785/17 Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду.

У цивільному законодавстві України поняття «форс-мажор» ототожнюється з поняттям «непереборна сила», що зумовлює актуальність визначення співвідношення цих понять, а також таких категорій, як «випадок», «ризик», «неможливість виконання», «істотна зміна обставин». Так, відповідно до ч. 2 ст. 18 ЗУ «Про торгово-промислові палати в Україні» «форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами, а саме: загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, включаючи але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії, оголошена та неоголошена війна, дії суспільного ворога, збурення, акти тероризму, диверсії, піратства, безлади, вторгнення, блокада, революція, заколот, повстання, масові заворушення, введення комендантської години...» [2]. У ході дослідження є очевидним взяти до уваги ті обставини непереборної сили, які пов'язані із бойовими діями.

Які ж саме наслідки має дія непереборної сили частково розкрито у положеннях Цивільного кодексу України і вона є підставою для:

- зупинення перебігу позовної давності (п. 1 ч. 1 ст. 263) [1];

- звільнення особи від відповідальності за порушення зобов'язання (ч. 1 ст. 617, ч. 2 ст. 679, ч. 5 ст. 879? ч. 1 ст. 906, ч. 1 ст. 922, ч. 2 ст. 950, азб. 2 ч. 1 ст. 1043, ч. 5 ст. 1187);
- збереження зобов'язання за договором про безоплатне надання послуг замовника відшкодувати виконавцеві усі фактичні витрати, необхідні для виконання договору (ч. 2 ст. 904);
- відшкодування шкоди завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, але лише у випадках встановлених законом (ч. 3 ст. 1166);
- звільнення від відшкодування шкоди у конкретних випадках (ч. 2 ст. 1209);

Проаналізувавши ці положення, можемо дійти висновку, що дія непереборної сили істотно впливає на перебіг цивільно-правових відносин. Військова агресія Російської Федерації проти України значно збільшила кількість випадків, які підпадають під поняття непереборної сили, що підтверджується Листом ТПП, де зазначено, що «Торгово-промислова палата України засвідчує форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили): військову агресію Російської Федерації проти України ... *зазначені обставини з 24 лютого 2022 року до їх офіційного закінчення є надзвичайними, невідворотними та об'єктивними обставинами для суб'єктів господарської діяльності та/або фізичних осіб по договору, окремим податковим та/чи іншим зобов'язанням/обов'язком, виконання яких(-го) настало згідно з умовами договору, контракту, угоди, законодавчих чи інших нормативних актів і виконання відповідно яких(-го) стало неможливим у встановлений термін внаслідок настання таких форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили)».*[5]

Одразу породжується проблема розуміння, які саме обставини, спричинені військовою агресією РФ, є непереборною силою. У процесі визнання таких обставин істотними можна допуститись помилки, оскільки це може бути як пошкодження майна, так і шкода здоров'ю осіб, які є учасниками правовідносин внаслідок безпосереднього ведення бойових дій сухопутними військами. Це можуть бути удари крилатими ракетами, падіння українських ракет та засобів ППО та ПРО, стихійні лиха, спричинені такими юридичними фактами, на рівні з фактором страху учасників правовідносин під час перебування в будь-якій частині України, де, відповідно до Указу Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 року, діє воєнний стан [4], який перешкоджає здійсненню своїх зобов'язань. Чіткого тлумачення Лист ТПП та інші акти законодавства не дають, що спричиняє проблему при правозастосуванні: суб'єкт може прикрити умисне невиконання його зобов'язань простим існуванням такої непереборної сили, як військова агресія РФ проти України.

Розглянемо конкретний приклад із судової практики. У Постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду

від 30.11.2021 у справі № 913/785/17 суд дійшов такого висновку: «Аналіз приписів частини першої статті 617 ЦК України та частин першої і другої статті 218 ГК України дозволяє дійти висновку, що учасник господарських відносин, який вчинив правопорушення у сфері господарювання, звільняється від відповідальності за порушення господарського зобов'язання, якщо доведе, що належне виконання виявилось неможливим внаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних обставин за даних умов здійснення господарської діяльності»[3]. Проаналізувавши дане положення, можемо виокремити низку умов, при яких можна застосовувати дію непереборної сили як підставу звільнення від відповідальності за порушення зобов'язань учасників. Такими умовами є:

- настання обставини непереборної сили не залежало від волі сторін договору (перебувало поза контролем сторін договору);
- наслідки або вплив обставини непереборної сили неможливо уникнути або вирішити;
- між обставинами непереборної сили та неможливістю виконання договору повинен існувати причинно-наслідковий зв'язок;
- обставина непереборної сили була непередбачуваною в момент укладення договору.

Для наочного сприйняття таких висновків як приклади можуть бути змодельовані наступні ситуації. Існує фізична особа А та юридична особа Б, які 10 березня 2022 року в місті Луцьк уклали договір будівельного підряду, згідно якого юридична особа Б зобов'язана побудувати фізичній особі А гараж із матеріалів підрядника до 10 червня 2022 року. Після здійснення акту прийому-передачі вказаного об'єкта особа А зобов'язана оплатити виконану роботу. Розглянемо два варіанти.

При першому варіанті розвитку подій в процесі виконання робіт на територію будівельного майданчика прилітає російська крилата ракета та знищує будівельні матеріали, частину вже побудованої споруди та завдає шкоди здоров'ю підрядникові, внаслідок чого підрядник не може здати об'єкт у визначений договором строк. Правильним вирішенням такої ситуації буде посилання на ч. 5 ст. 879 ЦК України та не вимагати від замовника сплату за виконання робіт, а також на ст. 617 ЦК України, що звільняє підрядника від відповідальності за невиконання покладених на нього зобов'язань. Застосування цих норм в даному випадку є правомірним, оскільки дотримані всі умови для застосування дії непереборної сили.

При другому варіанті в процесі виконання робіт підрядник відмовляється виконувати зобов'язання та порушує строки його виконання, посилаючись на Лист ТПП, який визнає військову агресію РФ непереборною силою, та згідно ст. 617 ЦК України просить звільнити його від відповідальності. Таке застосування є неправомірним, оскільки сторони на момент укладення договору знали про такі обставини та підрядник

погодився проводити роботи за таких умов. Інших обставин, крім простого існування такої непереборної сили, не з'явилося, що ніяк не заважало підрядникові виконати його зобов'язання.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що існує проблема законодачого регулювання поняття непереборної сили та застосування її дії відповідно до норм законодавства. Законодавець зобов'язаний взяти це питання до уваги та, використовуючи виведені ознаки та умови дії непереборної сили, чітко протлумачити та врегулювати питання щодо її застосування. Найбільш ефективним вирішенням даної проблеми є внесення змін до окремих положень Цивільного кодексу України, Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» в частині конкретизації застосування дії непереборної сили, а також винесення постанови Пленумом Верховного Суду щодо питань застосування дії непереборної сили під час дії правового режиму воєнного стану. Такі кроки спричинять покращення ефективності вирішення цивільно-правових спорів, а також ліквідують деякі недоліки правової системи України.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: 2003, №№ 40-44, ст.356 від 10.10.2022. Дата звернення: 15.11.2022 р.
2. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР. Веб-сайт: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр#Text>. Дата звернення: 15.11.2022 р.
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 30.11.2021 у справі № 913/785/17. Веб-сайт: <https://ips.ligazakon.net/document/C022260>. Дата звернення: 15.11.2022 р.
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. №64/2022. Веб-сайт: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>. Дата звернення: 15.11.2022 р.
5. Лист Торгово-промислової палати України: 28.02.2022 р. № 2024/02.0-7.1. Веб-сайт: https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS36779?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01&_ga=2.37955685.710314328.1668863333-117033425.1668519760. Дата звернення: 15.11.2022 р.

Левченко Н. К.

*Здобувач вищої освіти кафедри маркетингу і бізнес-аналітики
Донецького національного університету імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

ЩОДО ЗМІЩЕННЯ АВТОРИТЕТУ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Постановка проблеми. В сучасних умовах національне законодавство прагне відповідати положенням міжнародних стандартів, через що зазнає постійних змін, запровадження нових законів, а також суттєвого вдосконалення та покращення норм сучасного законодавства, у тому числі стосовно організації діяльності органів судової влади. Актуальні питання щодо судоустрою, незалежності суддів неодноразово поставали предметом дослідження науковців, й при цьому питання нового погляду на наявні проблеми та визначення шляхів покращення та удосконалення законодавства й практики його застосування не втрачає своєї актуальності.

Стан дослідження. Питання щодо удосконалення законодавства у сфері судоустрою і судочинства досліджували такі науковці як: А. В. Асосков, С. В. Бобровник, К. В. Гусаров, Т. О. Дідич, І. С. Канзафаров, І. Ф. Коваль, О. С. Харченко, О. В. Чернецька, Ю. Л. Бошицький, О. Г. Варич, С. І. Юшина та багато інших. **Метою** дослідження є окреслення проблемних аспектів в організації діяльності органів судової влади та формулювання висновків щодо їх усунення. Законодавство про судоустрій, статус суддів, судочинство завдяки системі правових регуляторів суспільних відносин повинно створити надійну основу для розв'язання питань, які стосуються довіри суспільства до судової гілки влади.

Виклад основних положень. Незалежність судової влади обумовлюється конституційним розподілом влади. Положення, яке закріпилося на конституційному рівні, відповідно до якого процес правосуддя в нашій державі здійснюється тільки судами, та положення щодо незалежності суддів є найважливішою гарантією дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина. Таке закріплення має на меті створити ефективний механізм, для того щоб виконати покладені завдання на судову владу, ціль яких, насамперед, - захистити права і свободи людини і громадянина, забезпечити верховенства права і конституційного ладу в державі.

Положення частини другої статті 126 Конституції України “вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється” треба розуміти як забезпечення незалежності суддів у зв'язку зі здійсненням ними правосуддя, а також як заборону щодо суддів будь-яких дій незалежно від форми їх прояву з боку державних органів, установ та організацій, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, фізичних та юридичних осіб

з метою перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення тощо [1].

На практиці частими є ситуації, при яких настає загроза незалежності судової влади, що проявляється в таких діях, як: втручання у діяльність судових органів з боку працівників поліції, народних депутатів (у таких випадках вищезазначені особи прагнуть отримати позитивне для себе рішення від судді). Для тиску можуть використовувати різні способи, найчастішими є пропонування неправомірної винагороди або залякування судді та членів його сім'ї, втручання адвокатів та здійснення протиправного тиску на суддю (в такому випадку адвокат або його помічник здійснюють втручання у діяльність працівника суду з метою отримання рішення на користь сторони захисту), порушення порядку в судовому засіданні, зрив судових засідань, блокування судів (в цьому випадку маються на увазі будь-які дії, які за своїм характером передбачають здійснення перепон у судочинстві, а саме здійснення неправомірних дій, із використанням сили, лайки, розкидання документів, паперу, наклеювання наліпок або висловлення погроз в бік судді та інших сторін справи [2, с. 329]. До того ж, беручи дані щорічної доповіді Вищої ради правосуддя, можна стверджувати, що за 2019 рік було повідомлено про 450 випадків втручання в діяльність суддів. Якщо говорити про початок ведення реєстру, то всього було 1220 повідомлень по цій же причині. Найбільш поширеними ситуаціями, які могли розцінюватися як загроза незалежності судової влади, були втручання правоохоронними органами та іншими представниками органів державної влади, місцевого самоврядування й адвокатів у діяльність суддів з приводу здійснення правосуддя, а також протиправного, фізичного тиску на суддю чи членів його родини і розповсюдження неправдивої інформації щодо суддів тощо [3, с. 6].

На підставі наведеного можна стверджувати, що існують непоодинокі випадки неправомірного втручання у діяльність судових органів. Для розв'язання подібних проблем необхідно посилити забезпечення незалежності суддів та заборону втручання сторонніх осіб у їх діяльність, а також запровадити громадський контроль за результатами розслідування щодо винних у скоєнні протиправних дій проти правосуддя.

Іншою проблемою, яка потребує швидкого вирішення, – є перевантаження суддів. На кожного суддю покладається велика кількість справ. Наприклад, часові проміжки між розглядом цивільних справ складають 5-10 хвилин. Через таке перенавантаження значно страждає ефективність та якість судового розгляду й ухваленого судового рішення.

Судді не завжди мають достатнього часу всебічно, детально та в спокійному режимі дослідити обставини справи, оскільки банально не вистачає робочого часу. При цьому помічники судді, секретарі та канцелярія беруть допомагають суддям під час підготовки до судового процесу і під час нього, але від цього навантаження не зменшується. Особливо гостро дане

питання постає зараз, коли судові органи були перенесені із тимчасово окупованих територій на більш безпечні місцевості, у зв'язку з чим організація роботи судів в організаційному плані погіршилася. Наприклад, Оріхівський районний суд було перенесено у Шевченківський районний суд м. Запоріжжя. В такому випадку навантаження на суддів м. Запоріжжя зросла в декілька разів [4]. Проблеми в організації роботи торкнулися і суди Донецької, Луганської, Харківської областей. Для вирішення зазначених проблем слід зменшити навантаження на суддів, прискорити процедури добору суддів до суддівського корпусу, зменшити документообіг суду.

Крім того, важливим завданням сьогодні є прискорення формування Вищого суду з питань інтелектуальної власності. До його підсудності перейде певна кількість судових справ.

Іншою проблемою розгляду справ є часті відкладення судового засідання, причини можуть бути різними, наприклад: хвороба учасників справи або головуючого судді (в період карантину головною причиною переносів були саме хвороби учасників та страх захворіти на коронавірус, саме тому судові засідання могло бути перенесено на місяці вперед), матеріальна та фінансова неможливість надіслати поштою учасникам справи судової повістки із зазначенням дати та часу проведення (в такому випадку судові засідання відкладається або ж інша сторона самотійно допомагає надіслати поштові відправлення опоненту), перебування судді у нарадчій кімнаті, також бувають випадки, коли суд заміновують, і судовий розгляд має бути перенесений, активні бойові дії (з 24 лютого 2022 р. багато суддів взагалі припинили свою діяльність) [5, с. 122].

Для досягнення результатів, спрямованих на зміцнення авторитету судової влади необхідне систематичне вдосконалення законодавства, спрямоване на забезпечення відповідності законодавства природному процесу зміни права та правовідносин, що відповідає основним принципам розвитку громадянського суспільства.

Висновок. В дослідженні окреслено коло проблемних аспектів, які негативно впливають на результати роботи органів судової влади. Їх усунення залежить від законодавця і контролю з боку суспільства. Не приділяючи належної уваги вдосконаленню організації діяльності судів і незалежності суддів, влада послаблює свій авторитет, знижує ступінь суспільної довіри.

Отже, створення державою надійних сприятливих умов для належного впровадження верховенства права в усі суспільні відносини, закріплення на законодавчому рівні гарантій його забезпечення та механізму захисту у разі порушення цього принципу є сьогодні пріоритетними напрямками.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126

Конституції України та частини другої статті 13 Закону України “Про статус суддів” (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004. URL: <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/19-rp/2004.doc> (дата звернення: 23.11.2022).

2. Факас І. Б. *Забезпечення незалежності суддів у цивільному судочинстві : стан та шляхи вдосконалення : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Одеса, 15 трав. 2020 р., відп. ред. М. Р. Аракелян, Одеса : Гельветика, 2020. Т. 2. : Правове життя сучасної України. С. 327-330.*

3. *Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні: щорічна доповідь за 2019 рік. Вища рада правосуддя. Київ. 2020. С. 5–8.*

4. *Верховний Суд змінив територіальну підсудність судових справ суду в Запорізькій області. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211144_verkhovniy-sud-zmniv-teritorialnu-pdsudnst-sudovikh-sprav-sudu-v-zaporzky-oblast (дата звернення: 15.11.2022).*

5. *Гетманцев О. В., Кондрат'єва Л. А., Остафійчук Л. А., Паскар А. Л., Татулич І. Ю. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підручник / за ред. О.В. Гетманцевої. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 412 с.*

Нечаєва А. Є.

студентка 2 курсу

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Відповідно до ч. 1 ст. 64 Основного Закону, конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України[1]. Одним із таких випадків є введення воєнного стану на території України.

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року було введено воєнний стан Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»».

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю правового аналізу питання щодо обґрунтованості обмеження основоположних прав і свобод людини в умовах воєнного стану.

Законом України «Про правовий режим воєнного стану» (далі – Закон №389-VIII) воєнний стан визначається як «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає...тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень»[2].

Відзначимо, що протягом XIX-XX століття воєнний стан запроваджувався в багатьох державах. Зокрема, подібне спостерігалось у Польщі – з метою придушення руху протесту на чолі з профспілкою «Солідарність» у 1981 році; в Югославії — в зв'язку з операцією НАТО «Союзна сила» у 1999 році; в Грузії – внаслідок вторгнення російських військ у 2008 році; у Таїланді – через антиурядові протести у 2014 році; у Туреччині – через спробу військового перевороту у 2016 році.

Вищенаведені приклади є свідченням того, що права і свободи людини певною мірою обмежувались в усіх згаданих державах. У цьому контексті є важливою юридична позиція Конституційного Суду України, висловлена у рішенні від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016, стосовно того, що «обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими

суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими»[3].

Конституція в ч. 2 ст. 64 передбачає, що умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень[1].

Вказана норма Конституції України відповідає статті 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якою передбачено механізм відступу держави від виконання зобов'язань під час надзвичайної ситуації. Відповідно до ч. 1 ст. 15 під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом[3]. Додатково наголошується, що будь-яка Висока Договірна Сторона, використовуючи це право на відступ від своїх зобов'язань, у повному обсязі інформує Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і причини їх вжиття[3]. У 2015 році Україною вперше було повідомлено Генерального секретаря Ради Європи про наміри використати положення ст. 15 Конвенції та відступити від окремих зобов'язань, вважаючи на факт існування надзвичайного становища в державі, на період до повного припинення збройної агресії російської федерації.

Водночас, не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України[1]. Принагідно відзначимо, що каталог прав, які не можуть бути обмежені в умовах воєнного чи надзвичайного стану в Україні, є досить широким в порівнянні з тим, що міститься в п. 2 ст. 4 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права[4].

Як стверджується в п. 5 ч. 1 ст. 6 Закону №389-VIII, в Указі Президента України про введення воєнного стану зазначається вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень[2]. Власне, звернення до Указу Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 року дає можливість з'ясувати, що можливому обмеженню підлягають конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України[6].

Законодавством встановлюється можливість обмеження права на приватне життя, що включає в себе право на недоторканість житла (ст. 30), право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31), право на невтручання в особисте і сімейне життя (ст. 32). Частково механізм обмеження визначається Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових

приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану» від 29 грудня 2021 р. № 1456. Більше того, в умовах воєнного стану відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 8 Закону №389-VIII зазначається про можливість встановлення військово-квартирної повинності.

Законом №389-VIII в п. п. 5, 6, 10 ч. 1 ст. 8 передбачається запровадження комендантської години, особливий режим в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, руху транспортних засобів і заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан [2]. Так, можемо констатувати, що здійснюється обмеження передбаченого в ст. 33 Основного Закону гарантованого права на свободу пересування, вільний вибір місця проживання та право вільно залишати територію України.

Основним Законом в ч. 1 ст. 34 декларується право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб. Водночас, в ч. 2 ст. 34 зазначається про можливість обмеження зазначеного права в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку [1]. В аспекті обмеження права на інформацію в умовах воєнного стану Законом №2160-IX було доповнено чинний Кримінальний кодекс України статтею 114², що передбачає кримінальну відповідальність за несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань [7].

Права людини і громадянина, декларовані в ст. ст. 38-39, 44 Конституції України, підлягають обмеженню на підставі п. 8 ч. 1 ст. 8 і ст. 19 Закону №389-VIII, що закріплюють заборону на проведення виборів та референдумів, а також мирних зборів, мітингів, походів, демонстрацій, страйків, масових зібрань та акцій у період воєнного стану.

Конституцією України в ст. 41 встановлюється непорушність права приватної власності. Проте, як виняток, в умовах воєнного стану допускається примусове відчуження об'єктів права приватної власності з наступним повним відшкодуванням [1]. Дане положення кореспондується з п. 4 ч. 1 ст. 8 і ст. 23 Закону №389-VIII. Додатково процедура відчуження регламентується Законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану».

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що обмеження конституційних прав і свобод людини є необхідним компонентом взаємовідносин особи та держави. Обмеження, виходячи з думки Конституційного Суду України, повинно здійснюватися виключно на правових засадах, а отже – мати законний, недискримінаційний і тимчасовий характер. За таких умов запроваджений воєнний стан в Україні мінімально

обмежуватиме основоположні права і свободи громадян та осіб без громадянства, що проживають на території України, і не зачіпатиме їх інтереси.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 11.11.2022).
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення 11.11.2022).
3. Рішення Конституційного Суду України від 01.06.2016 р. № 2-рп/2016 у справі № 1-1/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16> (дата звернення 11.11.2022).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 11.11.2022).
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення 11.11.2022).
6. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення 11.11.2022).
7. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану: Закон України від 24.03.2022 р. № 2160-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20> (дата звернення 11.11.2022).

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО;
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

Касьяненко Л. М.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державний податковий університет*

Сластьоненко О. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права,
Державний податковий університет*

**ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Беззаперечно фундаментальною та основоположною базою економічного розвитку держави є економічна безпека. Проте одним із найважливіших елементів економічної безпеки держави в сучасних умовах є саме фінансова безпека. Фінансова безпека держави як система є досить складним економічним явищем через свою містку структуру. Така структура включає ряд підсистемних елементів, які і визначають її поточний стан. Це і бюджетна безпека, податкова, банківська, боргова, інвестиційна та ін.

Виникнення криз внаслідок воєнних дій призводить до негативних явищ у будь-якій економіці, незалежно від її розвитку чи регіональної актуальності, що впливають на економічну, фінансову, соціальну та навіть демографічну сфери. У зв'язку з цим все більшої актуальності набуває питання формування та забезпечення достатнього та надійного рівня фінансової безпеки держави, яка пов'язана з економічними проблемами України на сучасному етапі у зв'язку з війною: зростанням зовнішнього та внутрішнього боргу країни, підвищенням рівня інфляції та рівня монетизації, збільшенням обсягів зобов'язань суб'єктів господарювання тощо.

Питання фінансово-економічної безпеки привертають увагу багатьох науковців. Серед них В. Білоус, О. Бригинець, В. Геєць, Я. Жаліло, А. Ковальчук, С. Ковун, О. Резнік, Г. Ситник та інші.

Маємо зазначити, що нині відбуваються зміни і у міжнародній обстановці, що поклали початок новим підходам у сфері політичних, економічних і військових відносин країн світової спільноти. І у цих умовах забезпечення національної безпеки тісно пов'язане з вирішенням економічних і фінансових питань. Водночас, варто мати на увазі, що для гарантування фінансової безпеки України необхідна чітка та ефективна

законодавча база, а також добре регламентований державний орган. На нашу думку, правове забезпечення фінансової безпеки України необхідно визначати через діяльність державного апарату та всього суспільства, спрямовану на захист національних цінностей та інтересів у фінансовій сфері.

Враховуючи прогалини у чинному законодавстві та дискусійність питання щодо правового забезпечення фінансової безпеки, є потреба у з'ясуванні сутності фінансової безпеки як явища, що вимагає правового регулювання, адже забезпечення належного рівня фінансової безпеки – це гарантія незалежності держави, умова стабільності та ефективної життєдіяльності суспільства, досягнення успіху державою на міжнародній арені. Ускладнюється процес дослідження окремих елементів фінансової безпеки і тим, що вітчизняне законодавство належним чином не дає чіткого визначення поняття «фінансова безпека», «фінансова безпека держави», «правове регулювання фінансової безпеки держави» та «правове забезпечення фінансової системи держави». Відсутність тлумачення законодавцем ряду важливих понять призводить до правових прогалин.

На нашу думку, роль інституту фінансової безпеки у процесі формування національної безпеки має бути націленим на усунення фактів та чинників, що призводять до створення загроз у сфері формування, розподілу та використання фондів грошових коштів держави, органів місцевого самоврядування та господарюючих суб'єктів і захисту національних інтересів держави та громадян. Правове регулювання фінансової безпеки доцільно спрямувати на створення умов, які забезпечують достатність фінансових ресурсів, їх збалансованість та ліквідність, а також ідентифікацію сфер правового регулювання за інститутами фінансової системи, а саме: державні та місцеві фінанси, бюджетні та державні цільові фонди, фінанси суб'єктів господарювання.

Варто враховувати і значення податкової складової у сучасному світі, адже воно надзвичайно велике. Важливе значення для фінансової безпеки держави має податкова безпека, особливо коли економічна складова держави страждає через розподіл більшої частини коштів на захист держави. Податки, що надходять до бюджету, створюють фінансову базу для розвитку держави. А військові конфлікти значно впливають на надходження податків. Для будь-якої держави, в якій спалахнув військовий конфлікт, навіть яка економічно розвинена та має певну фінансову силу, вона все одно стоїть перед загрозою кризи. Більше того, існує прямий зв'язок між тривалістю війни та поширенням криз в економіці та фінансах. У таких випадках ефективним механізмом залучення необхідних фінансових ресурсів є зовнішні запозичення. Враховуючи ризикований характер інвестування у державу, яка перебуває у військовому конфлікті, процентні ставки за такими позиками зазвичай дуже високі, а тому внаслідок залучення таких позик зовнішній державний борг швидко зростає.

Необхідно поступово підвищувати ефективність бюджетних асигнувань, а також забезпечити дієвий державний фінансовий контроль, прозорість використання фінансових ресурсів, ефективність тарифної та регуляторної політики.

Відповідний рівень фінансової безпеки держави базується на конкретному механізмі. Цей механізм правового захисту фінансової безпеки держави є цілісною системою інституційно-правових заходів впливу, спрямованих на запобігання, зменшення та усунення загроз фінансовій безпеці держави. Цей механізм має дуже складну і поглиблену структуру для реагування на сучасні виклики. Для підвищення рівня механізму правового забезпечення фінансової безпеки України необхідно прийняти нормативно-правовий документ, який передбачав би поєднання зусиль органів, що гарантують фінансову безпеку нашої держави, як дієвого інструменту механізму правового забезпечення фінансової безпеки України.

Варта уваги думка О. Головченка, що фінансову безпеку будь-якої держави визначають такі фактори: 1) рівень фінансової незалежності (при цьому велике значення має розмір зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів окремих країн, обсяг іноземних інвестицій у національну економіку); 2) характер фінансово-кредитної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої), яку проводить держава; 3) політичний клімат у країні; 4) рівень законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери [1, с. 100].

Маємо зазначити, що наявність внутрішніх загроз у період воєнного стану пов'язана із нестабільністю економічної ситуації, а також слабкістю внутрішньої фінансової системи.

Водночас зовнішні загрози фінансовій безпеці держави, що нині призвели до введення воєнного стану можуть бути пов'язані з такими факторами, як: нестабільність держави в сучасних геополітичних процесах; низький рівень ефективного залучення іноземних інвестицій та відсутність контролю за стягненням зовнішнього боргу; значне зниження доходів від експорту українського промислового та агропромислового комплексу та ін. [2].

На сьогодні правове забезпечення фінансової безпеки України має виступати стратегічним напрямом у діяльності нашої держави. Дана тенденція посилюється тим, що глобалізація економіко-правових процесів є незворотнім природним еволюційним наслідком розвитку суспільства та прискорює зміни у самому суспільстві. На нашу думку, у цей складний час стан системи фінансової безпеки держави як базової економічної безпеки держави в цілому потребує наукових досліджень, оскільки має на меті зміцнення незалежності України, підвищення її економічного та фінансового рівня. Виникає питання всебічного правового забезпечення фінансової безпеки держави, без якого практично неможливо вирішити жодну з

проблем незалежності та фінансової достатності держави, а також широкого залучення інвестицій.

Список використаних джерел:

1. *Головченко О. Фінансова безпека держави: сутність проблеми та механізм забезпечення. Актуальні питання безпеки фінансової системи держави: Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Харків, 21 лютого 2014 року). С. 100.*
2. *Моніторинг актуальних ризиків для фінансової безпеки (24.02 – 7.04.2022 року Вид. центр Національний інститут стратегічних досліджень, 2022, URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/monitorynh-aktualnykh-ryzykiv-dlya-finansovoyi-bezpeky-2402-7042022-roku> (дата звернення 17.11.2022).*

Oleksandr Butyrin

Ph.D., Solutions Architect, Ciklum

SECURITY TRADE-OFFS IN IT CHANGE MANAGEMENT

IT Change Management in modern enterprise was never simple. It must consider numerous applications, quite often with legacy ones, various data and processes. Any change: introduction of new component or new functionality, modification to a function or decommissioning an application might affect numerous applications, data stores, procedures. Quite often these changes require some trade-offs, for example, limiting the amount of change or modification of numerous related components. Today, with the introduction of Agile practices, change management has become even more complex.

IT Security is a fundamental component of IT Change Management. We will classify the trade-offs depending on the source of change. The study is based on the projects, where the author took part, and general industry practices.

1. Changes required by regulations

Sometimes industry or country regulations can introduce new essential requirements. Despite these changes are happening seldom, they can bring significant changes to applications, data and processes. Also, they are announced well in advance and have strict deadlines, which cannot be broken. That allows a proper project with a decent budget to be launched. A typical example of such changes is the legislation on personal data protection (GDPR, CCPA, etc.) [1].

Main trade-offs here are:

a) choose optimal solution versus fast coverage of the gap.

Usually, new requirements can be met in numerous ways. It may happen that an optimal solution, which has reach functions and is convenient to use and support, will exceed the budget or would require too much time or resources to implement and support. In that case, a fast temporary solution can be applied. It might lack some functions, require significant manual effort or have other drawbacks. The temporary solution can become permanent or can be scheduled to be replaced by the optimal solution when the constraints are resolved.

b) focus on main requirements versus complete coverage

The optimal solution can be split into steps, which correspond to the schedule of the regulatory act or to the mandatory requirements in the regulatory act. Most urgent or critical requirements are addressed at the first step of a project. Other requirements, which are either optional or can be implemented later, are satisfied in subsequent steps.

2. Changes initiated by business.

This is the most frequent kind of change. They can vary in size, required effort and timelines. A common feature is the pressure of business departments to implement the changes as fast as possible within the existing budget.

a) Simplicity and performance versus security.

This is a fundamental trade-off. Performance and ease of use drive the success of almost any product. To achieve performance, modern systems are moved closer to their consumers and become distributed. Ease of use requires minimal consumer operations in order to get the desired result. From the other side, security tools and processes reduce performance by adding logging, encryption, fraud prevention and other components into workflows, by requiring data synchronization or by introducing advanced authentication or authorization tooling and processes. A lot of approaches can be applied in this case, depending on product maturity, industry specifics, market, etc. Usually, a strategic decision on handling that trade-off is taken when designing a product or system. The decision can be reviewed in one or several years.

b) Time-to-market versus security

The most frequent scenario is a request to add a new function to a business system. This function is often critical to get a competitive advantage. Business users will focus mostly on the function itself, neglecting the additional effort for security, manageability and supportability. So, that additional effort must meet the same deadlines.

This trade-off becomes even sharper if a company follows Agile practices. Agile assumes that any new feature is tested on rough prototype, so-called minimum viable product (MVP). MVP might lack some essential features, and security often is not considered in sufficient detail. After the test, some features may die, and some may be given green light for further development. As a result, much less time is available to detect any dependencies and extra security requirements.

c) Integration with third party systems versus security

That case is typical when a company extends their business by adding new partners, new customers or performing mergers and acquisitions. As a rule, proper due diligence is performed and proper integration project is started. However, differences between IT environment of different companies might require review of fundamental infrastructure and security services. This, in turn, can affect each related application and process. Quite often this requires disruptive migration, which includes reduced functionality of existing services, application and service downtime and increased complexity. All this, in turn, can cause security gaps.

As examples, we can consider incompatible identity and access management systems, distinct approach to data storage and database schemas.

3. Technology trade-offs

IT technology is constantly changing. New technologies emerge every year, flaws, vulnerabilities and bugs are discovered each day. It is critical for the security function of a company to address these changes in the shortest possible time, ideally – before the change happened. Indeed, security architecture and governance must foresee most of the surprises that technological development can bring. We would like to outline the following:

a) Being prepared for seamless quantitative growth versus cost

IT systems are designed with assumptions for a specific load and growth profile. In fact, these parameters can significantly change over time. Also, because of complexity of comprehensive load testing in a large distributed enterprise, some applications can have less performance reserves than others. That might cause infrastructure and security services to become a bottleneck.

An example of that case can be an autoscaling business application, which is deployed in cloud, and supporting infrastructure services, which are bounded by license or hardware. Too much spare resources of these services will support the autoscaling features, but will cost a premium.

b) Legacy features versus modifiability

A lot of companies struggle with legacy applications and hardware. Almost every company, that operates for at least 20-30 years, has some legacy. It compounds every new project as well as modifications of existing IT landscape. If the legacy affects security systems, there is no easy way out. The replacement of a security system will affect literally every IT component in a company, while keeping the legacy will limit functions of the new features or systems. Other drawbacks of legacy could be increased exposure to vulnerabilities, more complex integration with new components, extra support effort. If proper decisions are not taken, legacy effect would accumulate and, at some point in time, require complete redesign and disruptive migration to a new IT environment.

c) Technical debt versus stable environment

Technical debt is the implied cost of additional rework caused by choosing an easy solution now instead of using a better approach that would take longer [2]. Technical debt can contain both direct security implications, like loosening controls or omitting optional security features, and indirect implications, like worse quality of code that would complicate patching or more complex code that hides vulnerabilities. Since paying technical debt does not mostly deliver immediate business outcome, very often it is not welcomed both by business and technical teams.

d) Applying patches and addressing dependencies

Each company defines its own policy to apply patches and check dependencies. Obviously, stricter policy on these checks means more time for application deployment. While applying most critical security patches is not questioned, less critical updates might be not considered. Also, software dependencies could be either not checked, or checked only when deploying fresh version of an application. That trade-off is quite similar to “Time-to-market versus security” except is caused by technology, not by business.

As is shown by recent accidents, for example, log4j vulnerability [3], wrong patch and dependency management policy can be quite expensive.

As we see, because of the different nature of the changes and related trade-offs, there is no single simple solution to these trade-offs. A set of governance

procedures and an adaptive security architecture must be introduced to effectively find the trade-offs, which is out of scope of this paper.

References:

1. *Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>
2. *Technical debt definition* https://en.wikipedia.org/wiki/Technical_debt
3. *CISA Apache Log4j Vulnerability Guidance*, <https://www.cisa.gov/uscert/apache-log4j-vulnerability-guidance>

Срибный Р. О.

*Студент Akademie HUSPOL
Куновице, Чешская Республика*

БЕЗОПАСНОСТЬ САЙТА КАК ВАЖНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ КИБЕРБЕЗОПАСНОСТИ КОМПАНИИ

В современном мире наблюдается стремительный рост числа киберугроз. Бизнес и госструктуры пытаются выстоять под шквалом атак, хакеры опустошают банковские счета простых граждан, и поэтому надежная защита от угроз цифрового мира становится базовой потребностью. Кибербезопасность — это защита подключенных к интернету систем (оборудования, программного обеспечения и данных) от киберугроз [5]. Когда мы говорим об информационной безопасности, то чаще всего имеем в виду безопасность данных, содержащих эту информацию [2, с. 9].

Непрерывное развитие интернета и информационных технологий в целом сделали так, что даже маленькая компания, не говоря уже о крупных корпорациях, государственных учреждениях, имеет свой веб-сайт. Но наличие сайта также ставит новые задачи. По мере роста продаж или посещаемости веб-сайта, он становится более привлекательной мишенью для киберпреступников.

Сайты, которые получают значительный трафик и имеют несколько функций (например, большое количество надстроек, тем и подключаемых модулей), более уязвимы для кибератак, как и сайты, которые собирают ценные данные (информация о посетителях и платежах). По мере роста популярности сайта и привлечения большего трафика, он становится более интересным для хакеров, стремящихся украсть рейтинг SEO. Конкуренты или киберпреступники могут использовать вредоносных ботов для интеллектуального анализа конкурентных данных, для проведения атак методом грубой силы или распределенных атак типа «отказ в обслуживании», получая несанкционированный доступ к сайту [4].

Безопасность сайта — это ряд мер и протоколов, нацеленных на защиту сайта или веб-приложения от вирусов, спама и других угроз, способных навредить самому сайту и/или его пользователям. Заботиться о безопасности сайта нужно постоянно: обновлять сертификат безопасности и ПО, делать бэкапы, анализировать код на наличие уязвимостей, проводить обучение сотрудников, чьи действия могут навредить безопасности сайта [3].

Уязвимость — слабое место в системе, с использованием которого может быть осуществлена атака (любое действие, нарушающее безопасность информационной системы). Риск — вероятность того, что конкретная угроза будет реализована с использованием конкретной уязвимости [1, с. 21].

Простыми словами, в целях веб-безопасности: если актив — это то, что компания пытается защитить (веб-сайт компании, онлайн-репутацию или базу данных с информацией о клиентах, финансовые отчеты), то угроза — это то, от чего компания пытается защитить свои активы, то что может нанести ущерб активу (например, хакер и используемые им инструменты). Но это можно сделать только в том случае, если актив имеет уязвимость. Понимание этих отдельных концепций помогает нам понять, насколько на самом деле безопасен сайт.

Уязвимость веб-сайта — это неправильная конфигурация кода веб-сайта или веб-приложения (например, старый код или плагины, которые не обновляются или не поддерживаются), которая позволяет злоумышленнику получить определенный уровень контроля над сайтом и, возможно, над сервером размещения. Большинство уязвимостей эксплуатируются с помощью автоматизированных средств, таких как сканеры уязвимостей и ботнеты. Далее эти уязвимости используются для кражи данных, распространения вредоносного контента или внедрения дефейса и спама на уязвимый сайт.

Существует пять распространенных типов уязвимостей веб-сайтов, которыми часто пользуются злоумышленники [4].

Уязвимости SQL-инъекций (SQLi) - относятся к областям кода веб-сайта, где непосредственный ввод пользователя передается в базу данных. Злоумышленники используют эти формы для внедрения вредоносного кода, иногда называемого полезными нагрузками, в базу данных веб-сайта. Это позволяет киберпреступнику получить доступ к веб-сайту (внедрение вредоносных/спамовых сообщений на сайт; кража информации о клиенте; обход аутентификации для получения полного контроля над веб-сайтом).

Cross-Site Scripting (XSS) - межсайтовый скриптинг происходит когда злоумышленники внедряют скрипты через ненадлежащим образом обработанный пользовательский ввод или через другие поля на сайте чтобы выполнить код на сайте; используется для нацеливания на посетителей веб-сайта, а не на сам веб-сайт или сервер. Злоумышленники внедряют JavaScript на веб-сайт, чтобы скрипт выполнялся в браузере посетителя. Браузеры не могут определить, является ли сценарий вредоносным при использовании на веб-сайте, что приводит к вредоносным действиям (перехват сеанса; спам-контент распространяется среди ничего не подозревающих посетителей; кража данных сеанса).

Внедрение команд - уязвимости внедрения команд позволяют хакерам удаленно передавать и выполнять код на хост-сервере веб-сайта. Когда пользовательский ввод, который передается на сервер, например, информация заголовка, не проверяется должным образом, это позволяет злоумышленникам: включать команды оболочки с информацией о пользователе; взломать весь сайт или весь хостинг-сервера; использовать захваченный сервер в ботнет-атаках.

Включение файлов (LFI/RFI) - атаки с удаленным включением файлов (RFI) используют функции включения в языках серверных веб-приложений, таких как PHP, для выполнения кода из удаленно хранящегося файла (размещение вредоносных файлов через ненадлежащим образом обработанный пользовательский ввод для внедрения или изменения функции включения в PHP-код сайта-жертвы). Локальное включение файлов (LFI), как и RFI, может происходить, когда пользовательский ввод может изменить путь к включенным файлам (злоумышленники могут получить доступ к конфиденциальным локальным файлам конфигурации, содержащим учетные данные базы данных, или выполнить атаку с обходом каталога, изменив путь к включенному файлу, чтобы просмотреть файлы серверной части и хост-сервера, раскрывая конфиденциальные данные).

Подделка межсайтовых запросов (CSRF). CSRF-атаки заставляют пользователей или администраторов сайта неосознанно выполнять вредоносные действия для злоумышленника. Используя допустимый пользовательский ввод возможно: изменить стоимость заказа и цены на товары; перевод средств с одного счета на другой; изменить пароли пользователей для захвата учетных записей.

Понимание типов уязвимостей, которые хакеры могут использовать для взлома веб-приложений, является важным шагом к обеспечению безопасности веб-сайта. Также, важно выделить бюджет на кибербезопасность. Если у компании не предусмотрен свой штатный отдел по кибербезопасности, правильным шагом будет: привлечь стороннего партнера для оценки рисков кибербезопасности на веб-сайте, чтобы определить самые большие уязвимости и принять решения, которые могут лучше всего устранить любые слабые места.

Важно следовать передовым методам кибербезопасности, чтобы обеспечить безопасность веб-сайта компании по мере его роста:

1. Внедрить брандмауэр веб-приложений. WAF работает как привратник для веб-сайта компании, пропуская законных посетителей сайта и не пуская злоумышленников; это необходимый инструмент для предотвращения сканирования кода сайта. WAF должен иметь возможности CAPTCHA, блокировать IP-адреса (включая геоблокировку) и включать защиту от угроз.

2. Установить автоматический сканер веб-сайтов (сканирует файлы на сайте на наличие вредоносных программ и других известных уязвимостей безопасности, удаляет вредоносные программы и исправляет уязвимости по мере их обнаружения автоматически).

3. Использование автоматического сканера базы данных (может автоматически отслеживать базу данных на наличие спама и вредоносных программ). База данных является важным компонентом веб-сайта из-за хранимых конфиденциальных данных. Это движущая сила динамического веб-сайта, поэтому важно искать автоматизированный сканер баз данных,

который имеет возможность откатывать любые исправления, внесенные в базу данных.

4. Наличие резервной копии (автоматическое резервное копирование обеспечит ежедневное резервное копирование всех важных файлов сайта и базы данных). Хранить рабочую резервную копию нужно вне сайта, так как резервная копия может быть заражена, если она хранится на том же сервере, что и веб-сайт. Это даст преимущество в случае атаки программы-вымогателя и позволит быстро восстановить работоспособность сайта после инцидента кибербезопасности.

5. Включить SSL. Уровень защищенных сокетов, или SSL, шифрует любые данные, отправленные во время их передачи между браузером посетителя веб-сайта и веб-сервером компании, защищая конфиденциальные данные в случае их перехвата злоумышленником. Если компания собирает какую-либо информацию через свой веб-сайт через контактные формы или онлайн-заказы, рекомендуется установить SSL-сертификат на своем веб-сайте, независимо от того, владеет ли компания своим сервером или арендует пространство через хостинг-провайдера.

6. Обновить приложения (обеспечить актуальность всех приложений и связанных с ними плагинов). Поставщики выпускают обязательные исправления безопасности для своих приложений, и важно своевременно выполнять эти обновления [4].

Первый шаг к росту кибербезопасности — это понимание риска. Что касается веб-безопасности, основная цель — закрыть любые уязвимости, чтобы веб-сайт оставался в безопасности. Защищенный сайт должен оставаться работоспособным в случае кибератаки и быть практически неуязвимым к попыткам взлома при помощи распространенных методов.

Список использованной литературы:

1. Ажмухамедов И. М. Решение задач обеспечения информационной безопасности на основе системного анализа и нечеткого когнитивного моделирования: Монография. Астрахань 2012. 344с.
2. Компьютерная безопасность предприятия. Автор: Инж. Павел ДОПИТА, LL.M., MBA. Куновице, 2018 г.
3. Базовые правила безопасности сайта: почему важно им следовать и как это сделать. Режим доступа: <https://seranking.com/ru/blog/bezopasnost-sajta/>
4. Кибербезопасность сайта. Режим доступа: <https://www.bailry.com/ru/blog/30.html>
5. Что такое кибербезопасность. Режим доступа: <https://www.ptsecurity.com/ru-ru/research/knowledge-base/chto-takoe-kiberbezopasnost/>

Volodymyr Usychenko

*student of Akademie HUSPOL
Kunovice, Czech Republic*

EFFICIENT PERSONAL DATA AND PERSONAL CARD DATA MASKING IN INFORMATION SYSTEMS

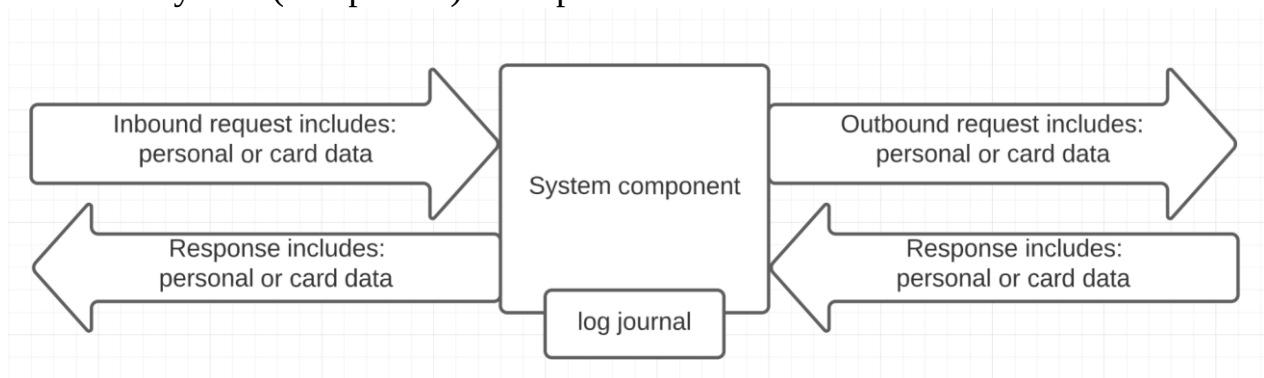
Problem statement

Modern information systems require logging requests and responses for troubleshooting purposes. To stay GDPR and PCI compliant (when needed) it's required not to store specific data or remove it during short period of time by request from the user. In the case of a log journal, it worth not to put GDPR data at all, as it will be hard to remove it if requested, and according to GDPR the personal data should be saved when and only it's required for some specific future usage or processing.

Use case

General use case (on a Picture 1) to consider includes the data flow that is running from some source and it can be:

- users data, that is sent to the system by users themselves
- third-party system / API which streams the data to the system
- system (component) itself pulls some data from external source

Picture 1

It makes sense to classify the requests and responses by the fields that will be expected, for example for PCI DSS compliance it will be:

What the personal data is [1][2]:

- a name and surname;
- a home address;
- an email address such as name.surname@company.com;
- location data (for example the location data function on a mobile phone);
- an Internet Protocol (IP) address;
- the advertising identifier of your phone;

- data held by a hospital or doctor, which could be a symbol that uniquely identifies a person.

What is the PCI DSS data that should not be saved anywhere except specific compliant storage [3]:

- Credit / Debit card number
- CVV code
- Card expiration date

Solution for structured data

Nowadays the structured data that is sent through the network is usually presented in 2 readable formats: JSON and XML. For example:

- XML:<card_number>123456789012345678</card_number><cvv_code>123</cvv_code><full_name>John Smith</full_name>
- JSON:{ "cardNumber": "123456789012345678", "cvvCode": "123", "fullName": "John Smith"}

What is required to hide and avoid having it in log journal is the values of card number, cvv code and full name of the user.

For these purposes it's possible to apply regular expressions[4]. For XML it could be:

- "<card_number>(.*?)</card_number>"
- "<cvv_code>(.*?)</cvv_code>"
- "<full_name>(.*?)</full_name>"

For JSON it will look like:

- "\"cardNumber\"\\s*:\\s*\"(.*?)\""
- "\"cvvCode\"\\s*:\\s*\"(.*?)\""
- "\"fullName\"\\s*:\\s*\"(.*?)\""

Using the proposed approach means that the system should know exactly where it's required to look for the data to parse, otherwise it will not be effective.

Logging place

For structured data the request or response data should be firstly parsed and then the regular expression should be applied. For unstructured data it will differ from case by case as the process of finding a specific pattern for unstructured data can take some time. For both cases only the pattern with specific fields should be used, when there is an understanding that the field will be presented. For example, if in request or response data only card number and name is presented, there is no needs to apply cvv code pattern.

From efficiency perspective if it's possible to parse, structure data and only after applying the pattern - that would be the best option.

References:

1. GDPR, Article 4, Definitions, 1; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN#d1e1489-1-1>

PLENARY SESSION

2. What is personal data? Examples of personal data https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/what-personal-data_en
3. PCI Security Standards Council. "Payment Card Industry (PCI) Data Security Standard Requirements and Security Assessment Procedures Version 3.2" (PDF). PCI Security Standards Council, LLC. Retrieved September 4, 2018. https://www.pcisecuritystandards.org/documents/PCI_DSS_v3-2.pdf
4. Aho, Alfred V. (1990). van Leeuwen, Jan (ed.). Algorithms for finding patterns in strings. *Handbook of Theoretical Computer Science, volume A: Algorithms and Complexity*. The MIT Press. pp. 255–300.

ПСИХОЛОГІЯ; ПЕДАГОГІКА (в т. ч. ФІЛОЛОГІЯ)

Зубченко Л. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки
факультету №2 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького
державного університету внутрішніх справ,
м. Кривий Ріг, Україна*

**ВИКОРИСТАННЯ БОДІФІТНЕСУ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ**

Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2]. Як свідчить сучасна практика, правоохоронний досвід та статистична звітність, під час виконання своїх повноважень представники Національної поліції України доволі часто використовують фізичний вплив, фізичну силу, прийоми боротьби та рукопашного бою при затриманні правопорушників або припиненні протиправних дій правопорушників [1, с. 10].

Одним із пріоритетних напрямків підготовки майбутніх офіцерів поліції до виконання професійної діяльності є фізична підготовка. Згідно наказу МВС України №50 від 26.01.2016 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», основними завданнями фізичної підготовки є: підвищення всебічної фізичної підготовленості шляхом розвитку та вдосконалення фізичних якостей та навичок, необхідних у повсякденній діяльності та в разі виникнення екстремальних ситуацій; розвиток витривалості, швидкісних та силових якостей, які забезпечують можливість переслідування правопорушника та перевагу в силовому протистоянні при його затриманні, у тому числі з подоланням природних та штучних перешкод; формування навичок самоконтролю за фізичним станом та станом здоров'я у процесі виконання фізичних вправ, практичних навичок застосування прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного впливу; виховання психологічної стійкості, упевненості у своїх силах, цілеспрямованості, сміливості і рішучості, ініціативи і винахідливості, витримки і самовладання; зміцнення здоров'я, загартування, гармонійний фізичний і духовний розвиток та ведення здорового способу життя [2].

Аналіз літературних джерел свідчить, що проблемами удосконалення фізичного виховання курсантів займалися такі науковці, як: Ю. Антошків,

Ю. Батайло, С. Безпалій, В. Данильченко, А. Забора, А. Мартишко, О. Моргунов, Ю. Петришин, О. Ярещенко та ін. Так, науковцями Ю. Антошків, О. Моргуновим доведено, що систематичні заняття фізичними вправами підвищують нервову й психічну стійкість до емоційних стресів, підтримують розумову працездатність на оптимальному рівні, сприяють підвищенню успішності курсантів. Дослідження таких науковців, як М. Булатова, В. Білогур, О. Вацеба, Г. Грібан, В. Платонов показують, що система фізкультурно-спортивної роботи, яка існує в закладах освіти, на жаль, не дає змоги в повному обсязі реалізувати величезний гуманістичний культурний потенціал фізкультурно-спортивної діяльності.

На думку спеціалістів (С. Зоріна, О. Ішанова), застосування аеробіки та її різновидів на заняттях з фізичної підготовки курсантів сприяє комплексному розвитку фізичних і психічних якостей [4, с. 112].

На теперішній час, викладачами кафедри спеціальних дисципліни та професійної підготовки Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ для удосконалення координації рухів курсантської молоді, а також формування їх мотивації на здоровий спосіб життя в цілому, на заняттях з фізичної підготовки використовуються елементи тай-бо аеробіки.

Тай-бо-аеробіка – це система бодіфітнеса, яка включає прийоми бойових мистецтв, такі як удари руками й ногами, яка стала популярна ще в 1990-х роках минулого століття.

Ця система була розроблена американським практикуючим тренером з тхеквондо Біллі Бленксом, в активі якого – чорний пояс (сьомий ступінь) з тхеквондо, титул чемпіона Америки з боксу та семиразове сходження на найвищу сходинку п'єдесталу у світових чемпіонатах з карате. Він ніколи не сумнівався у тому, що винайшов щось унікальне. «Фітнес програма і мистецтво, спосіб втілення в реальність мрій людей, а також можливість самостійно захистити себе в ситуації "Alarm"[3].

У процесі занять основними засобами тренування є удари: руками, ногами, колінами, що виконуються під ритмічну музику. Удари також можуть виконуватись стоячи на місці або ж у поєднанні з пересуваннями. Може використовуватися багаторазове повторення окремих рухів, що дозволяє створити значне навантаження на певні групи м'язів, також виконання комбінацій рухів, що дозволяє розвивати координаційні якості та урізноманітнювати зміст заняття. При виборі рухів для виконання у процесі заняття, слід керуватись принципом «від простого до складного», що передбачає поступове підвищення координаційної складності вправ. Засвоєні технічні елементи об'єднують у комбінації.

До переваг Тай-бо належать наступні:

- тренування проводиться в режимі активного кардіотренування, дозволяє підвищити рівень витривалості;

- опрацювання всіх груп м'язів відбувається за досить короткий часовий проміжок;
- у процесі інтенсивних тренувань нормалізується робота серцево-судинної та дихальної системи;
- в процесі занять відмінно розвивається координація рухів, поліпшується реакція та розтяжка;
- засвоєння деяких видів дихальних технік, які допомагають правильно виконувати необхідні рухи та удари.

Також тай-бо ефективний спосіб тренувань і в інших напрямках: він здатний в рази підняти бойовий дух кожного, який займається за цією системою. Йде великий заряд енергією, викид адреналіну, і все це поряд з вивченням і розумінням основ самооборони.

На заняттях викладачами широко застосовується безперервно-варіативний метод, який характеризується тривалим виконанням завдання без інтервалів відпочинку з багаторазовою зміною інтенсивності навантаження в широкому діапазоні (від 25-30 до 70-75 % від індивідуального максимуму). Варіативність інтенсивності навантаження досягається зміною швидкості, величини зусиль, ритму, темпу, амплітуди рухів [3, с. 246]. Темп рухів задається за допомогою темпу музичного супроводу. Заняття з тай-бо аеробіки створюють значне навантаження на серцево-судинну і дихальну системи та ефективно сприяють підвищенню рівня розвитку загальної витривалості майбутніх правоохоронців.

Широкий арсенал ударних рухів руками і ногами у комплексі з пересуваннями, що виконуються з залученням практично усіх груп м'язів з різною амплітудою, в різних режимах роботи, дозволяє створювати значне навантаження та ефективно впливати на рівень розвитку силових якостей, активної гнучкості, координаційних здібностей.

Таким чином, стає очевидним, що використання засобів тай-бо-аеробіки, яка являє собою синтез оздоровчої гімнастики та рухів східних єдиноборств під ритмічну музику, при мотивованому ставленні курсантів до занять новим видом спорту, які проводяться на високому емоційному рівні, є дуже ефективними, а також різний зміст занять в кожній серії створюють адекватні режими рухової активності та позитивно впливають на темпи розвитку основних фізичних здібностей. Застосування тай-бо-аеробіки дозволяє розширити та урізноманітнити коло засобів, що традиційно застосовуються в процесі занять з фізичної підготовки майбутніх правоохоронців, а також сприяє формуванню творчої індивідуальності та спортивної майстерності курсантів.

Список використаних джерел:

1. Дідковський В.А., Бондаренко В.В., Кузенков О.В. *Фізична підготовка працівників Національної поліції України: навч. посіб.* Київ: ФОП Кандиба Т.П., 2019. 98 с.

2. *Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50. Офіційний вісник України. 2016. Випуск № 22.*

3. *Середа І. О. Педагогічні умови використання тай-бо аеробіки в процесі фізичного виховання студентів факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». Ужгород, 2016. Вип. 1 (38). С. 245–247.*

4. *Червоношапка М.О., Голод Р.І., Ліпатов Р.Г. Тай-бо аеробіка як засіб фізичної підготовки студентів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків: ХНУВС, 2020. С. 111-113.*

Паршук С. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського
м. Миколаїв, Україна*

Стасюк В. О.

*магістрантка кафедри початкової та дошкільної освіти
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського
м. Миколаїв, Україна*

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вибір тематики дослідження зумовлений його актуальністю, у зв'язку з потребою подальших пошуків нових шляхів екологічного виховання дітей і молоді в діяльнісному вимірі, а саме – засобами ігрової діяльності, та необхідністю опертися в цьому процесі на позитивний ретроспективний досвід Василя Сухомлинського.

Екологічне виховання – це цілеспрямований вплив на духовний розвиток дітей, формування у них ціннісних установок, морально-екологічної позиції особистості, вміння і навичок екологічно обгрунтованої взаємодії з природою і соціумом. Процес освоєння дитиною навколишнього світу, як і процес розвитку особистості, є безперервним і, відрізняється своєю інтенсивністю. В Концепції Нової української школи однією із ключових компетентностей, які необхідно формувати в учнів, є екологічна грамотність і здорове життя.

Молодший шкільний вік – найбільш сензитивний етап для екологічного виховання, ідентифікації себе, як невід'ємної частини природи, усвідомленням власної ролі у збереженні її цілісності. Тому потенційні можливості початкової школи у екологічному вихованні учнів є вагомими.

У світовій педагогічній науці і практиці досвід роботи Василя Сухомлинського вважається унікальним, різнобічно вивчається і впроваджується в систему навчання і виховання. Визначено, що екологічне виховання, за В. Сухомлинським, – це виховання таких учнів, які б бачили і розуміли свою єдність із природою, переживали і турбувалися про збереження і примноження навколишнього середовища, бережно ставилися до всього живого, що їх оточує в природі [1, с. 24].

Найефективнішими шляхами екологічного виховання є метод проєктів, метод екологічних асоціацій, інтерактивні екологічні заходи, вікторини, квести, «Ток-шоу» та «екологічні вистави», метод художньої репрезентації,

екологічні стежки тощо. Всі заходи інноваційного спрямування мають відбуватися в інтегрованому освітньому просторі «Школі радості» з опорою на педагогічні ідеї Василя Сухомлинського.

Особливу роль у контексті ідей Нової української школи у процесі екологічного виховання здобувачів початкової освіти є впровадження ігрових методів, адже «завдяки грі розкривається «ставлення до конкретної життєвої ситуації, набуття досвіду шляхом гри, навчання через досвід та почуття» [2, с. 17].

Проблему ігрової діяльності молодшого школяра представлено в дослідженнях цілої плеяди науковців: Н. Анікеєва, Ш. Амонашвілі, Л. Артемова, Г. Балл, Р. Жуковська, Я. Коменський, В. Котирло, Н. Кудикіна, Г. Люблінська, В. Менджерицька, Н. Менчинська, С. Русова, В. Сухомлинський, А. Усова, К. Ушинський та ін.

Граючись, дитина створює у своїй уяві певні «продукти», реалізує бажаний задум. Вона відчувається вільно й не скута досвідом, знаннями, критикою, оцінками, елементами обов'язку, які не дозволяють їй вільно розпоряджатися предметами, матеріалами тощо. Через такий ігровий тренінг творчості проходить кожна дитина, і він їй необхідний, бо саме в ігровій діяльності дитина навчається бачити нестандартні способи використання тих чи інших предметів. Адже гра дитини – це не простий спогад про пережите, а творча переробка вражень, комбінування їх і побудова з них нової дійсності, що відповідає потребам самої дитини. Так, В. Сухомлинський був твердо переконаний, що «без гри немає й не може бути повноцінного розумового розвитку» [4, с. 556].

Опишемо наш досвід утілення педагогічного досвіду В. О. Сухомлинського в практику роботи вчителя початкових класів.

День у класі розпочинався з «ранкової зустрічі», яка сприяє розвитку мовлення та мислення дітей, надає змогу їм висловлювати власні думки і почуття, стимулює розвиток творчої уяви, фантазії. Діти мали можливість самі обирати, як привітатися з вчителем (обійняти, потиснути руку, зробити «особливий жест»). За прикладом «Школи радості» ми вмикали класичну музику: Вівальді «пори року».

Оскільки розвитку критичного ставлення до себе учнів НУШ сприяє самооцінювання «PRESS START», ми пропонували дітям на уроці заповнювати таблицю самооцінювання за рівнями (домашнє завдання, робота на уроці, в зошиті, біля дошки). Нам вдалося організовувати на уроках багатофункціональну роботу з конструктором «Lego»: перевірка виконаного завдання, знання таблиці множення, кольорова пальчикова гімнастика тощо. Це розвиває мовленнєві вміння учнів, вчить їх працювати в групах. У дітей зростає інтерес до навчання.

Учні Нової української школи складали казки із використанням цеглинок «Lego». Із маленьких деталей вони добирали об'єкти казки та їх персонажів, потім «оживлювали» і «озвучували» своїх героїв. Завдання

стояло таким чином, щоб у змісті казки обов'язково з'явилося явище природи або будь-який природний об'єкт. На уроках інформатики учні НУШ складали власні казки, засобами комп'ютерної графіки малювали ілюстрації до них, створювали електронні презентації та анімації до казок В. О. Сухомлинського та захищали власні проекти. Наприклад, ми взяли до аналізу казку *«Що найважче журавлям»* і оповідання *«Мені захотілося додому»*. Дітям потрібно було творчо представити свої розуміння змісту цих творів Василя Сухомлинського за допомогою простої і доступної їхньому віку анімації.

На уроках мислення учні працювали також із конструктором «Lego». Наведемо лише кілька прикладів:

Гра «Озирнись і відшукай»

У кожної групи дітей цеглинка «Lego» різного кольору. Їм потрібно в природі відшукати предмети, які відповідають кольору їхніх цеглинок і назвати їх.

Гра «Я – фотограф».

Діти з цеглинок «Lego» складають свій власний фотоапарат. Потім, під час прогулянки, фотографують куточок природи, який їм найбільше сподобався, словесно описують фотографію так, щоб однокласники зрозуміли, який об'єкт учень фотографував.

Гра «Цеглинку піднімаю – слово називаю».

Значення цеглинок: зелена – іменник, червона – прикметник, жовта – дієслово. Учитель піднімає цеглинку. Учні називають слова, які відповідають на питання «хто?», «що?». Потім слова, які відповідають на питання «який?», «яка?», «яке?» і так далі. Потім робота ускладнюється. Вчитель піднімає дві цеглинки – зелену і червону. Діти повинні утворити словосполучення. Потім – три цеглинки. Діти складають речення так, щоб кожен колір відповідав будь-якому об'єкту природи: овочів, фруктів, квітів, рослин, тварин тощо.

Ми практикували вправу: «Впізнай за описом». Зміст вправи полягає в тому, що ми читали декілька казок В. Сухомлинського, навмисно пропускали персонажів, а учні, за допомогою опису з підказками, відгадували: хто це. Попередньо діти об'єднувалися в мікрогрупи. Та мікрогрупа, яка набрала найбільше очків, могла отримати «LEGO DUPLO» для гри. До прикладу ми брали такі казки: «Ласкавий вітер і холодний вітрюга», «Куди поспішали мурашки», «Зайчик і місяць», «Хризантема й цибулина», «Гавеня і соловей» та ін.

Подібна до попередньої гра: «Встанови відповідність». Вивчаючи з другокласниками оповідання В. Сухомлинського «Відломлена гілка», ми вчили учнів встановлювати відповідність і причинну наслідковість. Така робота до вподоби молодшим школярам. Ефективними на цьому етапі були такі форми і методи роботи: робота з ребусами, загадками, кросвордами, розв'язування природничих задач, «Мішечок із запитаннями», вправа

«Сортування», гра «Знайди зв'язок», а також – проведення дослідів.

Заключним етапом роботи на уроці мислення є складання казок на лоні природи. Складати казки дітям просто необхідно, стверджував Василь Олександрович. У травні ми брали ковдри, яблука, бутерброди, воду і йшли до лісочку, який знаходиться неподалік. Діти милувалися природою, розглядали, торкалися, нюхали, а потім створювали казки. Цей досвід, на нашу думку, учні початкових класів експериментальної групи запам'ятають на все життя.

Як показує аналіз творчої спадщини видатного педагога, Василь Олександрович дійсно збагатив теорію і практику педагогічної діяльності новими ігровими підходами. У його творчому доробку є чимало яскравих сторінок, присвячених екологічному вихованню в ігровій формі, що в умовах демократизації управління освітнім процесом в Новій українській школі стає особливо актуальною.

Список використаних джерел:

1. *Ацегейда І. П. Значення педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського для реалізації сучасних методів екологічної освіти та виховання. Педагогічний дискурс. 2011. № 10. С. 22–25.*
2. *Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібн. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.*
3. *Сухомлинська Л. Листи В. Сухомлинського про ціннісне ставлення до світу живого як джерело біографістики. Науково-педагогічні студії. 2020. №. 4. <http://wpt.kpi.ua/index.php/2663-5739/article/view/222230>*
4. *Сухомлинський В. О. Природа, праця, світогляд. Вибрані твори: у 5 т. Київ: Радянська школа, 1977. Т. 5. С. 551-562.*

Подорянюк В. В.

*студентка кафедри інформатики та прикладної математики
Криворізького державного педагогічного університету*

ОСВІТА У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРИ

З настанням ХХІ століття в житті людства почалися зміни, що характеризувалися розвитком ІТ – індустрії. ІТ- технології з кожним роком робили все більше внесків у полегшенні та допомозі населенню у різноманітних сферах життя. Винаходи пов'язані зі штучним інтелектом та розробкою різноманітних приладів з урахуванням законів фізики - є не єдиним «техно» прогресом у всіх трьох складових розвитку: соціальної, матеріальної та наукової. Взаємодія людства та всесвітньої мережі «Інтернет» у сучасності - повною протилежністю минулому століттю, в якому відбувалося збільшення галузей, з використанням цифрового простору, завдяки гаджетам. Так здійснювалася цифрова революція, що зумовила трансформацію в освітній сфері, а саме: створення нових підходів щодо організації освітнього процесу та сучасного безпечного середовища з використанням технічного оснащення. У такому вигляді відбувається впровадження елементів цифрової компетентності, оскільки воно є головним фактором розвитку учня та вчителя, тобто з'являється відкрита освіта. У 2008 році була втілена концепція української відкритої системи, оскільки освіта має на меті задовольнити потребу громадян в отриманні ними знань та важливих життєвих навичок [2].

Завдяки відкритій системі освіти здійснюється підвищення педагогічної майстерності, які використовують інформаційно – комунікаційні технології з метою надання якісних, творчих та індивідуальних освітніх послуг. Інформаційно – комунікаційних технологій забезпечують надання обсягу інформації з різноманітними можливостями відносно електронної освіти. На основі даного напрямку і створюються нові концепції, які поєднують в собі гуманістично - педагогічні та технологічні елементи освітнього процесу.

Однією зі складових відкритої цифрової освіти є наявність спеціальних програм: веб - сайтів, які будуть спрямовані на ефективне навчання. Окрім навчання, цифрова освіта буде направлена на розвиток таких якостей учня, як: жага до нових знань та допитливість, творчість та креативність. З кожним роком проблема віртуальної освіти все більш стає актуальною.

З настанням пандемії COVID – 19 освітянська цифровізація стала трендом у двох напрямках: підвищення рівня інформаційної компетентності вчителів та впровадження онлайн навчання для дошкільників, учнів [3, с. 54]. В результаті навчання у цифровому освітньому просторі

відбуваються великі ризики - недоліки у набутті життєвих навичок, до яких належить (рис. 1):

- зниження якості навчання, особливо для молодших школярів, які не мають можливості опанування базових когнітивних навичок (читання, рахування та писання);
- зниження взаємодії особистості з соціумом;
- зниження рівня підготовки у здобувачів освіти.

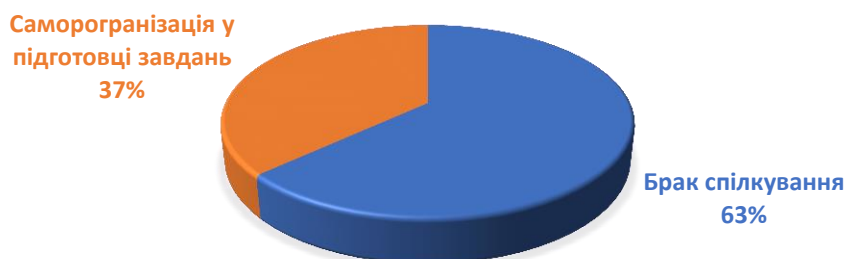

Рис. 1

Розвиток освіти у цифровому просторі формує новий підхід, модель щодо навчального процесу – освіта для кожного. Змістом такої моделі є задоволення потреб індивіда відповідно до його швидкості навчання та інтересів. Згідно з Концепцією Нової української школи з'являється поняття «школа хаб», що пов'язане з «інноваційно – технологічним хабом», який за Л. Федуловою є: «новим етапом у комплексному використанні можливостей і ресурсів організацій, а також компаній для створення спільних продуктів і надання послуг через реалізацію проєктів з технологічною домінантою» [5, с. 12]. Слід зауважити на тому, що головним суб'єктом активної взаємодії в шкільному житті є батьки учня. Основним завданням батьків є підтримка освіти власної дитини в цифровому просторі, проте не всі ставляться до даного виду освіти позитивно (рис. 2).

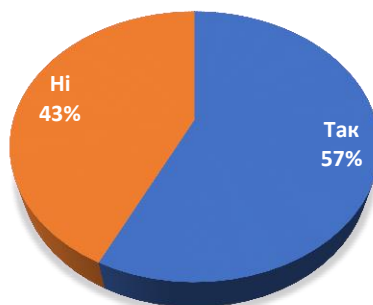

Рис. 2

На рис. 2 ми бачимо те, що більшість батьків вважають за потрібним здійснювати розвиток дитини за допомогою сайтів, що містять різноманітні

курси з навчальних предметів. Даний напрямок освіти спрямований на безперервність комп'ютерного навчання на всіх її рівнях та оцінку якості обраних курсів та по закінченню отримання сертифікатів від освітніх веб – ресурсів [4]. Перевагою освіти в цифровому просторі є дистанційне застосування обчислювальних та наукових приладів, вступ до фактичних дослідницьких угруповань. Оскільки інформаційна освіта є частиною глобалізованої сфери життєдіяльності людини, яка містить базові складники, то і використовується навчання за допомогою ігор. Під час такого виду навчання всі здобувачі знань мають можливість не тільки прослухати лекцію, а й брати участь у дискусії та поспілкуватися через різноманітні форми зворотного зв'язку [1]. Натомість варто зауважити на тому, що в результаті онлайн навчання формується новий вид взаємодії не тільки між вчителем та учнем, а й міжособистісно. Отож, розподіл курсів за різними напрямками є спрямований на модель, яка дозволяє не тільки отримувати знання з будь-якого місця та часового поясу, а й підбирати курс з урахуванням особистісних потреб здобувача освіти. Така ситуація, відносно навчання за допомогою веб-сайтів для батьків супроводжуються сподіваннями на не досконалий результат, але насправді більша частина батьків залишаються задоволеними (рис. 3).

Рис. 3

Отже, втілення освітнього процесу в цифровому просторі супроводжувалося реалізацією нових можливостей, що об'єднували знання з різних галузей науки. Результатами опановування інтегрованої навчальної діяльності є позитивне зростання пізнавального інтересу до знань. Інформаційно – комунікаційні технології виступають в ролі рушійної сили, що покращує якість освіти, в той час, як для вчителів Інтернет є засобом знаходження для матеріалів самоосвіти.

Список використаних джерел:

1. Masi, Marco. *Reaching and Teaching Students in Poverty: Strategies for Erasing the Opportunity Gap (Multicultural Education Series)*. 2018. 160 p.
2. Биков В., Леценко М. *Цифрова гуманістична педагогіка відкритого освіти. Теорія і практика управління соціальними системами № 4*. 2016. С. 115 – 130

3. *Зенков А. Р. Цифровизация образования: направления, возможности, риски. Вестник ВГУ. Проблемы высшего образования. 2020. № 1. С. 52 – 55*

4. *Могилев А. В., Яшина Т. С. О понятии и структуре единого информационного образовательного пространства (ЕИОП). URL : http://vio.uchim.info/Vio_24/cd_site/articles/art_1_5.htm*

5. *Федулова Л. І., «Інноваційно-технологічні хаби – драйвери розвитку регіонів» у Економічна теорія та право: збірник наукових праць, №1 (24), с. 11-27, 2016*

Шкурак Л. І.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

*Науковий керівник: **Бандровська О. Т.***

доктор філологічних наук,

професор Львівського Національного

Університету ім. І. Франка

м. Львів, Україна

РЕАЛЬНІСТЬ КРИЗЬ ПРИЗМУ АНДРОГІННОСТІ У ТВОРЧОСТІ ВІРДЖИНІ ВУЛФ

В офіційних словниках англійської мови поняття андрогінність інтерпретується з прірвою між значеннями: згідно з Оксфордським словником бути андрогінним означає 'не виглядати ні сильно чоловічим, ні категорично жіночим'[1]; словник Collins підходить до андрогінності з погляду фізіології та визначає це поняття як 'і чоловік, і жінка в одному; гермафродитний'[2]; в той же час онлайн словник АРА надає пріоритет андрогінності як 'наявності чоловічих і жіночих характеристик в одній особини'[3].

Це поняття стало центральним для багатьох літературних критиків ХХ століття, включаючи Вірджинію Вулф, одну з провідних письменниць британського модернізму та засновницю феміністичного руху. Саме в ХХ столітті, в час стрімкого розвитку соціальних наук, питання андрогінності набуває розголосу в усіх сферах науково-культурного життя, і ця тема охоплює не лише прозу і поезію, а й психологію, філософію, культурологію та соціологію. Численні науковці того часу, такі як Річард фон Крафт-Ебінг, Едвард Карпентер, Гейвлок Елліс, Отто Вайнінгер і Зигмунд Фройд, висунули тією чи іншою мірою свої ідеї щодо третьої 'проміжної статі'[4], визнаючи мінливу та фазову природу гендеру, що безумовно сприяло розкриттю та подальшому поширенню психології статі.

Для дослідження ідеї андрогінності саме у творчості В. Вулф найбільш точним буде використання останнього з словникових визначень, адже письменниця розглядає андрогінність не як зовнішній атрибут і не як набір нестандартних статевих фізичних ознак, а як природу розуму та його стан буття. Запозичивши тезу Семюела Колріджа про те, що 'великий розум є андрогінним' [5], В. Вулф просувається далі та дає розгорнуте пояснення того, яким чином працює гендерно нейтральна свідомість: «У кожному з нас панують дві сили, одна чоловіча, одна жіноча... Андрогінний розум резонансний і пористий... природно творчий, палаючий і нероздільний» [6, с. 148]. Вона використовує це поняття не лише як модель для письменників обох статей, а й як лейтмотив більшості своїх

творів, тим самим доводячи на практиці універсальність та водночас складну і суперечливу природу такого типу світобачення. Щоб простежити, звідки беруть початок ідеї письменниці, варто звернутись до її біографії. Літературна група Блумсбері, що виникла у 1906 році і в яку увійшли, серед інших, випускники Кембриджського університету, була чи не першим прикладом андрогінного способу життя на практиці. Жінки та чоловіки співіснували на рівні, творили, писали та ділилися своїми ідеями: вперше було створено групу, члени якої втілювали надзвичайним чином змішані маскуліність і фемінність. Саму В. Вулф часто називають ‘душею’ групи, і справді, важливість її інтелектуального стимулу та відкритий погляд групи на гендерні норми, сексуальність і потяг важко переоцінити. Та важливо розуміти, що андрогінність в її баченні була здебільшого поєднанням чоловічого та жіночого, аніж їхньою гармонією. Аніс Пратт визначає цю внутрішню андрогінність як ‘той чудовий взаємозв’язок агресивного та ніжного, авантюрного та вихованого, що притаманні кожній особистості’ [7, с. 61], і цю тенденцію можна простежити майже у всіх творах письменниці.

В есе ‘Власна кімната’, дослідивши передумови для формування свідомості жінки-письменниці, В. Вулф виділяє три сфери, в яких автор-жінка повинна виділятися: традиція, авторський стиль та перспектива. В літературі того часу ніби не існує форми вираження думки для жінок, тоді як усі висловлення чоловіків вже мають свій чітко визначений характер – їхні речення є швидкими, авторитетними і впевненими. ‘Усі великі романісти, такі як Теккереї і Діккенс і Бальзак написали природну прозу, швидко, але не неохайну, виразну, але не вишукану, таку, яка набуває власного відтінку не перестаючи бути спільною власністю’ [6, с. 114], в той час як проза в руках, наприклад, Шарлотти Бронте стає ‘незграбною зброєю’ [6, с. 114]. Так стається тому, що творча праця для чоловіка є давно пізнаною, він з впевненістю пише, беручи за опору досвід минулих поколінь, в той час як жіноча писемна традиція перебуває на зародковій стадії. Саме завдяки цим суперечливостям у стилях письма В. Вулф виявляє суто ‘жіночі’ та ‘чоловічі’ риси перебігу думок митця.

Згодом, в останньому розділі праці В. Вулф згадує про свої повсякденні спостереження за співіснуванням двох статей у житті. В. Вулф стверджує, що, оскільки наша свідомість постійно зміщує свою увагу та змінює перспективу поглядів, то варто замислитися й про ті її стани, які інколи вважаються дещо дивними та неприродними. Та немає нічого неприродного в співіснуванні, співпраці двох статей, не лише в повсякденності, а й в мисленнєвій практиці. Поділ на дві статі – характеристика не лише тіла, а й розуму, в якому бінарні опозиції чоловічого та жіночого, сильного та тендітного, прямого та сугестивного здатні формувати ‘природне злиття’ [6, с. 146]. Джон Мільтон та Бен Джонсон писали занадто по-чоловічому, так само як Лев Толстой і Вільям Вордсворт.

Праці Марселя Пруста вона визначає як повністю андрогінні з переважанням жіночих якостей. Бути цілком відданим одній із цих сторін є фатальним для будь-якого письменника. І справді, якщо брати до уваги м'якість, завуальованість, емоційність жіночої натури та строгість, твердість, які зазвичай асоціюються з чоловічою природою, то створити змістовний та, в першу чергу, структурно злагоджений твір на основі лише одного з цих наборів якостей неможливо.

Шостий роман письменниці – 'Орландо' – белетризовано втілює ідеї, представлені в останньому розділі 'Власної кімнати'. В. Вулф 'руйнує непроникну межу між статями в обох творах, але також деконструює межу між фактом і фікцією' [8, с. 192]. Центральний персонаж роману Орландо, спочатку як юнак, потім як жінка, втілює погляди В. Вулф на проблеми гендеру та андрогінності. Його/її думки та почуття відтворено з урахуванням культурних змін, адже дія роману впродовж трьох з половиною століть. У віці 30 років, юнак Орландо несподівано змінює свою фізичну стать, та цей перехід практично не викликає подиву як у самого героя, так і в його оточенні, і все ж, Орландо бентежно існує на межі двох статей, неначе 'пір'іна, роздута вітром' [9, с. 77-78]. Причиною цьому може бути природний стан розуму протагоніста, наявність у його свідомості тих двоїстих характеристик, що не залежать від фізичної статі: 'Вона була хлопчиком, закоханим у смерть...а потім вона була закоханою та квітучою... інколи вона пробувала прозу, а інколи – драму' [9, с. 117]. До того ж, Орландо зазнає своєї гендерної метаморфози на межі 19-20 століть – саме в цей час жительки Британії отримують відносну економічну свободу та можливість безперешкодно творити, тому цей несподіваний поворот сюжету є аж ніяк не випадковим. Та Орландо-письменницю за крок до творчої слави зупиняє усвідомлення її ролі у суспільстві як заміжньої жінки. Посилаючись на уривок із поезії Байрона, В. Вулф усвідомлює та підсумовує вплив соціального тиску, який досі охоплює розум і тіло письменниці, яка перебуває за крок до успіху в одному твердженні: 'Кохання, як сказав поет, – це все існування жінки' [9, с. 132]. Допоки жінка 'думає про чоловіка, ніхто не заперечує того, що вона мислить' [9, с. 132], і саме це відштовхує жінок від пошуку власного, автентичного стилю оповіді в житті, прозі та поезії.

Отже, в основі праць та світобачення В. Вулф знаходиться теорія, яка не просто дозволяє свідомості мати ознаки обох статей, а має на меті дати чоловікам і жінкам можливість писати, фактично ігноруючи свою приналежність до тієї чи іншої статі – результатом чого в ідеалі є нестримний творчий потік. Небінарна, гендерно-нейтральна свідомість – це основа для творчості, вільної від стереотипів та упереджень, страхів та притворства. Не лише на яскравому прикладі Орландо читачі пересвідчуються в істинності такого бачення світу митця – В. Вулф і сама творить в руслі андрогінності. Тим самим письменниця підвищує рівень обізнаності про штучність гендеру, його суб'єктивну та нетривку природу в

суспільстві, в якому сприйняття гендерного вираження людини модифікується зі швидкістю світла.

Список використаних джерел:

1. Androgynous (adj)- Definition, pictures, pronunciation and usage notes | Oxford Advanced Learner's Dictionary at OxfordLearnersDictionaries.com. (n.d.). <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/androgynous>
2. Androgynous. (2005). In <https://www.collinsdictionary.com/dictionary>. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/androgynous>
3. Androgyny. (n.d.). In <https://dictionary.apa.org/>. <https://dictionary.apa.org/androgyny>
4. Carpenter, E. (1908). *The Intermediate Sex: A Study of Some Transitional Types of Men and Women* [Review of *The Intermediate Sex: A Study of Some Transitional Types of Men and Women*]. George Allen & Unwin. <https://www.gutenberg.org/ebooks/53763>
5. Coleridge, H. N. (1835). *Specimens of the Table Talk of the Late Samuel Taylor Coleridge*. . . Harper & Brothers.
6. Bardwick, J. 'Androgyny and Humanistic Goals or Goodbye, Cardboard People ' in *The American Woman: Who Will She Be?* ed. Mary Louise McBee and Kathryn A. Blake. (Beverly Hills: Glencoe Press, 1974), p. 61.
7. Woolf, V. 1935. *A Room of One's Own* [Review of *A Room of One's Own*]. Hogarth Press. (Original work published 1929)
8. Boehm, B. A. (1992). Fact, Fiction, and Metafiction: Blurred Gen(d)res in "Orlando" and "A Room of One's Own." *The Journal of Narrative Technique*, 22(3), 192. <https://www.jstor.org/stable/30225368>
9. Woolf, V. (1995). *Orlando: A Biography* (Wordsworth Classics) (New Ed). Wordsworth Editions Ltd.

ЕКОНОМІКА

Захаркевич Н. П.

*Завідувач кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та
страхування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

Бачинський Д. В.

*Здобувач вищої освіти
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ВИРІВНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ДИСПРОПОРЦІЙ

Сьогодні розвиток багатьох регіонів України характеризується значною нерівномірністю. Така нерівномірність розвитку регіонів всередині країни зростає, оскільки бізнес з метою оптимізації витрат інвестує в ті регіони, які мають конкурентні переваги. Таким чином, інвестиційний пріоритет у сильних регіонах поляризує економічний простір. Тим часом відмінності між країнами згладжуються, оскільки регіони з конкурентними перевагами забезпечують вищу віддачу від інвестицій і, таким чином, прискорюють зростання економіки всієї країни. Отже, європейська інтеграція стимулює зближення на рівні країн, але не призводить до вирівнювання соціально-економічного розвитку їхніх регіонів, що найбільш помітно в менш розвинутих країнах. Країни Центральної та Східної Європи, які приєдналися до ЄС протягом останнього десятиліття, стикаються з такими ж тенденціями. Компанії здійснюють свої інвестиції, насамперед, у регіони, близькі до столиць та до західних кордонів зі «старим» членами ЄС. Така інвестиційна стратегія дозволяє використовувати конкурентні переваги, такі як ефект агломерації та коротка відстань до ринків, що знижує витрати. Як наслідок, у цих країнах також зростає регіональна нерівність, оскільки лідери залишають периферійні регіони далеко позаду. Однак це єдиний спосіб для нових членів ЄС подолати економічний розрив із розвиненими європейськими країнами.

У країнах, що розвиваються, просторова економічна нерівність також суттєво зросла наприкінці 20 століття. Це є наслідком прискореного розвитку регіонів із явними конкурентними перевагами. У Китаї це морські

регіони; у Бразилії, агломерація; а в Індії – території з вищим людським капіталом. Це призвело до прискорення економічного зростання цих країн в цілому. Лише в останні роки Китай почав приділяти увагу освоєнню внутрішніх територій. Проте його економічна політика спрямована на сприяння розвитку населених пунктів з конкурентними перевагами, перш за все, інфраструктурними та агломеративними. Загалом, для країн, що розвиваються, основним пріоритетом є сприяння економічному розвитку територій з такими конкурентними перевагами, як вигідне географічне положення, агломеративний ефект, наявність затребуваних природних ресурсів.

Тут існує ще один аспект проблеми, поряд з економічною нерівністю регіонів, що вимірюється валовим регіональним продуктом (ВРП) на душу населення. Цим аспектом є соціальна нерівність, яка визначається набором показників, а саме: відмінностями в доходах і рівнях зайнятості, а також якісними ознаками, такими як здоров'я та освіта. Соціальна нерівність регіонів перешкоджає зростанню людського капіталу та модернізації інституцій. Тому його зростання негативно позначається на самому розвитку.

Як змінюється соціальна нерівність у довгостроковій перспективі? Дослідження Світового банку показують, що протягом 1960-1970-х років соціальна нерівність, яка визначається обсягом доходу на душу населення, а також заробітною платою, зменшилась у багатьох розвинених країнах [1]. Відомий вчений Філіп Мартін провів дослідження регіонів NUTS 2 у Франції і показав, що в той час як їхня економічна нерівність зростала з 1983 по 1999 роки, нерівність доходів на душу населення зменшилась [2]. Важливою причиною цих змін є ефективна цільова перерозподільча політика держави, спрямована на підтримку малозабезпечених верств населення. Однак тенденція пом'якшення соціальної нерівності не є повною. Філіп посилається на дослідження, проведені В. Монастіріотісом у Великобританії [2]. Це дослідження виявило зростання як економічної (ВРП на душу населення), так і соціальної (на душу населення) нерівності за регіонами. У Сполученому Королівстві, як і в Сполучених Штатах Америки, перерозподіл соціальної політики відіграє менш важливу роль, ніж у Франції. Загалом європейський досвід показує, що нерівність регіонів за рівнем доходів можна згладити, що, однак, можна досягти шляхом ефективного перерозподілу соціальної політики, а не шляхом стимулювання регіональної політики, спрямованої на залучення інвестицій та створення робочих місць у малорозвинених регіонах.

Рівень зайнятості і якості життя населення набагато важче вирівняти. Ринок праці сильно залежить від стану економіки: якщо інвестиції мізерні, нові робочі місця навряд чи з'являться. Більше того, нерівність за зайнятістю важче виміряти через цикли ринку праці. Під час економічного зростання більш розвинені регіони з низьким рівнем безробіття мають вищі

темпи зростання зайнятості, тоді як під час криз вони стикаються з прискореним зниженням зайнятості. Слабкі регіони з високим рівнем безробіття мають більш стабільні індекси та менш сприйнятливі до економічних циклів. Як наслідок, регіональна нерівність у зайнятості є досить нестабільною та сильно залежить від поточних економічних умов [1].

Проте не слід переоцінювати роль регіональної політики. В Україні її остаточні пріоритети ще не визначені, а її заходи неефективні. У Казахстані та Росії регіональна політика лежить в рамках дирижизму: об'єктивні фактори та бар'єри регіонального розвитку не враховуються належним чином, що знижує ефективність прийнятих рішень. У результаті ця політика майже не впливає на регіональні диспропорції в економічному розвитку. В інших країнах мало прикладів, коли дирижизм стає успішною політикою просторового розвитку.

Список використаних джерел:

1. *World Development Report 2009: Reshaping Economic Geography*, World Bank, 2009.
2. *Martin, P., The Geography of Inequalities in Europe*, *Swedish Economic Policy Review*, 2005, №12, pp. 83–108.

ФІЛОСОФІЯ

Вихованець З. С.

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та
медичної термінології
Вінницький національний медичний університет ім. М. П. Пирогова*

СОЦІАЛЬНІ КОНФЛІКТИ ЯК ДІЄВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ПЕРСПЕКТИВ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ

Початок ХХІ ст. позначився значними світоглядно-ціннісними та технологічними зрушеннями в розвитку моделі глобальних цивілізаційних процесів. Ключовим аспектом такого динамічного розвитку став інноваційний характер перетворень, які охоплюють сьогодні всі сфери особистого, соціально-економічного, культурного життя людини і суспільства. Сучасні цивілізаційні виклики мають комплексний, інтегральний характер, вони охоплюють всі сфери життєдіяльності, об'єднують між собою складний багаторівневий комплекс динамічних соціально-політичних і економіко-господарських систем. Можемо констатувати, що зміни в суспільному житті людини сьогодні мають наростаючий прискорений характер, тому кожна країна опиняється перед об'єктивними викликами глобалізаційної епохи.

Крім того, дотепер соціальні конфлікти визначають образ ХХІ ст., а головними політичними темами залишаються форми і способи революційного перетворення дійсності. Попередні ідеологічні концепти ХІХ ст., як правило, пропонували діалектико-дуалістичний підхід для дослідження конфліктних ситуацій суспільних змін, пояснюючи розвиток подій конфліктом таких протилежностей як імперіалізм і комунізм, націоналізм й інтернаціоналізм тощо. Сучасні реалії вносять суттєві корективи в теорію суспільних перетворень, але дотепер залишається постійною загроза тотального знищення людей у військових конфліктах і вирі революційних подій: «коли світова війна стає наслідком революції, свого роду громадянської війни, яка охопила всю землю (як не безпідставно оцінюється багатьма Друга світова війна). Після неї прописною істиною стає те, що результатом війни є поява революції, а єдине, що змогло би виправдати такий розвиток подій - це приналежність даної революції свободі. І якщо нам не належить повністю щезнути, то більш ніж вірогідно, що саме революції, а не війни, будуть супроводжувати нас у недалекому майбутньому» [1, с. 13-14].

Отже, українське суспільство має всі можливості не втратити зміст новітніх трансформаційних явищ і тенденцій у невизначеному просторі майбутнього розвитку та надати їм принципові для своєї країни альтернативи розвитку. Актуальність зазначеної тематики дослідження визначається спробою означити характерні риси нового укладу світової спільноти, а також визначити необхідність вирішити історико-філософське питання узгодження сучасних світових і національних тенденцій соціальних конфліктів з попередніми для того, щоб уявляти масштаби та питому вагу кожного направлення соціальних перетворень. Відповідно, метою даної наукової розвідки є вирішення проблеми сучасних теоретико-методологічних підходів до наповнення змістом нових революційних способів соціальної взаємодії в процесі перетворення дійсності, де особлива увага приділяється процедурі формування єдиного соціокультурного простору.

Перші ідеї стосовно проблематики соціальних конфліктів належать таким античним філософам як Платон, Аристотель, Сенека, а також мислителям епохи Відродження Н. Макіавеллі, Т. Мору і західноєвропейським діячам Т. Гоббсу, Дж. Локку, Ж.-Ж. Руссо тощо. Окреме місце у зазначеній темі належить соціалістам-утопістам К. А. Сен-Симону, Ш. Фур'є та Р. Оуэну. Теоретичну базу нашої розвідки складають ті праці, що були присвячені історичним особливостям революційних теорій (С. П. Гантінгтон, Дж. Голдстоун, Дж. Гудвін, Ш. Ейзенштадт, Б. Мур, Дж. Пейдж, Е. Сельбін та ін.), також ми звертаємося до аналізу сучасної концепції неомарксизму (Т. Адорно, Г. Маркузе, М. Хоркхаймер). Базовими джерелами нашої розвідки стають теорії постіндустріального та інформаційного суспільства (Д. Белл, Ж. Бодрійяр, Ф. Гваттарі, Ж. Делез, Кастьєльс, Ж.-Ф. Ліотар, Е. Тоффлер, А. Турєн, М. та багато інших). Особлива увага була приділена роботам у яких представлене сучасне бачення революційних і військових конфліктів, наприклад, роботи таких авторів як О. Гуржій, В. Дяченко, Б. Парахонський, М. Требін та ін.

Аналізуючи сучасний рівень досліджень теорій соціальних змін можна зробити висновок про те, що світова спільнота сьогодні вимушена разом з позитивними змінами у процесі свого формування брати до уваги чимало глобальних проблем негативного характеру: світові економічні диспропорції розвитку, тероризм і військові конфлікти та багато інших, які загрожують не тільки подальшому розвитку, а й загалом існуванню нашої цивілізації. У вітчизняних наукових дослідженнях широко представлені ідеї стосовно тлумачення концепцій суспільних перетворень – це праці Е. Герасимової, Б. Кримського, М. Ожевана, М. Поповича та багатьох ін.

Отже, соціально-філософські концепції суспільних змін та соціальних конфліктів надають можливість гносеологічної трактовки та прогнозування трансформаційних процесів всієї світової спільноти. Відповідно, аналіз змісту соціальних конфліктів як дієвої складової формування цивілізаційних

перспектив світової спільноти створює сучасні методологічні засади дослідження революційних способів перетворення дійсності з метою формування єдиного соціокультурного простору.

Будь-який вид людської діяльності стосовно революційного перетворення навколишньої дійсності, включає в себе різноманітні культурні фактори впливу, а також енергію і здібності людини завдяки яким забезпечується процес трансформації всередині самої соціальної реальності. Специфікою соціальних конфліктів, не дивлячись на іноді їх нищівний характер, є творчий потенціал таких перетворень, який кожного разу формує особливий тип діючого суб'єкту та відповідне до нього культурне середовище: «Великі революції можна розглядати і як найбільш драматичні, а можливо, і як найбільш успішними спробами в історії людства здійснити на мікросоціальному рівні утопічне уявлення з сильними гностичними компонентами. Такому представленню була властива велика кількість характеристик, загальні з протофундаменталістськими течіями, за виключенням того, що для революцій характерною була орієнтація на майбутнє як центральний компонент культурної програми сучасності» [4, с. 30].

Процес постійного історичного переплетення соціокультурного простору різних країн у єдиний сучасний мережевий простір глибоко представлений в українській вітчизняній думці в теорії суспільного поступу. Класична теорія розвитку і прогресу базується на об'єктивному характері законів перетворення, у той час як головною для людини є зовсім інша дилема: результати світоперетворень мають уособлювати їх позитивний або негативний смисл існування для людини, тому головними у процесі перетворень є не «матеріальні» або господарські показники, які можна певним чином зафіксувати, а стан соціального комфорту та моральне самопочуття людей. Крім того, необхідно підкреслити, що розуміння світоперетворення як поступу спирається на той факт, що певні зрушення, які набувають загальносвітового або загальносуспільного значення, спочатку не мають всеохоплюючого характеру. Як зазначав І. Франко, поступ започатковується у якомусь одному місці, а потім у вигляді хвилі поширюється та охоплює різноманітні світові центри, які, у свою чергу, реагують створенням власних діючих хвиль, в результаті утворюється як світовий, так і суспільний «вир життя», що народжує нові і незвичні форми і явища, які неможливо було спрогнозувати заздалегідь. Даний процес не завжди носить лінійний характер і не вимагає, щоб в ньому вбачали прогресивний розвиток, він уособлює творчий підхід, а тому його наслідки можуть мати суперечливий характер як в структурі світу, так і в соціально-економічному бутті. Сенс філософії поступу полягає в тому, що вона є методологією позитивного зібрання національного розмаїтого й розпорошеного у таке творче ціле, що створює своє особливе буття, тому серед невизначеності сучасного економічного світу, господарських ринкових

подій та змін вона спирається, в першу чергу, на свободу волі людини [2, с. 155-156].

Отже, поряд зі спробами означити характерні риси нового укладу світової спільноти, підтверджується положення про те, що: «соціокультурні особливості держави та її ідентичність під впливом глобалізації зазнають глибинних трансформацій, стимулюючи розмивання ідентичностей, нівелювання (вирівнювання) держав з усіма іншими однорідними державами, залученими до цього процесу. Понад те, процеси подібного нівелювання відбуваються цілком свідомо та цілеспрямовано, як, наприклад у випадку з формуванням європейської ідентичності у межах Європейського Союзу, що всіляко підтримується наднаціональними управлінськими структурами ЄС» [3, с. 142]. Відповідно, соціальні конфлікти як складова революційних способів перетворення дійсності, так само й будь-який вид діяльності людини обумовлюється факторами культури, вона визначається здібностями та продуктивністю зусиль діяльнісного суб'єкту соціальних змін. Соціальні конфлікти, іноді не дивлячись на можливість великої кількості руйнувань, все рівно мають творчий характер, а тому формується особливий тип людини та відповідне до його потреб культурне середовище. Крім того, моделювання цивілізаційних перспектив тієї чи іншої країни стає неможливим поза дослідженням сутності самого соціокультурного процесу розвитку її народу, який базується на традиціях, національній ідентичності, принципах господарської культури та специфічному поєднанні рушійних сил соціальних конфліктів. Враховуючи рівність всіх людей перед Небуттям можемо стверджувати, що відмінності між людьми проявляються не у сфері обмеження діяльності, а у сфері напластування народної культури, вираженням якої є ідея нації. Піднесення української думки на рівень осягнення світу через ідеї етноцентризму підтверджує сучасну процедуру визнання специфіки культури і світової ролі різних націй.

Список використаних джерел:

1. Аренд Х. О революции. М. : Издательство «Европа», 2011. 464 с.
2. Герасимова Е.М. Економічні знання у дискурсі становлення глобалізованого світу: соціально-філософський аналіз: монографія. Чернігів: ЧДІЕУ, 2008. 336 с.
3. Ожеван М.А., Дубов Д.В. Ното ех Machina. Філософські, культурологічні та політичні передумови формування конвергентного суспільства: монографія. К. : НІСД, 2017. 272 с.
4. Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ. Сравнительное изучение цивилизаций. М. : Аспект Пресс, 1999. 416 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ПРИКЛАДКА ІНФОРМАТИКА

Грицай С. В.

*студент Akademie HUSPOL
Куновіце, Чеська Республіка*

ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ МІГРАЦІЇ СЕРВЕРІВ У ХМАРУ

Постанова проблеми. У світі для зберігання та обробки даних широко використовуються хмарні технології. Такі технології надають доступ до ресурсів, які розподіляються між великою кількістю користувачів, при цьому обсяг та географічне розташування можуть змінюватися з часом. Хмарні системи здатні значно скоротити витрати та автоматизувати практично всі бізнес-процеси будь-якої компанії. Саме тому сьогодні багато компаній все частіше мігрують свої корпоративні системи та бізнес-додатки до хмар. Користувачі, які отримують послуги за допомогою інтернет-технологій, розраховують на наявність безпечної та стійкої до відмови комп'ютерної інфраструктури.

Мета статті: у даній статті проведемо аналіз економічної доцільності міграції серверів у хмару на прикладі компанії яка планує відкрити 20 філіалів у різних куточках країн східної Європи. Для роботи одного представництва потрібен сучасний сервер, основні характеристики 6 ядер, 12 потоків, тактова частота 3 GHz, також необхідно 64 ГБ оперативної пам'яті.

Представники ринку хмарних послуг: розглянемо три найбільші компанії.

AWS – має широкий вибір послуг та продуктів. Багатий набір інструментів, включаючи бази даних, аналітику, управління, Інтернет речей, безпеку та корпоративні програми, робить AWS відповідним рішенням для багатьох потреб. Не дивно, що AWS займає найзначніший сегмент ринку хмар. Microsoft Azure трохи перевершив AWS за відсотком компаній, які його використовують (80 % Azure проти 77 % AWS)[3]. Azure також пропонує різні послуги для підприємств, і давні відносини Microsoft із цим сегментом роблять його зручним вибором для деяких клієнтів. Azure, Office 365 та Microsoft Teams дозволяють організаціям надавати співробітникам корпоративне програмне забезпечення, а також використовувати ресурси хмарних обчислень. Google Cloud Platform виділяється завдяки своїм майже безмежним внутрішнім дослідженням та досвіду – які протягом багатьох років наводили дію пошукового гіганта.

Виклад основного матеріалу: Капітальні витрати на придбання обладнання для серверу складають приблизно 2500 доларів США, ще треба витратити на ліцензійне програмне забезпечення близько 1250 доларів США.

Для обслуговування сервера необхідно найняти системного адміністратора з частковою зайнятістю. У середньому (навіть з урахуванням можливості віддаленої роботи та часткової зайнятості) зарплата системного адміністратора становить 500 доларів США на місяць [5]. Що становить 6000 доларів США на рік. При безперебійній роботі 8760 годин на рік із вартістю 0.192 доларів США на годину для східної Європи вартість електрики протягом року становитиме 1680 доларів США [2]. Разом виходить, що обладнання, програмне забезпечення та витрат на обслуговування на рік становитиме 11430 доларів США. Таким чином, вартість 20 власних серверів компанії з ПЗ та експлуатаційними витратами становитиме $20 \times 11430 = 228600$ доларів США.

Огляд вартості послуг провайдерів хмарних обчислень, вартість зберігання (див. Табл. 1) та обробки даних (див. Табл. 2) у трьох провайдерів [1;4;6].

Таблиця 1 – Порівняння цін на хмарне сховище

Хмарний провайдер	Вартість сховища (Гб/місяць, доларів США)
Amazon S3	0.023
Azure	0.15
Google Cloud Platform	0.023

Виходячи з особливостей діяльності, компанія не накопичуватиме великий обсяг даних та вистачить об'єму у 2 Тб, тому основна вартість хмарного сервісу припадає на хмарний сервер. Якщо подивитися на таблицю 2, найнижча вартість використання хмарного сервера у компанії AWS. Для заміщення одного сервера компанії, за допомогою AWS знадобилося чотири сервери типу t4g.xlarge, тоді ціна використання за рік становитиме $4 \times 0.1504 \times 8760 = 5271$ доларів США.

Таблиця 2 - Порівняння вартості сервера хмарного для регіону східної Європи

Хмарний провайдер	Тип серверу	Кількість ядер	RAM (GB)	Вартість за годину роботи, доларів США
AWS	t4g.xlarge	4	16	0.1504
Azure	Standard_B4ms	4	16	0.1820
GCP	e2-standard-4	4	16	0.17

Обсяг даних становить 2457 Гб, вартість зберігання даних на Amazon S3 за даними таблиці 1 за рік складе $2457 \times 0.023 \times 12 = 678$ доларів США. Загальні витрати на зберігання та обробку даних становитимуть $5270 + 678 = 5948$ доларів США. При повному перенесенні серверів компанії в хмару можна скоротити кількість системних адміністраторів, які обслуговують сервери компанії до однієї людини, тоді витрати на зарплату за рік становить 30000 доларів США. Ліцензія для програмного забезпечення так само знадобиться лише в одному екземплярі, вартістю 1250 доларів США. Вартість експлуатації 20 серверів компанії у хмарі з витратами на програмного забезпечення та обслуговування протягом року становитиме $20 \times 5948 + 1250 + 30000 = 150210$ доларів США.

Реальні витрати на експлуатацію хмарних серверів будуть нижчими, оскільки бізнес має сезонний характер з піковими навантаженнями і сервери не будуть використовуватися на повну потужність у нічний час, а AWS знімає плату тільки за час використання.

Висновки. Не враховуючи, що реальні витрати будуть нижчими, економія у витратах для компанії становитиме $228\ 600 - 150\ 210 = 78\ 390$ доларів США або 34%, що є хорошим обґрунтуванням для перенесення серверів компанії в хмару.

На основі аналізу робимо висновок, що при використанні хмарних систем споживачі інформаційних технологій знижуються капітальні витрати на закупівлю серверного та мережевого обладнання, апаратних та програмних рішень щодо забезпечення безперервності та працездатності, оскільки ці витрати поглинаються провайдером хмарних послуг. Крім того, тривалий час побудови та введення в експлуатацію великих об'єктів інфраструктури інформаційних технологій та висока їхня початкова вартість обмежують здатність споживачів гнучко реагувати на вимоги ринку, тоді як хмарні технології забезпечують можливість практично миттєво реагувати на збільшення попиту на обчислювальні потужності.

При використанні хмарних технологій витрати споживача зміщуються у бік операційних, і таким чином класифікуються як витрати на оплату послуг хмарних провайдерів. Хмарні провайдери також беруть на себе зобов'язання щодо кібер захисту даних, дотримання вимог щодо зберігання та обробки згідно GDPR що зменшує витрати на дотримання та актуалізації умов зберігання та обробки персональних даних за стандартом GDPR.

Список використаних джерел:

1. *Amazon Web Services* [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://aws.amazon.com/ec2/pricing/on-demand>
2. *Cable* [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.cable.co.uk/energy/worldwide-pricing>

3. *Flexera* [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://info.flexera.com/>
4. *Google Cloud: Cloud Computing Services* [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://cloud.google.com/storage/pricing#europe>
5. *Indeed* [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://ie.indeed.com/Europe-System-Administrator-jobs>
6. *Pricing Calculator Microsoft Azure* [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://azureprice.net/>

Котвицький О. В.

*магістр кафедри інформаційних систем у менеджменті, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна;
магістр кафедри прикладної інформатики, Akademie HUSPOL
Куновице, Чеська Республіка*

ПЕРЕВІРКА ЗАХИЩЕНОСТІ КОДУ ЯК СКЛАДОВА ПРОВЕДЕННЯ КОД-РЕВ'Ю

Ще 2011 року Марк Андріссен, один із найвідоміших інвесторів у світі, зробив наступну заяву в статті Wall Street Journal: "Програмне забезпечення поїдом поїдає світ" [1]. Дійсно, сьогодні важко уявити бізнес чи державну установу, які б не використовували жодного програмного додатку для автоматизації своїх процесів. При цьому такі веб-додатки зазвичай зберігають та обробляють конфіденційні дані.

У зв'язку зі зростаючими вимогами клієнтів і швидкою розробкою, орієнтованою на задоволення потреб замовника, це неминуче призводить до масового поширення вразливостей безпеки. Більшість розробників (або принаймні 48% з них) знають, що написання безпечного коду є важливим, але вони не можуть знайти для цього час [1]. Для кіберзлочинців це означає лише одне: збільшення площі атаки та більший потенціал для нанесення шкоди. Актуальність проблеми підтверджує і світова статистика, адже 1 з 3 компаній за рік зазнає або підозрює взлом, спричинений вразливістю веб-програм (опитування спільноти DevSecOps 2018) [1].

Таким чином, перед сучасними розробниками постає необхідність перевірки захищеності коду під час регулярного код-рев'ю, який є невід'ємною складовою етапу розробки під час життєвого циклу розробки програмного забезпечення. Коли вразливість виявляється на цьому етапі, вона має менший вплив, ніж пізніші етапи SDLC (Software Development Life Cycle), коли незахищений код переміщується у робоче середовище.

Перевірка захищеності коду (secure code review) — це процес перевірки вихідного коду програми з метою підвищення безпеки коду та виявлення будь-яких недоліків до того, як вони можуть завдати будь-якої шкоди. Процедура SCR (secure code review) може виявити вразливості, які важко виявити за допомогою інших методів тестування [2].

Розрізняють автоматичний та ручний (мануальний) підходи до SCR. Автоматизоване рев'ю дає змогу швидко аналізувати великі кодові бази за допомогою відкритих або комерційних інструментів, які легко інтегруються в SCM/IDE. Інструменти, статичного тестування безпеки додатків (SAST) та динамічного тестування безпеки додатків (DAST) сумісні з багатьма середовищами розробки, такими як GitHub і GitLab, або IDE, такими як Eclipse й IntelliJ, тож розробники можуть працювати у своєму бажаному

середовищі [3]. Тим не менш, автоматизована перевірка не може виявити вразливості в коді, які може знайти лише людина, зокрема вразливості бізнес-логіки та архітектури програми. Саме тому найнадійнішим підходом є сумісне використання мануальних і автоматичних перевірок. Мануальна перевірка коду передбачає виснажливий процес рядкового читання вихідного коду з метою виявлення потенційних вразливостей. Як правило, даний тип перевірки виконується досвідченим розробником на основі стандарту перевірки безпеки додатків організації OWASP (Open Web Application Security Project).

З огляду на вищесказане, постає питання складання оптимального алгоритму та імплементації процедури SCR в загальний процес код-рев'ю. Саме тому дане дослідження направлене на агрегацію найефективніших технік для формування загальної практики, яка може бути адаптована до будь-якої ІТ компанії. Важливою передумовою імплементації SCR є запровадження бюджетних та часових обмежень на кожний етап процесу на основі приблизної оцінки перевіряемого кодового обсягу [4].

Отже, нижче пропонуються кроки проведення якісної перевірки захищеності коду.

Крок 1. Зрозуміти програму. Для цього розробник, який займатиметься рев'ю, має розглянути проектну документацію та артефакти, щоб скласти розуміння про основні бізнес-цілі та функціональності програми. Варто зауважити, що залучення декількох розробників до процесу код-рев'ю підвищить ефективність аналізу.

Крок 2. Провести оцінку загрози. На цьому етапі необхідно визначити обсяг і чутливість інформаційних активів, які будуть оброблені, збережені або передані програмою. Для досягнення мети, рекомендується створення контрольного списку перевірки захищеності коду. Грамотно створений контрольний список дозволяє відстежити такі потенційні загрози: крадіжка даних, розповсюдження шкідливих програм, фішинг, шахрайські операції, розкриття персональних даних тощо.

Зазвичай наступні області є найбільш незахищеними:

- авторизація та автентифікація;
- перевірка вхідних даних;
- керування сесансами;
- обробка помилок;
- шифрування;
- аудит і журналювання;
- зв'язок із базою даних;
- управління доступом;
- логуювання.

Крок 3. Провести автоматизоване рев'ю. Розробник має запустити обраний інструмент сканування коду для виявлення вразливостей.

Крок 4. Провести мануальне рев'ю. Даний етап передбачається як власне для ручної перевірки коду, так і для підтвердження автоматизованих висновків.

Крок 5. Створити звіт. Всі висновки та рекомендації щодо виправлень мають бути задокументовані. У звіті вказується кожна знайдена вразливість, її рівень серйозності, опис, конкретне місце, де вона існує, візуальні докази її використання та покрокові інструкції щодо її усунення [5].

Крок 6. Надати фідбек команді розробників на основі звіту. Розробники, що будуть виправляти знайдені вразливості, мають бути належним чином проінформовані щодо наявних проблем у створеному коді. Важливо, щоб зворотній зв'язок був наданий без токсичності у професійно-дружньому манері, адже метою рев'ю є також підвищення експертизи працівників задля запобігання повторення скоєних помилок.

Після виконання перевірки захищеності коду та надання рекомендацій щодо їх усунення, виправлення мають бути зроблені належним чином. Зрозуміло, що наступний процес рев'ю відбуватиметься за аналогічним алгоритмом.

Таким чином, можемо сформулювати основні переваги перевірки процесу secure code review:

- дозволяє команді розробників визначати та виправляти вразливості безпеки для запобігання інцидентів, які можуть коштувати втрачених доходів, штрафів, судових зборів і репутації;
- покращує узгодженість між кодовими базами та підвищує зручність підтримки програм;
- підвищує ефективність розробників та навчає їх найкращим практикам програмування;
- зменшує кількість ризиків, які виникають на пізніх етапах життєвого циклу розробки програмного забезпечення, що економить час, ресурси та гроші в порівнянні з пошуком і виправленням дефектів після релізу [6].

Отже, перевірка захищеності коду не намагається виявити кожну його проблему, натомість вона розкриває розуміння того, які типи проблем існують, і озброює розробників інформацією, щоб допомогти їх усунути. ІТ компанії повинні діяти проактивно в розрізі захисту своїх веб-додатків, щоб зберегти свою репутацію та довіру користувачів, а також конкурентну спроможність і дохід клієнтів та партнерів. Особливо це стосується програм у галузях, для яких дотримання нормативних вимог є обов'язковим (наприклад, сфери охорони здоров'я та платежів). Secure code review гарантує, що команда дотримується методів безпечного програмування. Якщо ж компанія не має можливості запровадити процедуру SCR, їй рекомендуються періодичні консультації фахівця з безпеки додатків.

Список використаних джерел:

1. *Professional Independent Security Code Review - Bit Sentinel*. – [Електронний ресурс]. – Доступ: <https://bit-sentinel.com/security-code-review/>
2. *Secure Code Review | Kratikal*. – [Електронний ресурс]. – Доступ: <https://kratikal.com/vapt/secure-code-review>
3. *What Is Secure Code Review and How Does It Work?*. – [Електронний ресурс]. – Доступ: <https://www.synopsys.com/glossary/what-is-code-review.html>
4. *Tips for Conducting an Effective Security Code Review*. – [Електронний ресурс]. – Доступ: <https://blog.securityinnovation.com/tips-for-conducting-effective-security-code-reviews>
5. *Secure Code Review | Risk Crew*. – [Електронний ресурс]. – Доступ: <https://www.riskcrew.com/information-risk-management/secure-code-review/>
6. *Application Security Code Review*. – [Електронний ресурс]. – Доступ: <https://www.pivotpointsecurity.com/services/application-security-code-review/>

Любчич Д. О.

*курсант III курсу, 304 навч. взводу, рядовий поліції,
факультет №2 Криворізький навчально-науковий інститут Донецького
державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Зубченко Л. В.

*к.пед.н., доцент, доцент кафедри
спеціальних дисциплін та професійної підготовки
факультет №2 Криворізький навчально-науковий інститут Донецького
державного університету внутрішніх справ*

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РЕЗУЛЬТАТИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Процеси інформатизації сучасного суспільства сприяють інтелектуалізації різних видів діяльності, зумовлюють еволюцію освітніх технологій, дають змогу створювати якісно нове інформаційне середовище, що забезпечує розвиток творчого потенціалу кожної людини. Інформаційні технології все більше впливають на теперішнє суспільство, стали невід'ємною частиною нашого життя, тому постає проблема необхідності їх застосування в усіх сферах вищої освіти, в тому числі й сфери фізичного виховання та спорту.

Інформаційні комп'ютерні технології (ІКТ) – технології, пов'язані зі створенням, зберіганням, передачею, обробкою і управлінням інформацією, дозволяють управляти інформацією за допомогою комп'ютерів і програмного забезпечення, різних пристроїв і систем зв'язку [1, с. 70].

Підготовка висококваліфікованих спеціалістів все більше залежить від частоти застосування інформаційних технологій протягом навчальних занять, їх впровадження до процесу навчання сфери фізичного виховання. Аспекти впровадження сучасних інформаційних технологій у галузі фізичної підготовки цікавили багатьох фахівців, адже їх використання дає можливість ефективно збирати, обробляти та передавати інформацію, якісно змінювати методи і організаційні форми підготовки висококваліфікованих спортсменів та фізкультурно-оздоровчої роботи з населенням, підвищувати результативність діяльності тренерів, суддів, викладачів і фахівців фізичного виховання і спорту [2, 3, 4].

Інформаційно-комп'ютерні технології використовують: як засіб навчання й організації інтелектуального дозвілля; для біомеханічного аналізу техніки руху спортсменів, створення моделей тренувальних і змагальних ситуацій і як засіб автоматизації процесів обробки результатів змагань і наукових досліджень; для інформаційно-методичного забезпечення та управління навчально-виховним процесом у навчальних закладах,

спортивних установах і організаціях; при організації моніторингу фізичного стану та здоров'я тих, хто займається; як засіб автоматизації процесів контролю, комп'ютерного тестування фізичного, функціонального розумового і психологічного станів тих, хто займається, і корекції результатів навчально-тренувальної діяльності; у рекламній, пропагандистській та підприємницькій діяльності у сфері спорту [2, 3, 4].

Значенню комп'ютерних технологій у навчальному процесі з фізичного виховання присвячено роботи А. Андрющука, В. Волкова, Н. Гончарової, В. Кашуби, Н. Наумової, С. Няньковського, К. Сергієнка, А. Сущенко, В. Шандригося та ін.

Наприклад, А. Сущенко вважає, що застосування ІКТ здатне значно підвищити продуктивність праці учасників педагогічної діяльності за рахунок високоякісної передачі навчального матеріалу, концентрації уваги на вузлових моментах навчального матеріалу і водночас зменшити непродуктивні втрати сил та часу на пошук, опрацювання, сприймання і засвоєння інформації [4, с.105].

Нині розроблені і з успіхом використовуються у сфері фізичного виховання та спорту багато різноманітних програм: а) комп'ютерна програма «FITNESSGRAM / ACTIVITYGRAM», розроблена інститутом Купера і Національною асоціацією спорту і фізичного виховання США (NASPE), яка застосовується для оцінки фізичного стану дітей, підлітків та молоді; б) комп'ютерно-діагностична програма «Школяр»; г) автоматизована система «Monitoring» для здійснення контролю фізичного стану дітей шкільного віку та ін. [3, с. 126-127]

Моніторинг фізичного здоров'я курсантів – це складна інформаційно-аналітична та прогностична система, що включає спостереження за станом фізичного здоров'я на рівні індивіда і соціальної групи, оцінку його результатів і прогнозування здоров'я в майбутньому як для індивіда, так і соціальних груп, об'єднаних за територіальною ознакою або характером діяльності.

Проведення моніторингових досліджень супроводжується отриманням великого масиву інформації, аналіз якої неможливий без використання сучасних інформаційних систем [1, с.71].

Враховуючи все вищесказане, на кафедрі спеціальних дисциплін та професійної підготовки КННІ ДонДУВС, викладачами використовується комп'ютерна програма, яка має назву «Фізкультурний паспорт курсанта» й застосовується для моніторингу здоров'я хлопців та дівчаті. База даних, яка формується за результатами обстеження, містить наступну інформацію: прізвище та ім'я курсанта/курсантки; дата тестування; вік, дані медичного, морфологічного та психологічного контролю на момент тестування; результати тестів (показники фізичного розвитку, функціональних можливостей, рухових здібностей (якостей), фізичної підготовленості,

рухової активності; порівняльна оцінка в балах; рекомендації щодо подальших занять фізичною підготовкою та ін.

Моніторинг здійснюється за півріччя та рік (поточний та етапний контроль) згідно отриманих показників за підсумками роботи, що дає можливість оперативного втручання у процес фізичного виховання і довгострокового планування занять зі здобувачами у навчальних взводах, як сформованих відповідно стану здоров'я, так і індивідуально. Можливість подальшого внесення в неї додаткових доповнень та змін забезпечує безперервний процес моніторингу здоров'я курсантів/курсанток КННІ ДонДУВС, дає змогу здійснювати контроль за рівнем фізичної підготовленості кожного та вносити необхідні корективи для подальшого ефективного розвитку на протязі всього періоду навчання з фізичної підготовки.

Таким чином, спираючись на все вищесказане, треба наголосити що використання комп'ютерної програми «Фізкультурний паспорт курсанта» надає можливості більш ефективно управляти процесом фізичної підготовки курсантської молоді КННІ ДонДУВС, здійснюючи не тільки оперативний контроль за станом їх фізичного здоров'я, але й окреслює можливості перспективного планування роботи з фізичної підготовки з кожним індивідуально.

Список використаних джерел:

1. Думко Н. В. Фахова підготовка курсантів поліції до інформаційно-аналітичної діяльності як умова формування їх професійної зрілості. *Педагогічні науки: зб.наук.пр. К., 2020. Вип. 147. С. 70–80.*
2. Каллаур Л. В. Застосування інформаційних технологій у фізичному вихованні школярів та студентів. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту: зб. наук. пр. Харків: ХДАФК, 2018. Вип.2. С. 43-48.*
3. Петренко Г. В. Застосування комп'ютерних технологій у здоров'яорієнтованому фізичному вихованні дітей дошкільного віку. *Наука і освіта: зб.наук.пр. К., 2014. №4. С. 126-128.*
4. Сущенко А. В. Інформаційно-комунікаційні технології і засоби навчання в професійній підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту. *Вісник Запорізького нац. університету. Серія: Фізичне виховання та спорт: [зб. наук. пр.]. Запоріжжя, 2012. № 1 (7). С. 104–111.*

МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ

Безпала О. В.

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

Діденко Л. В.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансових ринків
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УКРАЇНІ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Ефективність державного фінансового управління та підтримки економічної складової в будь-яких умовах є одним з пріоритетних задач. Зокрема, в умовах воєнного стану коли більшість податкових стягнень слугують фактором підтримки фінансового сектору країни, податкова політика та механізм податкового регулювання являється невід'ємним компонентом до адаптації під сучасні виклики. Таким чином, належною відповіддю на поставлені виклики, котрі виникають в розглянутій сфері, є безпосередньо зміни в системі оподаткування, запроваджені протягом періоду березня – травня 2022 року, що підлягають особливій уваги в рамках досліджуваної теми.

Доцільно наголосити, що в умовах воєнного стану більший відсоток на підтримку економічного сектору країни здебільшого справляється з оподаткування малого та великого бізнесу. Таким чином, першим законодавчим кроком до підтримки економічної та податкової сфери, стало прийняття Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану" №2118-IX від 03.03.2022 року [1]. Основним спрямуванням даного нормативного документу стало запровадження деяких змін у податкову політику. Таким чином, дані зміни відображаються в таких аспектах: зупинення перебігу строків та термінів передбачених податковим законодавством, введення своєрідного "мораторію" на податкові перевірки, зокрема звільнення від юридичної відповідальності платника податків котрий не міг своєчасно забезпечити виконання податкового обов'язку (до прикладу: дотримання встановлених законодавцем термінів щодо сплати податку та збору, своєчасність подання звітності, реєстрації у податкових реєстрах та ін.),

решта мінімальних кроків для підтримки економічно-податкового спектру країни. Ми вважаємо, що розглянуті своєрідні "початкові" зміни на шляху до великої мети, є актуальними й наразі задля підтримки податкової стабільності країни та українського бізнесу.

Наступним кроком законодавчого регулювання податкової сфери держави, стало прийняття Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період воєнного стану" №2120-IX від 15.03.2022 року [2]. Пільги являють собою вагомий вплив на зниження податкового навантаження, не лише на конкретних суб'єктів, але й в цілому. Таким чином, зазначеним нормативним актом запроваджено певне коло пільг задля підтримки економічно-податкового спектру держави. До таких пільг слід віднести: добровільність сплати єдиного податку для підприємців першої та другої груп, збільшення ліміту доходів, зняття обмежень щодо кількості осіб в трудових відносинах, звільнення від обов'язку щодо подання та нарахування у податковій звітності, послаблення щодо сплати єдиного соціального внеску та решта інших змін.

Зокрема, задля кроків підтримки не лише фінансового сектору України, але й оборонних сил, було запроваджено деякі законодавчі зміни також. Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану" №2173-IX від 01.04.2022 року [3], створено здебільшого сприятливі умови для надання благодійних допомог від таких організацій шляхом встановлення пільг. До таких податкових пільг відноситься: відсутність оподаткування пального та гуманітарної допомоги ПДВ, відсутність оподаткування цільової благодійної допомоги, отримання податкової знижки на зазначену допомогу, звільнення від оподаткування даного виду допомоги для членів сімей поранених або загинувших учасників бойових дій.

Незважаючи на доволі тяжкий фінансовий стан в рамках ведення бойових дій в українській державі, сумлінність та бажання підтримки економічної стабільності невід'ємне в суспільстві. Таким чином, варто проаналізувати статистичні дані щодо податкових надходжень до Державного бюджету за останні три квартали (січень-вересень) поточного 2022 року [4]. Отже, загальна сума податкових стягнень склала 811,7 мільярдів гривень, котрі підконтрольні Держаній податковій службі, що перевищило показник минулого року на 15,3%. Зокрема, в порівнянні з минулорічним періодом та кварталом, кількість надходжених коштів зросла на 107,9 мільярдів гривень. Також, місцеві бюджети отримали 275,6 мільярдів гривень, що перевищує на 13,7% торічні показники. Загальні надходження до фонду Державного бюджету зросли на 18,6% або на 83,7 мільярдів гривень більше в порівнянні з торічним показником. Проте, нажаль податковий борг не залишив економіку країни та період ведення

бойових дій на території України збільшився на 15,3% та становить наразі загальну боргову суму у вигляді 124 мільярдів гривень.

Резюмуючи все вищевикладене та спираючись на особисті думки, сформовані в ході дослідження, можемо сказати, що державне сприяння щодо підтримки сталої економіки країни, відображається у першочерговості внесення змін до податкового регулювання, що підсилює собою актуальність податкового менеджменту навіть у такі складні часи. Динаміка сплати податкових зобов'язань за зазначені періоди, передусім зумовлена внутрішнім переконанням українського населення до найближчої перемоги та спрямуванням власних сил на продовження діяльності власного бізнесу. Проте, в умовах воєнного стану більшість коштів з Державного бюджету спрямовуються на підтримку оборонних сил країни, що зумовлює собою стимул сприяння та певному особистому вкладенні від українського бізнесу. Таким чином, варто сказати, що фінансово-податковий сектор держави є дуже динамічним, має суттєву різницю в мирний та надзвичайний стани, проте згуртованість українців та жага до перемоги, що відображається у перешкодах до занепаду економіки, є найкращим чинником до підтримки економічної стабільності та актуалізує податковий менеджмент навіть в тяжкі для країни часи.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України №2118-IX від 03.03.2022 року. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 25.10.2022).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період воєнного стану: Закон України №2120-IX від 15.03.2022 року. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 25.10.2022).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану: Закон України №2173-IX від 01.04.2022 року. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text> (дата звернення: 25.10.2022).
4. Податкові надходження до бюджету протягом року перевищили минулорічні на понад 15%. Офіційний портал новинного видання Економічна правда. URL: <https://bit.ly/3Su1Hnz> (дата звернення: 25.10.2022).

Гомзов И. А.

*Студент Akademie HUSPOL
Куновице, Чешская Республика*

ДОКАЗАННЫЕ МЕТОДЫ АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННЫМИ СИСТЕМАМИ В УСЛОВИИ ГЛОБАЛЬНЫХ ВЫЗОВОВ

В последние, предвоенные годы Украинская экономика уверенно вышла из кризисного состояния, показывая значительный и устойчивый рост. Глобальным вызовом экономике послужила российская агрессия, которая помимо проблем на макроуровне вызвало проблемы на микроуровнях в производственных системах. В связи с чем антикризисное управление производственными системами будет востребовано в долгосрочной перспективе (как в период войны, так и в период послевоенного восстановления Украины). Основой радикального оздоровления предприятий станут прежде всего действия по оптимизации системы управления и повышению внутренней эффективности, а также концентрации на перспективных направлениях.

Ключевым моментом будут являться задачи обобщения, формализации и развития передовых управленческих технологий, что применимо к широкому кругу компаний, находящихся в кризисном положении. Кроме того, многие вопросы, возникающие при оздоровлении предприятий, бывают актуальными и в более стабильной ситуации (например, диагностика проблемных отраслей, управление комплексными программами, определение «точек роста», повышение внутренней эффективности бизнеса).

Перспективной темой является и организация системы антикризисного управления в многопрофильных холдингах. Ее задачей может мониторинг состояния дочерних компаний, своевременная санация кризисных предприятий, а также адаптация и оздоровление приобретаемых проблемных активов. В современных условиях в большинстве холдингов эти вопросы решаются недостаточно системно

В данном докладе сделан акцент на возможность использования системы антикризисного управления в качестве комплексного и практически применимого руководства для менеджеров предприятий, стоящих перед необходимостью резкого повышения эффективности бизнеса.

Тезисы доклада:

- А. Современные вызовы для производственного предприятия
- В. Диагностика кризисного состояния

- C. Создание и запуск антикризисного механизма
- D. Ключевые антикризисные действия
- E. Создание условий для перехода от антикризисного управления к устойчивому развитию.

Духовский А.

*Студент Akademie HUSPOL
Куновице, Чешская Республика*

СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ КОМПАНИЙ В МЕЖДУНАРОДНОМ БИЗНЕСЕ

Международный бизнес формируется на возможности извлечения доходов именно из преимуществ межгосударственных (межстрановых) деловых отношений, то есть из того факта, что сбыт определенного товара в другой стране, или создание компанией одной страны производства в другой стране, или оказание услуг вместе фирмами двух стран в третьей и т.д. обеспечивают вовлеченным в бизнес сторонам более преимуществ, чем у них было-бы, если бы они вели бизнес в своих странах. Это главный момент не только в понимании природы и специфики собственно международного бизнеса, но и в объяснении возникновения и развития международного менеджмента как такового.

Можно утверждать, что международный бизнес представляет собой совокупность деловых сделок, связанных с пересечением национальных границ и движением товаров, услуг, капиталов, работников; трансфером технологий, информации и данных, а также руководство исполнителями.

Как видно из этого определения, ключевая особенность международного бизнеса связана с пересечением предметами бизнеса границ, что требует учета в менеджменте особенностей среды двух или более стран.

Понятие «международный бизнес» тесно связано с двумя другими важными понятиями, которые следует различать: «зарубежный бизнес» и «сравнительный бизнес».

Зарубежный бизнес означает для национальной компании совокупность сделок за рубежом в одной или нескольких странах. Он является частью бизнеса одной компании, в то время как международный бизнес представляет собой целостную совокупность международных операций многих транснациональных компаний.

Сравнительный бизнес делает акцент на сопоставлении деловых операций в разных странах, их общих чертах и отличиях. Этот бизнес имеет большое значение для принятия решений руководством компании об осуществлении зарубежных операций или выходе на международные рынки. Незначительные отличия в условиях ведения бизнеса в разных странах способствуют выходу на их рынки. Напротив, значительные отличия сдерживают продвижение товаров (услуг) на рынки этих стран.

Следует обратить внимание на то, что конкретные выгоды международного бизнеса связаны с получением большей прибыли с учетом следующих факторов:

- доступ к зарубежным рынкам рабочей силы (цена, квалификация);
- выход к месторождениям полезных ископаемых и источникам сырья;
- стремление к новым рынкам сбыта;
- увеличение объемов производства и снижение себестоимости изделий (эффект масштаба и кривая опыта);
- уменьшение валютных рисков.

Важно подчеркнуть, что структура международного бизнеса может быть представлена по-разному в зависимости от целей анализа и выбранного критерия. Чаще используются продуктовый и географический подходы. Первый базируется на выделении однотипных товаров в общем объеме международных операций: автомобили, бытовая электроника, безалкогольные напитки, телекоммуникационные услуги, услуги ресторанов быстрого питания и т. д. Этот подход позволяет выделить быстроразвивающиеся отрасли и принимать решения по межотраслевому перераспределению соответствующими транснациональными корпорациями своих капиталов.

Исследования показали, что международный бизнес является основой функционирования и развития современных транснациональных компаний. При этом необходимо выделять последовательные этапы исторического развития международного бизнеса в процессе его транснационализации.

Сегодня существует большое разнообразие условий, факторов успешного функционирования транснациональных компаний, которые необходимо учитывать и с наибольшей точностью использовать как конкурентные преимущества на международном рынке. Вследствие этого, поскольку каждая страна имеет свои особенности и характеристики, образуется глобальная среда, которая влияет на деятельность каждого субъекта международных экономических отношений и постоянно корректирует направления осуществления данных действий.

Как известно, на современном этапе экономического развития главными субъектами инвестирования, торговли и предоставления услуг выступают ТНК. Потому что ТНК располагают набором инструментов управления и производства, приспосабливаясь к той среде, в которой им нужно извлекать выгоды и уменьшать риски до минимума. Поэтому вследствие роста генерации новых идей, инноваций компаниям следует тщательно сопоставлять все преимущества и недостатки от размещения собственных финансовых ресурсов, так как они являются основной ликвидной формой оборотных активов.

Также ТНК, как целой зависимой системе, необходимо учитывать не только среду определенной страны в экономическом разрезе, но принимать

во внимание в своей деятельности также политические, экологические и культурные аспекты глобальной среды. Поэтому отсюда следует актуальность данного исследования и необходимость в тщательном и глубоком изучении этого вопроса.

Данные исследования интересны, основательны в разрезе принятия наиболее оптимальных управленческих решений по осуществлению ТНК конкурентоспособного производства, инвестирования и культурной оценки принимающей страны. Раскрываются основные характеристики новизны в менеджменте ТНК, создание современной организационной структуры системы предприятий, а также исследуется глобальная среда, непосредственно влияющая на выбор и расположение объекта международного инвестирования ТНК.

Но в условиях постоянных изменений и колебаний на мировом рынке перед ТНК возникают новые вызовы глобального сообщества, меняется спрос и предложение на товары и услуги ТНК, что требует от них постоянной адаптации к новым условиям. Вследствие этого и возникает необходимость в более детальном и глубоком изучении вопроса взаимодействия ТНК и глобальной среды влияния и места среди международных бизнес-процессов.

В процессе усиления глобализации и транснационализации хозяйственной жизни произошел значительный рост международного производства, охватывающий почти все страны мира, характеризующийся разными видами экономической деятельности, объединяющий разнообразные по своему происхождению ресурсы. Движущей силой системы международного производства выступают транснациональные корпорации (ТНК), которые превратились в немаловажный фактор мирового воспроизводственного процесса. Именно они играют ведущую роль в интернационализации производства, расширении и углублении производственных связей между предприятиями разных стран.

Развитие системы международного бизнеса ТНК связано не только с традиционными цепями создания стоимости как формирования системы филиалов, но и с другими формами международного сотрудничества, в том числе с неакционерными формами операций. Эти формы сделок увеличивают количество участников системы международного производства, модифицируют характер производственных связей в этой системе.

Корпорации называют многонациональными, транснациональными, планетарными, глобальными, мировыми, межнациональными, супернациональными, наднациональными, интернациональными, международными и т.д. Такое обилие терминологии отчасти разъясняется тем, что при анализе деятельности компаний для их свойства употребляются разные критерии как количественного, так и высококачественного порядка. Кроме того, западные ученые, стремясь подчеркнуть тот или иной аспект

деятельности корпораций, используют определение, концентрирующее внимание на выбранном аспекте анализа. Однако практически во всех определениях транснациональные корпорации рассматриваются как корпорации, осуществляющие деятельность международного характера и, следовательно, являющиеся субъектами международных экономических отношений.

Список использованной литературы:

1. Белоус О. Г. *Экономическая система глобализма*. К.: КНЭУ, 2013. 100 с.
2. Кони́на Н. Ю. *Конкурентоспособность фирмы в глобальном мире*. М.: Проспект, 2012. 156 с.
3. Куцик П. А. *Глобальная экономика: принципы становления, функционирования, регулирования и развития: монография*. Львов: Издательство ЛКА, 2015. 594 с.
4. *Международная экономика* / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча и др., под ред. А. П. Румянцева. 3-е изд., перераб. и доп. К.: Знание, 2015. 479 с.

Мычко И.

*Студент Akademie HUSPOL
Куновице, Чешская Республика*

СОДЕРЖАНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ФИНАНСОВЫХ ПОТОКОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Важным элементом современной мировой экономики есть международные финансы. Основу международных финансов составляют международные денежные потоки, возникающие в процессе функционирования мирового хозяйства и служащие для взаимного обмена результатами деятельности национальных экономик. Таким образом, международные финансы представляют собой комплексную систему финансовых потоков между субъектами мирового хозяйства.

Международные финансы обслуживают сферу материального производства, а также сферу распределения, перераспределения, обмена и потребления мирового ВВП. Международные деньги влияют и сами подвергаются действию действий мирового воспроизводства. Международные финансы как денежный поток обеспечивают реализацию потребностей и интересов всех субъектов международных экономических отношений: расчеты по внешнеэкономическим операциям, операции на международных кредитных, фондовых и страховых рынках, односторонние денежные переводы [25, с.702].

Рост экономической взаимозависимости всех стран приводит к расширению сферы международных финансовых отношений, увеличению объема операций на международных финансовых рынках и увеличению потока денег из одной страны в другую. Этот процесс известен как финансовая глобализация. Это означает, что в современных условиях финансовые отношения заключаются не в пределах национальных государств, а носят также межгосударственный, международный характер. Финансовая глобализация определяет специфику функционирования международных финансов на современном этапе их развития, обусловленную тем, что впервые в мировой истории международные финансы не столько определяются национальными финансами, сколько они сами влияют на финансовые потоки отдельных стран.

Предпосылками возникновения и развития финансовых потоков в условиях глобализации мировой экономики являются:

1. Развитие наружной торговли.
2. Качественные изменения в средствах транспорта и связи в 20 в.
3. Создание прочной правовой базы для регулирования внешнеэкономических и интернациональных денежных отношений.
4. Возникновение и развитие транснациональных корпораций.

Основным условием возникновения и развития финансовых потоков в условиях глобализации мировой экономики является развитие внешней торговли. Характерной особенностью экономического прогресса в современной экономике является более интенсивный рост внешней торговли по сравнению с объемом производства. Рассматривая внешнюю торговлю как один из главных факторов финансовой глобализации, следует ясно, что она не только влияет на финансовую глобализацию, создавая мощные финансовые потоки от страны к стране, но и изменяет ее структуру. В структуре внешней торговли за последние четверть века доля услуг значительно выросла и продолжает расти. Производство и потребление услуг совпадает по времени, поэтому увеличение их объема требует немедленного увеличения трансграничных финансовых потоков. Это способствует расширению международных финансовых потоков. Конечно, международные экономические отношения не ограничиваются только внешней торговлей. Предметом внешних отношений являются не только товары и услуги, но и факторы производства, в частности, финансовый капитал и труд.

Второй предпосылкой интеграции международных финансовых потоков есть качественные изменения в средствах транспорта и связи в 20 веке. Мощным интегрирующим фактором является быстрое развитие международных перевозок. Новые виды транспорта стимулируют мобильность рабочей силы между странами, продвигают туризм как важнейший сектор международной торговли услугами и ускоряют движение физических товаров. Это увеличивает эффективность производства и торговли. Сокращение транзитного времени грузов приводит к значительной экономии средств и увеличивает свободные финансовые ресурсы.

Третьей предпосылкой развития финансовых потоков в условиях глобализации мировой экономики является создание эффективной правовой базы, регулирующей внешнеэкономические и международные финансовые отношения. После отказа от системы фиксированного валютного курса и использования золота как средства обеспечения стабильности мировых валютных отношений в начале 1970-х гг. 20 век произошел некоторый дерегуляция мировых финансовых потоков. Но, скорее всего, в ближайшие 10 лет появятся какие-либо общепринятые нормы проведения международных финансовых операций.

Четвертым условием возникновения международных финансовых потоков есть появление и развитие транснациональных корпораций (ТНК). Деятельность ТНК тесновато связана с интернациональным денежным рынком и в особенности с его валютно-кредитным сектором. В условиях свободного обменного курса необходимо постоянно решать вопрос о том, какую валюту выпускать и какие цены установить, чтобы максимизировать конечную прибыль. Интернационализация производства дает мощный толчок развитию международных финансов.

Таким образом, финансовая глобализация вызывает всевозможные неоднозначные экономические и социальные последствия. Положительные последствия финансовой глобализации состоят в том, что она упрощает доступ разных участников к мировому финансовому рынку, ускоряет интеграцию стран путем создания наднациональной системы регулирования трансграничных финансовых потоков, повышает доступность финансовой информации для участников мирового рынка. финансового рынка, упрощающего доступ к иностранным источникам финансирования, способствует развитию международных финансовых потоков.

Среди ученых нет единого мнения по поводу содержания термина «международные финансовые потоки», что следует увязывать со сложностью и значительной вариативностью этой экономической категории. Отдельные научные определения термина «международные финансовые потоки».

Следовательно, учитывая приведенные определения, можно обобщить основные содержательные элементы системы международных финансовых потоков, а именно:

- выступать как серия финансовых операций;
- предметом финансовых потоков есть денежный капитал и другие финансовые инвестиции;
- обслуживают интернациональный торговый оборот и интернациональное движение капитала.

Список использованной литературы:

1. Герасимчук В. Г. *Международная экономика : учебное пособие*. К.: Знание, 2013. 302 с.
2. Рогач Е. И., Филиппенко А. С., Шемет Т. С. и т.д. *Международные финансы: учебник*. К.: Лыбидь, 2013. 326 с.
3. Слезко О., Панфилова Т. и др. *Современные проблемы реформирования мировой финансовой системы*. Киев: Институт мировой экономики и международных отношений НАН Украины, 2013. 194 с.
4. *Современные тенденции трансформации мировой финансовой системы: монография / под общ. ред. А. А. Слезко, Т. А. Панфиловой, С. В. Терещенко*. Киев: Институт мировой экономики и международных отношений НАН Украины, 2014. 358 с.

Мычко Н.

*Студент Akademie HUSPOL
Куновице, Чешская Республика*

СУЩНОСТЬ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ КАК ЭЛЕМЕНТА ГЛОБАЛЬНОЙ ТОРГОВОЙ СИСТЕМЫ

Глобальные трансформации, происходящие в мировой экономической системе, несут целый ряд структурных изменений, новых тенденций и закономерностей, среди которых, в первую очередь, необходимо отметить формирование холизма мира, глобализации информационных потоков, рост влияния доступа и скорости получения информации на конкурентоспособность международных игроков целом и странах в частности.

Информация на современном этапе развития общества и мирового хозяйства является важнейшим фактором общественного производства, который можно определить как систему сбора, обработки и систематизации различных знаний человека с целью использования в различных сферах жизнедеятельности и прежде всего в экономической сфере. Выступая опосредованным звеном между наукой и производством, информация оказывает существенное влияние на развитие всех социально-экономических экономических процессов. Благодаря развитию информации происходит переоценка роли и места материально-вещественных факторов общественного производства.

Следовательно, в условиях углубления глобальной интеграции и ужесточения международной конкуренции основной ареной конкуренции и борьбы разносторонних национальных интересов государств считается информационное пространство. Все чаще для характеристики современных процессов в обществе и мировом хозяйстве используют понятия экономика информации, информационное общество, информационная глобализация и т.д.

По нашему определению, глобализация информационного общества – это 1) общество нового типа, формируемое в результате глобальной социальной революции, базисом которой является взрывное развитие и конвергенция информационных и телекоммуникационных технологий; 2) общество знания, где главным двигателем благосостояния каждого человека и государства становится знание, приобретенное благодаря беспрепятственному доступу к информации и умению ее обрабатывать; 3) глобальное общество, в котором обмен информацией не имеет границ – временных, пространственных, политических, где принимаются решения по улучшению всех аспектов качества жизни на основе научной обработки данных и современного знания; 4) общество, способствующее как

взаимопроникновению культур, так и открывает каждому сообществу новые возможности для самореализации.

Всемирная информационная сеть, уничтожив монополию в информации, превратила пользователей из пассивных объектов информирования в активных субъектов самостоятельного отбора и распространения информации, определила преимущества нового этапа развития информационно-коммуникационных технологий.

Интенсивный доступ к информации или знаниям определяет в современном обществе модели обучения, культурного самовыражения, социальной активности и т.д. В условиях глобализации мощные потоки информации и новейшие технологии средств связи уплотняют информационную среду. Сектор, связанный с производством знаний, обработкой и распространением информации, доминирует в экономике наиболее развитых стран. Способ производства и передачи знаний, человек с его интеллектуальным потенциалом определяет темпы экономического развития и научно -технического прогресса, является главным фактором развития постиндустриального общества.

Интернет и связанные с ним технологии достигли развивающихся стран гораздо быстрее, чем предыдущая технологические инновации. Более широкий доступ в интернет привел к взрыву в производстве и потреблении информации по всему миру. В то время как Интернет достиг почти всех стран, скорость, интенсивность его использования была ниже в более бедных странах, в значительной степени потому, что он не имеет широкого распространения в этих странах. В среднем 8 из 10 человек в развивающихся странах имеют собственный мобильный телефон, и число неуклонно растет.

Около 9 из 10 предприятий с высоким уровнем дохода ОЭСР (Организация экономического сотрудничества и развития) стран имели широкополосное подключение к Интернету в 2016-2021 гг., по сравнению с 7 для стран со средним уровнем дохода и 4 с низким уровнем дохода страны. Но темпы внедрения более изощренных технологий, такие как защищенные серверы, корпоративные сети, управление запасами и электронной коммерции значительно ниже, в большинстве развивающихся стран.

Правительства стран все больше используют цифровые технологии, и большая часть государственных рабочих мест в развивающихся странах интенсивнее с точки зрения внедрения информационных и компьютерных технологий, чем в частном секторе. К 2020 году все 193 государств-членов Организации Объединенных Наций (ООН) имели национальные веб-сайты: 101 из них позволяют гражданам создавать личные онлайн счета, 73 – подать налоги на прибыль, 60 – зарегистрировать бизнес. Для наиболее общего базового управления административной системой 190 государств-членов автоматизировали финансовое управление, 179 – используют электронные системы для таможенного оформления, 159 – для управления налогами.

Следует отметить, что 148 из них имели некоторую форму цифровой опознавательной системы, 20 – многоцелевой цифровой опознавательной катонной платформы. До сих пор развивающиеся страны инвестировали больше в автоматизацию функций back-офиса, чем в секторе услуг, направленных на обслуживание граждан и предприятий.

Для оценки уровня технологического развития в странах Европейского Союза и степени внедрения инновационных технологий в обществе и, в частности, в экономике используют индекс DESI (The Digital Economy and Society Index) [12]. Индекс рассчитывается от 0 до 1. Оценивается объем человеческого капитала, интеграция цифровых технологий, цифровые общественные услуги, качество средств связи и использование Интернета. В 2021 году страны ЕС получили самые высокие оценки по таким составляющим индекса DESI: связь (0,63), человеческий капитал (0,55) и распространение цифровых общественных услуг (0,55). Впрочем, требуется улучшение интеграции цифровых технологий в предпринимательскую деятельность (0,37), использование интернета (0,48). Согласно значению индекса DESI, в 2021 году лидерами по развитию цифровых технологий среди стран Европейского Союза являются Дания, Финляндия, Швеция, Нидерланды, Люксембург, Бельгия, Великобритания, Ирландия, Эстония, Австрия.

Стремительные темпы научно-технического развития во всех видах экономической деятельности приводят к появлению новых форм и методов ведения предпринимательской деятельности и удовлетворения потребностей потребителей. С начала XXI века человечество как никогда ощущает на себе влияние глобальной информационной революции, постепенно меняющей мировые уклады. Одним из величайших проявлений информатизации общества, безусловно, следует считать галопирующее развитие межсети. Именно всемирная система взаимосвязанных сетей сегодня является основным звеном в процессе обмена товарами и услугами, что обусловлено высокой пропускной способностью информационных потоков. Почти все субъекты хозяйственной деятельности мира сегодня сосредотачивают свое внимание на внедрении и развитии Интернет-связей, что приводит к повышению уровня эффективности предпринимательской деятельности. Для многих предпринимателей Интернет является основным способом распространения информации о своей продукции и приглашении к сотрудничеству.

Во многих развивающихся странах развитие электронной коммерции сопровождается отсутствием официальных статистических данных относительно ее объемов, недостаточной безопасностью передаваемых через Интернет данных, неопределенностью реального существования контрагента, незнанием правил ведения иностранного бизнеса и отсутствием в отдельных случаях универсальных стандартов взаимодействия и совместимости при работе в глобальной сети. В электронном бизнесе таких

стран мало распространены автоматизированные системы управления производственной, торговой, финансовой деятельностью корпоративного уровня.

Бурное развитие информационных технологий в конце XX – начале XXI ст. обусловило начало культурной и экономической глобализации. Появление глобальной сети Интернет стало началом периода, когда компьютерные технологии совершили революцию практически во всех областях человеческой жизни. В некоторых развитых странах мира Интернет становится достаточно высокодоходной формой товарно-денежных отношений, активно внедряющейся во все сектора экономики. А предприятия, которые первыми стали использовать глобальную сеть для ведения электронной коммерции, получили ряд конкурентных преимуществ, а также быстрый доступ к информации и ресурсам.

Однако, несмотря на стремительное развитие сети Интернет и связей в ней, сегодня не существует единого определения, четко определяющего суть понятия «электронная коммерция».

Что касается понятия «электронной коммерции», то здесь также существует множество авторских и официальных определений. По определению Всемирной торговой организации, электронная торговля – это организация процесса товарно-денежного обмена в форме купли-продажи на базе электронных технологий. Комиссия ООН по международному торговому праву (UNCITRAL) определяет электронную торговлю как организацию и технологию покупки продаж товаров, услуг электронным способом с использованием телекоммуникационных сетей и электронных финансово-экономических инструментов.

Несмотря на то, что большинство авторов не акцентируют внимание на различиях между понятиями «электронная коммерция» и «электронная торговля», эти понятия не идентичны. Электронная торговля является более узким понятием и входит в электронную коммерцию как одна из составляющих. В отличие от электронной коммерции, электронная торговля охватывает не весь процесс товарно-денежных отношений, а только ту часть, которая связана с куплей-продажей.

Электронная коммерция – это отношения, направлением которых есть получение дохода, возникающие в процессе совершения сделок по покупке, трансформации или прекращению гражданских прав или обязанностей, которые осуществляются дистанционно с развитием информационно-телекоммуникационных систем, результатом чего у участников этих отношений появляются права и обязанности имущественного характера.

Таким образом, проанализировав вышеуказанные определения, следует отметить, что электронная коммерция – это любые бизнес-процессы, осуществляемые с помощью информационных технологий и сети Интернет. Основными составляющими электронной коммерции есть электронный

обмен информацией, электронное движение капитала, электронная торговля, электронные деньги, электронный маркетинг, электронный банкинг, электронные страховые услуги и т.д.

Список использованной литературы:

1. Береза А.М., Козак И.А., Шевченко Ф.А. и т.д. *Электронная коммерция: учеб. пособие.* К.: КНЭУ, 2016. 326 с.
2. *Международная электронная торговля. Проблемы и перспективы развития. Сборник научных работ Буковинского университета. Экономические науки 2020 . Вып. Седьмой С. 243–252.*
3. *Электронная коммерция: Учеб.-метод. пособие для самост. изуч. дисц. Лит.: Береза А. М., Казак И. А., Левченко Ф. А. и др. К.: КНЭУ, 2014. 108 с.*
4. Макарова М.В. *Электронная коммерция: руководство для студентов высших учебных заведений.* К.: Издательский центр "Академия", 2012. 272 с.
5. *Об электронной коммерции: Закон Украины № 675-VIII от 3 сентября 2015 г. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.*
6. *Шопоголики пошли по миру: треть онлайн-покупок украинцы делают за границей. URL : [https://rau.ua/ru/novyni/tret-onlajn-pokupok- za-rubezhom/](https://rau.ua/ru/novyni/tret-onlajn-pokupok-za-rubezhom/).*

Пасічник Д. С.
Студентка, Akademie HUSPOL
Куновіце, Чеська Республіка

МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ФРАНЧАЙЗИНГОВИХ ВІДНОСИН В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ ПІДПРИЄМСТВА

Взаємодія сторін у міжнародному франчайзинговому бізнесі відома як франчайзингові відносини. Вони здійснюються відповідно до договору франчайзингу (контракту), укладеного між їхніми учасниками (інша назва – договір франшизи, угода).

Зокрема, більш повне розуміння сутності міжнародного франчайзингу вимагає розкриття змісту інших основних понять категоріального апарату франчайзингу, таких як «франчайзер», «франчайзі», «франчайзингове підприємство», «франчайзингова мережа», «франчайзингова система», «франшиза», «франчайзинговий пакет».

Сторонами договору франчайзингу є франчайзери та франчайзі.

Франчайзер – бізнес-одиниця, яка, як правило, володіє відомим на ринку брендом, спеціальними технологіями виробництва (роботи, послуги), перевіреними методами ведення бізнесу, іншою інтелектуальною власністю та дозволена для використання іншою господарською одиницею (франчайзі) за певних умов.

Франчайзі – суб'єкт господарювання, який отримує від франчайзера право на певних умовах здійснювати певну діяльність із використанням своєї інтелектуальної власності.

Результатом відносин між франчайзером та численними франчайзі є поява на ринку мережі подібних компаній, схожих як за дизайном, так і за принципом експлуатації.

Франчайзингова мережа - це група компаній, що діють на ринку під брендом у рамках франчайзингового співробітництва та включає компанію франчайзера та франчайзі, що працюють на основі отриманих ними франшиз.

Термін «франчайзингова система» дещо ширший і розглядає мережу франчайзі, якою управляє франчайзер, як системний блок, елементи якого тісно взаємодіють один з одним. Під франчайзинговою системою розуміється сукупність учасників франчайзингової мережі, умов їх співробітництва та інших характерних ознак, взаємодія яких між довідками та нею сприяє формуванню нової організаційної одиниці у сфері підприємництва.

Що стосується терміна «франшиза» (франц. franchise), то в економічній літературі часто існують два різні підходи до визначення цієї категорії (не береться до уваги термін «франшиза», що використовується у страховому секторі). Згідно з першим з них франшиза це компанія, створена

франчайзі та діє за договором франшизи. Відповідно до другого підходу, франшиза - це право здійснювати певну підприємницьку діяльність із використанням бренду франчайзера.

Під франчайзингом розуміється право провадження певної діяльності з використанням брендів, технологій, ноу-хау та іншої інтелектуальної власності франчайзера на умовах, визначених договором франшизи. Поняття пакета франчайзингу ширше за франшизу і включає не лише право користування інтелектуальною власністю франчайзера, а й низку матеріальних цінностей (виробничі приміщення, інвентар тощо) та наданих послуг (консультації, навчання) від франчайзера до франчайзі, на етапі запуску та протягом всього життя франчайзинг-компанії.

Незважаючи на наявність низки різних підходів до трактування франчайзингу, більшість дослідників аналізованої теми сходяться у поглядах на основні аспекти формування та реалізації франчайзингових відносин в міжнародному бізнесі.

Основним елементом, неодмінною умовою формування франчайзингових відносин у міжнародному бізнесі є успішно функціонуюче підприємство (мережа підприємств) франчайзера, яке обов'язково чимось відрізняється від інших підприємств, що займаються подібною діяльністю. Ця характеристика франчайзера є основним мотивом участі у франчайзингових відносинах для майбутніх франчайзі і підтвердженням реальної вартості інтелектуальної власності франчайзера. Згадане визначення підприємства франчайзера серед інших суб'єктів ведення такого профілю у роботі А. Цирата було названо «індивідуалізацією» франчайзера. Автор розрізняє зовнішню та внутрішню індивідуалізацію.

Елементами зовні вираженої індивідуалізації фірми франчайзера є бренд, комерційна символіка, логотипи, спеціальне приміщення роздрібних магазинів, уніформа обслуговуючого персоналу і т.д.

Внутрішня індивідуалізація франчайзера проявляється у володінні ним спеціальними технологіями (виробництва, виконання робіт, обслуговування клієнтів), ноу-хау певною бізнес-системою. Під системою ведення бізнесу розуміють методи її реалізації, починаючи від знання найефективніших засобів рекламування продукції, оптимальних умов ведення бізнесу, необхідної кількості працівників та закінчуючи знанням того, як гнучко та своєчасно реагувати на зміни ринку.

Предметом договору франчайзингу є передача прав користування об'єктами інтелектуальної власності, які утворюють індивідуалізацію франчайзера до іншого суб'єкта господарювання (франчайзі).

Отримання такого права зобов'язує франчайзі, своєю чергою створити бізнес, характеристики якого відповідають стандартам та критеріям, встановленим франчайзером для його виду діяльності, розміру, зовнішнього та внутрішнього оформлення тощо. Щоб виконати таке зобов'язання, франчайзі має вкласти певну суму грошей. Зрештою, він несе всі витрати

(тут за рахунок власних або зовнішніх коштів), пов'язані зі створенням та функціонуванням франчайзингової компанії.

Вклавши певну суму у відкриття франчайзингового бізнесу, франчайзі стає його власником.

Участь у франчайзингових відносинах ставить репутацію бренду франчайзера у залежність як від успіху його роботи, а й діяльності франчайзингових компаній у його системі. Це означає, що франчайзер безпосередньо зацікавлений у ефективному функціонуванні окремих підприємств свого франчайзі.

Стандарти та критерії, встановлені франчайзером, обмежують можливість франчайзі приймати рішення щодо певних аспектів діяльності свого бізнесу. Як правило, такі стандарти та критерії стосуються якості вироблених товарів та послуг, зовнішнього та внутрішнього оформлення приміщень франчайзингової компанії, режиму роботи, асортиментної політики.

З метою перевірки дотримання франчайзі встановлених правил ведення бізнесу франчайзер має право за умовами договору франчайзингу контролювати роботу франчайзі та видавати вказівки щодо її коригування. Проте контроль та регулювання діяльності франчайзі спрямовані на досягнення однієї з цілей франчайзингових відносин – відповідність компанії франчайзі необхідному єдиному іміджу всієї системи компаній, які використовують подібну франшизу.

Як бачимо, для участі у франчайзингових відносинах франчайзі необхідно інвестувати значну суму коштів, що виділяються на реалізацію проекту створення франчайзингового бізнесу, а також сплатити початковий внесок на користь франчайзера. На цьому фоні припущення про те, що використання форми франчайзингової співпраці дозволяє підприємцю створити власну компанію з мінімальними початковими інвестиціями недостатньо обґрунтованим. Враховуючи, що франчайзі має розпочати бізнес, який відповідає вимогам франчайзера з дизайну, технологічного обладнання тощо, витрати франчайзі на відкриття франчайзингового бізнесу можуть навіть перевищувати вартість відкриття типового бізнесу такого профілю та розміру. Насправді вимоги до франчайзера, який є компанією, яка успішно працює і дбає про свою репутацію, зазвичай досить жорсткі.

Список використаних джерел:

1. *Кодекс етики франчайзинга* прийнят Европейской федерацией франчайзинга. URL: <http://franchisinginfo.ru/franchayzing/8/evropeyskiykodeksetikifranchayzinga/>
2. Колесников В. *Построение франчайзингового бизнеса: курс для правообладателей и пользователей франшиз*. СПб.: Питер, 2008. 288 с.
3. Мартыненко А.А. *Мировой опыт использования франчайзинга как эффективной модели расширения бизнеса*. Бизнес Информ. 2018. № 9. С. 253-258.

Разинков И.

*Студент, Akademie HUSPOL
Куновице, Чешская Республика*

СОТРУДНИЧЕСТВО ВЕЛИКОБРИТАНИИ И ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА ПО ВОПРОСАМ БЕЗОПАСНОСТИ И ОБОРОНЫ ПОСЛЕ «БРЕКЗИТА»

Выход Соединенного Королевства из Европейского Союза положил начало трансформации евроатлантического пространства безопасности, что породило неопределенность и создало политические разногласия для основных региональных игроков в вопросах интеграции, военных. Евроатлантический комплекс безопасности сместился в сторону биполярности, ориентированной на НАТО-ЕС, но пока это только тенденция. Следствием Brexit стало усиление полицентризма в европейском подкомплексе евроатлантической зоны безопасности и усиление лидерства со стороны ЕС, Парижа и Лондона. Будущая система и структура этого подкомплекса во многом зависит от исхода переговоров между Великобританией и ЕС как по торгово-экономическим вопросам, так и по вопросам безопасности, обороны и внешнеполитического сотрудничества. Экономика Brexit до сих пор неясна, очевидны экономические потери из-за пандемии коронавируса и глобального экономического спада, что создает непредсказуемость в формировании военного и внешнеполитического бюджетов самой Великобритании и члена ЕС.

Великобритания намерена выстроить самое глубокое и всестороннее военно-политическое сотрудничество с ЕС. В условиях отсутствия институциональных механизмов взаимодействия Брюсселя и Лондона по вопросам безопасности страна пытается укрепить двусторонние связи в области внешней политики, политики безопасности и обороны с лидерами ЕС, в основном с Францией и Германией. Внешние акторы, среди которых ведущую роль играют США, также имеют важное влияние на указанные процессы. Великобритания, скорее всего, будет искать свое место между ними и ЕС, требуя от нее тщательного сочетания многостороннего и двустороннего сотрудничества с отдельными странами. Обстановка безопасности в Европе станет более безопасной после заключения политического соглашения между Великобританией и ЕС, но не раньше заключения торгово-экономического соглашения.

Обеспечение безопасности евроатлантического пространства представляет собой сложную, многокомпонентную и многоуровневую систему, элементы которой располагаются как в горизонтальных сетях, так и в вертикальных и иерархических связях. По концепции представителей Копенгагенской школы исследований безопасности, это региональный

комплекс безопасности. Его самых крупных и важных акторов, обладающих самостоятельными интересами и возможностями в области безопасности, можно разделить на три группы: государства, международные межправительственные организации и региональные интеграционные объединения. Их взаимозависимость создает двусторонние и многосторонние связи, для которых характерно взаимное влияние государств, групп, объединений и организаций.

Одним из важнейших интеграционных объединений евроатлантического комплекса безопасности является Европейский союз (ЕС), обладающий характеристиками глобального игрока и проводящий собственную политику в сфере обороны и безопасности. Европейский союз можно обозначить как особый субрегиональный комплекс евроатлантической зоны безопасности, который сегодня демонстрирует наибольшую динамику среди своих акторов. На протяжении всего своего существования этот подкомплекс не имел четкого лидера (как в НАТО) и развивался по двум разнонаправленным векторам: атлантизму и европеизму. Первый вектор привел к растворению европейского подкомплекса в более крупный евроатлантический комплекс безопасности, в рамках которого действует НАТО. Второй вектор направлен, наоборот, на повышение уровня европейского комплекса и создание биполярного суперкомплекса евроатлантической безопасности.

Государства играют важную роль в обоих процессах, как европейских, так и внешних, в основном США. По сути, именно интересы государств евроатлантического пространства определяют динамику и вектор общей безопасности, эволюцию их структур и их связей, создавая и видоизменяя сети и политические пространства. В подкомплексе ЕС процессы подлежат государственному контролю на основе межгосударственного режима принятия решений. Институты ЕС имеют (хотя и ограниченное) влияние на процессы военной интеграции.

Выход Великобритании из ЕС существенно изменил систему безопасности Евросоюза и структуру его связей. Это событие по праву можно назвать одним из величайших геополитических изменений в Европе первых десятилетий XXI века. Англия была наиболее последовательным и влиятельным сторонником атлантизма в объединении и противником углубления военной интеграции. Brexit укрепил почву для процессов, против которых он выступал. В то же время в ЕС возросла роль Франции и Германии, наиболее сильных в военном и экономическом отношении государств интеграционного союза.

Brexit ведет к переоценке места и роли Великобритании и ЕС в мире, их внешней политики и их приоритетов. Динамично меняющаяся внешняя среда, обострение соперничества великих держав, замедление глобализации, новые вызовы безопасности, смена политических партий и идеологий в развитых странах выдвигают на первый план вопросы укрепления

национальной безопасности (в случае ЕС - региональной) и возможности проецирования «жесткой силы» за границей. Пандемия COVID-19 и глобальный экономический спад также будут иметь разрушительное, но все еще недооцененное значение для мировой политики.

Согласно новым условиям, Великобритания и ЕС ведут сложные переговоры о будущем сотрудничестве после окончания переходного периода Brexit. Торгово-экономические приоритеты затмевают собой определение формата будущего политического сотрудничества сторон, в том числе в сфере координации внешней политики, безопасности и обороны. Состояние перехода двух сторон между старыми и новыми внешнеполитическими задачами, а также разный уровень их акторов в системе международных отношений способствуют неясности и неопределенности в решении этой проблемы. Это означает осмысление отношений между суверенным национальным государством и наднациональной сетью интегрирующихся государств в контексте их глубокой взаимозависимости. Новым здесь является то, что ЕС как интеграционное объединение продвигает политическую и военную интеграцию, пройдя через общий рынок. Налаженные отношения с Великобританией объективно снижают ее статус для ЕС и уровень взаимодействия сторон.

Все более актуальным становится вопрос о формате будущего сотрудничества Великобритании и ЕС в сфере безопасности и обороны, что напрямую затрагивает сферы внешней, экономической и внутренней политики. Цель исследования – выявить факторы, влияющие на расширение партийного сотрудничества, и спрогнозировать его возможную форму.

Список использованной литературы:

1. Biscop S. *The UK and European defence: leading or leaving*. International Affairs. Oxford : The Royal Institute of International Affairs, 2012. № 88:6. P. 1297–1313.
2. HM Government. *The future relationship between the United Kingdom and the European Union*. Jule 2021. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/725288/The_future_relationship_between_the_United_Kingdom_and_the_European_Union.pdf.
3. *National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015*. Government UK. 2015. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/478933/52309_Cm_9161_NSS_SD_Review_web_only.pdf

Сладецький Р. А.

студент Akademie HUSPOL

Бакалавр бізнес адміністрування (BBA) - Менеджер з продажу

Куновице, Чеська Республіка

СТРАТЕГІЯ ЗАПУСКУ НОВОГО ІТ-ПРОДУКТУ

ІТ-ринок – ринок інформаційних продуктів та послуг – з моменту свого виникнення і по сьогоднішній день є сферою діяльності, що представляє чималий інтерес для компаній будь-якого розміру та рівня рентабельності. Цей інтерес обумовлений кількома причинами. По-перше, динамічними темпами інтенсивного, а то й революційного, розвитку інформаційних технологій. По-друге, наявністю широких можливостей щодо інформатизації будь-якого бізнес-процесу. По-третє, постійним збільшенням кількості споживачів інформаційних технологій і зростанням рівня їх знань і потреб. По-четверте, наявністю потужного інструменту маркетингу – всесвітньої мережі Інтернет, що є породженням сфери інформаційних технологій.

Слід зазначити, що товари ІТ-ринку суттєво відрізняються від товарів інших ринків та потребують специфічного маркетингового забезпечення. Динамічність розвитку ринку тягне за собою динамічність змін та зростання вимог до маркетингу та, зокрема, до маркетингових комунікацій.

Говорячи про стратегію створення нового ІТ-продукту та проекту його запуску, важливо визначити різницю між поняттями “продукт” та “проект”.

Продукт – результат (або набір результатів) поставки за контрактом, кінцевий результат, який бажає отримати внутрішній чи зовнішній замовник.

Проект – це процес створення продукту. Це сукупність дій команди, метою яких є надати замовнику готовий продукт.

Метою будь-якого проекту є отримання кінцевого продукту, а завдання виконавця – задовольнити потреби та очікування замовника у відповідні терміни за обумовленою вартістю та згідно з викладеними вимогами [2, с. 46].

Зі зростанням попиту підвищується ринкова боротьба між організаціями, які розробляють, виробляють та розповсюджують електронну інформацію та інформаційні технології. Ці організації-постачальники інформаційних технологій можна поділити на сім груп, кожна з яких характеризується певним ринковим сегментом та наборами відповідної продукції:

І. У сфері надання інформаційних послуг: електронна інформація; програмне забезпечення; зв'язок, мережеві комунікаційні послуги; інформаційні послуги та електронні угоди.

II. У сфері виробництва: побутова електроніка; офісне обладнання; системи забезпечення бізнесу.

На формування пропозиції на ринку інформаційних технологій впливає те, що частка постійних витрат у вартості кінцевої продукції дуже велика навіть за значних масштабах виробництва. Причиною такого явища є швидка зміна поколінь продукції програмного та апаратного забезпечення. Ця специфіка ринку інформаційних технологій призвела до високого рівня монополізації, а також зростання незаконного копіювання продукції. Причиною незаконного копіювання та поширення продукції є те, що рівень розвитку юридичної бази захисту авторських прав є дуже низьким.

Особливістю пропозиції на ринку інформаційних технологій є те, що інноваційний продукт з'являється лише в кількох провідних постачальників, згодом цей продукт удосконалюється, доповнюється. Тоді на ринок входить дедалі більше постачальників, виступаючих більше імітаторами, ніж інноваторами. [3, с. 49]

Виходячи з цього головним завданням компанії, від якої і залежатиме наступний вибір стратегії створення нового ІТ-продукту, є визначення типу ринку, до якого належать створюваний продукт. Говорячи про тип ринку, мається на увазі їх конкурентна класифікація, в рамках якої ми розрізняємо конкурентний ринок ("червоний океан") і неконкурентний ("блакитний океан"). Конкурентний, в свою чергу, можна поділити на несформований і сформований. Різниця в тому, що у першого немає яскраво вираженого лідера, а в другому є.

Якщо компанія виходить на конкурентний ринок, до стратегії слід включити просту та ясну комунікацію зі споживачем (чітко пояснювати, що ми та хто ми); основний бюджет інвестувати у популяризацію категорії, у якій працюємо; передбачити майбутні кроки: що слід зробити, коли прийдуть конкуренти? А також розуміти, які кроки робити, щоб закріпити лідерські позиції на ринку.

Виходячи на несформований конкурентний ринок, компанія має відразу перевершити конкурентів (удосконалювати якість, брендинг, сервіс); інвестувати в маркетинг, рекламу, просування та – безперечно – думати, як утримувати лідерські позиції.

Вихід на конкурентний ринок, що вже сформувався, повинен супроводжуватися визначенням конкурентної переваги перед лідером; високою експертизою у своєму секторі, компанія має стати безапеляційним експертом; розумінням, що робити далі: яку нішу чи конкурентну перевагу можна виділити ще.

Окрім зазначених пунктів стратегії створення ІТ-продукту, що залежать від типу ринку, існують також інші завдання, що реалізуються у кожній стратегії, незалежно від типу ринку. Умовно ці завдання можна розділити на фази, кожна з яких реалізується у межах певного блоку проектного управління.

Управління IT-проектом включає наступні фази:

- вивчення потреб клієнта,
- формування бізнес-цілей,
- оцінка наявних ресурсів та технічної бази,
- аналіз потенціалу використання наявної бази для реалізації нових цілей,
- визначення кола зацікавлених осіб у реалізації проекту (кінцеві користувачі, менеджмент, інвестор),
- створення проектної групи,
- управління проектом (розробка, впровадження, тестування тощо),
- супровід та консалтинг.

Таким чином, основні блоки управління проектом такі:

- керування часом (потрібно вкластися в строки),
- управління вартістю (потрібно вкластися бюджет),
- управління змістом (зрозуміти побажання замовника та правильно їх реалізувати),
- управління якістю,
- управління ризиками,
- управління закупівлями (для модернізації IT-інфраструктури),
- управління персоналом,
- управління комунікаціями,
- управління інтеграціями [1, с. 387].

Підсумовуючи, варто зазначити, що головною метою, ціллю та викликом запуску нового продукту – є створення якісного і затребуваного продукту, що виходить за межі очікувань користувача і, відповідно, стане джерелом максимального прибутку. І лише правильне формування та реалізація стратегії запуску нового IT продукту створює можливість досягнення заданих цілей.

Список використаних джерел:

1. Войтко С.В. Ринок інформаційно-комунікаційних технологій: структура та аналіз: вісн. Нац. ун-ту “Львівська політехніка” 2017 №594 С.384 – 392.
2. Розанова Н.М. Экономический анализ отрасли информационных технологий: мировой опыт и реальность: TERRAECONOMICUS 2019 №3С. 42-57.
3. Соловьев В.И. Эффективность моделей бизнеса на рынке информационных технологий. Эффективное антикризисное управление. 2021 №6 С. 42-52.

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Петросюк В. В.

*студент Akademie HUSPOL
Куновіце, Чеська Республіка*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

Сьогодні загальновизнано, що серед комплексу проблем менеджменту особливу роль відіграє проблема удосконалення управління персоналом підприємства. Без потрібного та кваліфікованого персоналу жодна організація не буде в змозі досягти поставлених цілей та успіху. Безсумнівно, що управління трудовими ресурсами (персоналом фірми) є одним з найважливіших аспектів теорії і практики управління. Конкретна відповідальність за керівництво трудовими ресурсами у великих організаціях звичайно покладається на професійно підготовлених працівників відділу кадрів. Для того, щоб такі фахівці могли активно сприяти реалізації цілей організації, їм необхідні не тільки знання і компетенція у своїй конкретній області, але і про інформованість про недоліки керівників нижчого рангу. Отже, важливо, щоб усі керівники знали і розуміли способи та методи управління персоналом свого підприємства, були ознайомлені з їхньою специфікою.

Протягом багатьох років людському чинникові в бізнесі відводилась другорядна роль, підпорядкована фінансовим виробничим завданням компанії. Останнім часом таке ставлення почало змінюватися. Актуальною проблемою сучасного менеджменту є активізація людських ресурсів для досягнення успіху організації [3].

Однак до останнього часу поняття «менеджмент персоналу» в управлінській практиці було відсутнім, хоча система управління кожною організацією мала функціональну підсистему управління кадрами та соціальним розвитком колективу, основу концепції управління персоналом організації в даний час становить зростаюча роль особистості працівника, знання його мотиваційних установок, вміння їх сформулювати та спрямувати відповідно до завдань, що стоять перед організацією.

Термін «персонал» означає особистий склад чи працівники установи, підприємства, організацій, що складають групу за професійними чи іншими ознаками. Синонімом терміну «персонал» є «кадри» – штат працівників тої чи іншої галузі діяльності, виробництва, організації. Кадри є головним елементом всієї системи управління, і одночасно можуть виступати як об'єктом, так і суб'єктом управління. Здатність одночасно виступати в якості

об'єкта і суб'єкта управління являє собою основну специфічну особливість управління персоналом [2].

Управління персоналом – це процес планування, підбору, підготовки оцінки і удосконалення кадрів, спрямований на раціональне їх використання та підвищення ефективності виробництва.

Предметом управління персоналом є вивчення відносин працівників у процесі виробництва з точки зору найбільш повного і ефективного використання їх потенціалу в умовах Функціонування конкретної організаційної системи [1].

Головною метою управління персоналом є поєднання його ефективного навчання, підвищення кваліфікації і трудової мотивації для розвитку здібностей працівників та ефективного використання будь-яких завдань, що визначаються потребами ринку.

Персонал підприємства складається із постійних і тимчасових працівників, що представляють кваліфіковану і некваліфіковану працю. Кадри поділяються на дві великі групи: кадри управління і робочі кадри. Робітники умовно поділяються на основні і допоміжні.

До кадрів управління відносяться ті працівники, які безпосередньо зайняті виконанням конкретних управлінських функцій. Кадри управління можна розподілити на три основні групи:

- керівники, які спрямовують, координують і стимулюють діяльність учасників;
- виробництва (так звані лінійні керівники – директори, начальники, майстри);
- спеціалісти це працівники, які виконують визначені функції управління.

Вони аналізують зібрану інформацію і готують варіанти рішень для керівників відповідного рівня [3].

Управління персоналом здійснюється в процесі виконання певних цілеспрямованих дій і передбачає виконання наступних основних етапів і функцій: виявлення цілей і основних напрямків роботи з кадрами, постійне вдосконалення системи кадрової роботи, визначення засобів і методів здійснення поставлених цілей, організацію роботи по виконанню прийнятих рішень, координацію і контроль виконання намічених заходів [1].

Особливу увагу потрібно приділяти навчанню керівних кадрів. Підвищення кваліфікації здійснюється за рахунок організації лекцій, дискусій, розгляду конкретних ділових ситуацій, вивчення літератури, проведення ділових ігор та рольового тренінгу, варіантами цих методів є щорічні курси та семінари з проблем управління. Навчання повинно носити практичний характер і його результати повинні оцінюватись. Фірми повинні направляти своїх спеціалістів для професійного навчання.

За висловом талановитого американського менеджера Лі Якокка, управління – це не що інше як уміння налаштовувати інших людей на працю,

створювати у кожного працюючого відчуття причетності до вирішення проблем, що виникають, Обов'язковим елементом стажування молодих керівників є постійне самовдосконалення за спеціальною програмою [1, 4].

Менеджмент розглядає методи управління персоналом як сукупність способів і прийомів, що використовуються управлінським апаратом фірми, закладу чи організації в першу чергу для активізації ініціативи і творчості всього персоналу у процесі практичної діяльності і для задоволення його потреб.

У загальноприйнятому розумінні методи – це прийоми цілеспрямованого впливу суб'єкта на управляючий об'єкт для досягнення поставленої мети. Методи управління також різноманітні, як і інтереси людей, характер їх роботи. Ціль методів управління забезпечення гармонії, органічного поєднання індивідуальних, колективних і суспільних інтересів [2, 3]. У практиці управління персоналом в останні роки чітко просліджується переплітання різних його моделей: американської, японської і західноєвропейської. В цьому проявляється процес інтернаціоналізації сучасного менеджменту. Важливим етапом цього процесу стали асиміляція ідей системного підходу, розробка різних моделей організації, як системи – не тільки функціонуючої, але й такої, що розвивається, на основі яких сформувався новий підхід у кадровому менеджменті – управлінні людськими ресурсами.

В сучасній теорії і практиці управління персоналом на фірмах індустріально розвинутих країн домінують два діаметрально протилежних підходи — американський і японський.

Американський – передбачає початкове визначення професійно-кваліфікаційної моделі «посади» і «підтягування» до найбільш відповідних працівників за схемою «посада – працівник».

Японська модель передбачає початкове вивчення сильних і слабких сторін особистості працівника і підбір для нього відповідного робочого місця (система «працівник – посада»). В Європі і США чітко визначені службові обов'язки інженера, техніка і робітника. Обидві моделі – американська і японська мають як «плюси», так і «мінуси». Тому у світовій практиці намітилась тенденція застосування змішаної системи управління людськими ресурсами [1].

Отже для того, щоб створити дієву систему менеджменту потрібно розробити власну фірмову філософію управління персоналом, слід виходити з досвіду провідних світових компаній. Спільними позитивними ознаками систем управління персоналом в різних країнах світу зараз є:

- горизонтальне управління і турбота про всі ресурси, акцент на формуванні команди,
- децентралізована кадрова функція реалізується на лінійному рівні управління,

- спеціалісти з персоналу надають підтримку лінійному менеджменту,
- планування людських ресурсів повністю інтегровано в корпоративне планування,
- ціль – суміщення наявних людських ресурсів, кваліфікації і потенціалів із стратегією і цілями компанії.

Отже управління персоналом являє собою процес планування, підбору, підготовки, оцінки, навчання та мотивації персоналу, спрямований на ефективне його використання та досягнення цілей підприємства і працівників. А суть управління персоналом розкривається за допомогою комплексу взаємопов'язаних понять і категорій, а реалізація функцій сприяє створенню ефективної системи управління персоналом, як складової частини менеджменту комерційної організації. Суб'єкт управління персоналом – керівники різних рівнів, що виконують функції по управлінню персоналом, а також фахівці кадрової служби.

Список використаних джерел:

1. Андрушків В.Н., Кузьмін О.Є. *Основи менеджменту*. – Л.: Світ, 2015.
2. Безсмертна В. В. *Стратегічне управління кадровим потенціалом підприємства. Економіка і управління* – (2017)
3. Kasych A., Vochozka M., Yakovenko Y. (2019). *Diagnostic of the Stability*
4. *States of Enterprises and the Limits of their Tolerance. Quality Access to Success*,
5. Vol. 20, No. 172/ October 2019
6. Щьокін Г. В. *Управління персоналом: довідник*. – ВЗУЧП, 2011.

CONTENT

GREETINGS

<u>Mgr. Pavel Polían</u>	<u>3</u>
<u>Ігор Копотун</u>	<u>4</u>
<u>Валентина Унинець-Ходаківська</u>	<u>5</u>
<u>Mgr. Pavel Polían</u>	<u>7</u>
THE EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY	7
FOR CORRUPTION CRIMES	7
<u>Копотун І. М.</u>	<u>12</u>
НАДЗВИЧАЙНІ ПОДІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ	12
<u>Вереша Р. В.</u>	<u>16</u>
СУЧАСНИЙ ФУНКЦІОНАЛ СОЦІОЛОГІЇ ПРАВА	16
<u>Дідківська Г. В.</u>	<u>19</u>
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИННОСТІ	19
<u>Антонюк А. Б.</u>	<u>22</u>
<u>Сіренко О. В.</u>	<u>22</u>
ПІДСТАВИ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	22
<u>Кузьменко О. В.</u>	<u>26</u>
<u>Омельчук Л. В.</u>	<u>26</u>
СПОСІБ ВЧИНЕННЯ ТА ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ – ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КІБЕРЗЛОЧИНІВ	26
<u>Лугіна Н. А.</u>	<u>30</u>
<u>Лугін С. В.</u>	<u>30</u>
ХАРАКТЕРИСТИКА НАСЛІДКІВ ДІЯЛЬНОСТІ «ГРУП СМЕРТІ» В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЖЕРТВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	30
<u>Рудик М. М.</u>	<u>33</u>
КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ	33
<u>Фесенко М. В.</u>	<u>36</u>

СПЕЦИФІКА НАУКОВИХ КАТЕГОРІЙ «МІЖНАРОДНИЙ» ТА «СВІТОВИЙ» ПОРЯДОК.....	36
Коваленко С. В.....	40
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	40
Кутепова М. В.	43
СПЕЦИФІКА ДЕВОЛЮЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ШОТЛАНДІЇ.....	43
Лень В. В.....	47
Олійников Г. В.....	47
З ІСТОРІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ МІЛІЦІЇ	47
Рябченко Ю. Ю.....	57
РОЛЬ ПРИРОДНО-ПРАВОВИХ ПІДХОДІВ У ВИЗНАЧЕННІ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА*	57
Баладига С. П.....	59
ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	59
Жуков В. О.....	62
НЕПЕРЕБОРНА СИЛА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ВПЛИВУ НА ЦИВІЛЬНІ ВІДНОСИНИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	62
Левченко Н. К.	66
ЩОДО ЗМІЦНЕННЯ АВТОРИТЕТУ СУДОВОЇ ВЛАДИ	66
Нечасва А. Є.	70
ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	70
Касьяненко Л. М.....	74
Сластьоненко О. О.	74
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	74
Oleksandr Butyrin.....	78
SECURITY TRADE-OFFS IN IT CHANGE MANAGEMENT.....	78
Срибный Р. О.	82
БЕЗОПАСНОСТЬ САЙТА КАК ВАЖНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ КИБЕРБЕЗОПАСНОСТИ КОМПАНИИ	82

Volodymyr Usychenko	86
EFFICIENT PERSONAL DATA AND PERSONAL CARD DATA MASKING IN INFORMATION SYSTEMS.....	86
Зубченко Л. В.....	89
ВИКОРИСТАННЯ БОДІФІТНЕСУ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ	89
Паршук С. М.....	93
Стасюк В. О.....	93
ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	93
Подольнюк В. В.....	97
ОСВІТА У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ.....	97
Шкурар Л. І.....	101
РЕАЛЬНІСТЬ КРИЗЬ ПРИЗМУ АНДРОГІННОСТІ У ТВОРЧОСТІ ВІРДЖИНІ ВУЛФ	101
Захаркевич Н. П.....	105
Бачинський Д. В.	105
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ВИРІВНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ДИСПРОПОРЦІЙ.....	105
Вихованець З. С.....	108
СОЦІАЛЬНІ КОНФЛІКТИ ЯК ДІЄВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ПЕРСПЕКТИВ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ	108
Грицай С. В.....	112
ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ МІГРАЦІЇ СЕРВЕРІВ У ХМАРУ	112
Котвицький О. В.....	116
ПЕРЕВІРКА ЗАХИЩЕНОСТІ КОДУ ЯК СКЛАДОВА ПРОВЕДЕННЯ КОД-РЕВ'Ю.....	116
Любич Д. О.....	120
ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РЕЗУЛЬТАТИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	120
Безпала О. В.....	123
Діденко Л. В.	123

ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УКРАЇНІ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ	123
<u>Гомзов И. А.</u>	<u>126</u>
ДОКАЗАННЫЕ МЕТОДЫ АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННЫМИ СИСТЕМАМИ В УСЛОВИИ ГЛОБАЛЬНЫХ ВЫЗОВОВ.....	126
<u>Духовский А.....</u>	<u>128</u>
СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ КОМПАНИЙ В МЕЖДУНАРОДНОМ БИЗНЕСЕ	128
<u>Мычко И.</u>	<u>132</u>
СОДЕРЖАНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ФИНАНСОВЫХ ПОТОКОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ	132
<u>Мычко Н.</u>	<u>135</u>
СУЩНОСТЬ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ КАК ЭЛЕМЕНТА ГЛОБАЛЬНОЙ ТОРГОВОЙ СИСТЕМЫ.....	135
<u>Пасічник Д. С.</u>	<u>140</u>
МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ФРАНЧАЙЗИНГОВИХ ВІДНОСИН В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ ПІДПРИЄМСТВА.....	140
<u>Разинков И.....</u>	<u>143</u>
СОТРУДНИЧЕСТВО ВЕЛИКОБРИТАНИИ И ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА ПО ВОПРОСАМ БЕЗОПАСНОСТИ И ОБОРОНЫ ПОСЛЕ «БРЕКЗИТА».....	143
<u>Сладецький Р. А.</u>	<u>146</u>
СТРАТЕГІЯ ЗАПУСКУ НОВОГО ІТ-ПРОДУКТУ	146
<u>Петросюк В. В.</u>	<u>149</u>
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	149

Scientific publication

MODERN WAYS TO SOLVE THE LATEST SCIENCE PROBLEMS

COLLECTION OF ABSTRACTS

**International scientific-practical conference
(Kunovice, Czech Republic, November 27-28, 2022)**

СУЧАСНІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ НОВІТНІХ ПРОБЛЕМ НАУКИ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

**Міжнародна науково-практична конференція
(Куновіце, Чеська Республіка, 27-28 листопада 2022 року)**

Under the editorship of I. Kopotun, S. Petkov, P. Polján

Signed for printing 05.12.2022

Press: Tiskárna Grafema, s.r.o., Hranice, Česká republika

Дизайн обкладинки: Кандиба Т. П.
Технічний керівник Кандиба Ю. А.

Підписано до друку 05.12.2022

Видавець і виготовлювач «ФОП Кандиба Т. П.»

Вул. Незалежності, 16, м. Бровари, 07400

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції ДК № 5263 від 20.12.2016.

Тел.: 067 231-02-86

ISBN 978-80-7314-404-3

9 788073 144043